

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie

Studijní obor: Demografie

Bc. Aneta Mielniczková

Vliv stárnutí populace na důchodový systém v České republice a Polsku

Consequences of the demographic ageing for the pension system
in the Czech Republic and Poland

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Klára Hulíková Tesárková, PhD.

Praha, 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 7. 8. 2013

Podpis

Poděkování:

Děkuji vedoucí své diplomové práce RNDr. Kláře Hulíkové Tesárkové, PhD., za cenné a přínosné rady a připomínky při zpracovávání mé práce. Velké poděkování patří především kamarádce Mgr. Jitce Markové a dalším, kteří mi pomáhali při řešení nejasností z oblasti demografie, práva a dalších. Ráda bych na tomto místě také poděkovala Kubovi a Markovi.

Poděkování pak také patří všem těm, kteří mne při psaní práce podporovali.

Vliv stárnutí populace na důchodový systém v České republice a Polsku

Abstrakt

Stárnutí populace je v současnosti velmi diskutovaným demografickým trendem, který mj. ovlivňuje také důchodový systém. Cílem této práce je vedle popisu vývoje legislativy důchodového systému v České republice a Polsku popsat teoreticky možné úpravy vybraných parametrů důchodového systému za předpokladu platnosti pravidel pro odchod do důchodu v konkrétním věku podle důchodového systému před důchodovou reformou a po reformě (2013). Vybranými parametry důchodového systému jsou v této práci věk odchodu do důchodu, náhradový poměr a sazba důchodového pojistného. Na základě těchto parametrů byly vytvořeny tři různé projekce, které popisují teoreticky možné úpravy vybraných parametrů důchodového systému za pomoci ukazatelů – míry ekonomické závislosti, výdajů důchodového systému v poměru k HDP, sazby důchodového pojistného.

Klíčová slova: důchodový systém, důchodová reforma, parametry důchodového systému, stárnutí populace, Česká republika, Polsko

Consequences of the demographic ageing for the pension system in the Czech Republic and Poland

Abstract

Nowadays, what has become a subject of frequent discussions is the demographic trend of rapidly ageing population, which significantly influences current pension system. Goal of this dissertation, besides description of relevant legislative development in Czech Republic and Poland, is to introduce theoretically possible parameters of regulation before and after pension reform (2013) assuming that rules for retirement at a particular age are valid. This dissertation works with following parameters: retirement age, replacement ratio and pension insurance tariff. Based on these parameters, three different projections have been created and described theoretically possible regulations of specific parameters of pension system while using following indicators – rate of economic dependency, ratio expenses on pension system to GDP and pension insurance tariff..

Keywords: pension system, pension reform, parameters of pension system, population ageing, Czech Republic, Poland

OBSAH

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK	7
SEZNAM OBRÁZKŮ	8
ÚVOD.....	9
1 Zdroje dat a informací.....	12
1.1 Zdroje dat a informací pro teoretickou část práce.....	12
1.2 Zdroje dat a informací pro analytickou část práce	13
1.2.1 Demografická prognóza České republiky – Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070 (B. Burcin a T. Kučera).....	14
1.2.2 Demografická prognóza Polska – Prognoza ludności na lata 2008–2035 (GUS).....	14
2 Vývoj legislativy důchodového systému na území České republiky a Polska se zaměřením na starobní důchody	17
2.1 Vývoj legislativy důchodového systému od jeho počátku až do přelomu 80. a 90. let 20. století.....	17
2.1.1 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody do přelomu 80. a 90. let 20. století na území České republiky.....	17
2.1.2 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody do přelomu 80. a 90. let 20. století na území Polska	21
2.2 Vývoj legislativy důchodového systému od počátku 90. let 20. století do poslední důchodové reformy	24
2.2.1 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody od počátku 90. let 20. století do poslední důchodové reformy na území České republiky.....	24
2.2.2 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody od počátku 90. let 20. století do poslední důchodové reformy na území Polska	31
2.3 Komparativní shrnutí vývoje legislativy důchodových systémů České republiky a Polska....	35
3 Projekce vybraných parametrů důchodového systému.....	37
3.1 Oddalování odchodu do starobního důchodu podle pravidel starého a nového důchodového systému, Česká republika a Polsko	44
3.2 Projekce parametru důchodového systému I – míra ekonomické závislosti.....	48

3.2.1 Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti (scénář 1), Česká republika ...	48
3.2.2 Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti (scénář 1), Polsko	49
3.2.3. Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti (scénář 2, 3), Česká republika.....	50
3.2.4 Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti (scénář 2, 3), Polsko	52
3.3 Projekce parametru důchodového systému II – výdaje důchodového systému v poměru k HDP	53
3.3.1 Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP, Česká republika ...	53
3.3.2 Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP, Polsko	55
3.4 Projekce parametru důchodového systému III – sazba důchodového pojistného	57
3.4.1 Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Česká republika	57
3.4.2 Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Polsko	58
3.5 Stručné shrnutí výsledků projekcí pro Českou republiku a Polsko.....	60
ZÁVĚR.....	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ DAT	65
PŘÍLOHA	72

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

ČNB	Česká národní banka
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
GUS	Hlavní statistický úřad (Polsko) – Główny Urząd Statystyczny
HDP	hrubý domácí produkt
IKE	Individuální důchodový účet – Indywidualne Konto Emerytalne
KDU–ČSL	Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
ODS	Občanská demokratická strana
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – Organisation for Economic Co-operation and Development
OFE	Otevřený důchodový fond – Otwarte fundusze emerytalne
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PAYG	pilíř důchodového systému založený na mezigenerační solidaritě – Pay as you go
PES	Poradní expertní sbor Ministra financí ČR a Ministra práce a sociálních věcí ČR vytvořený v rámci tzv. Bezděkovy komise
PPE	Zaměstnavatelský důchodový fond – Pracowniczy program emerytalny
PSSZ	Pražská správa sociálního zabezpečení
US	Sociální pojišťovna – Ubezpieczalnia Społeczna
US–DEU	Unie svobody – Demokratické unie
ZUS	Institut sociálního pojištění – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Postupné navyšování věku odchodu do starobního důchodu podle starého a nového důchodového systému, Česká republika, 2013–2044.....	46
Obr. 2	Postupné navyšování věku odchodu do důchodu podle starého a nového starobního důchodového systému, Polsko, 2013–2040.....	47
Obr. 3	Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti pro vybrané věky odchodu do starobního důchodu, Česká republika, 2013–2044	48
Obr. 4	Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti pro vybrané věky odchodu do starobního důchodu, Polsko, 2013–2035	50
Obr. 5	Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti důchodců, Česká republika, 2013–2044.....	51
Obr. 6	Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti důchodců, Polsko, 2013–2035.....	52
Obr. 7	Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantního náhradového poměru, Česká republika, 2013–2044.....	53
Obr. 8	Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantně klesajícího náhradového poměru, Česká republika, 2013–2044.....	54
Obr. 9	Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantního náhradového poměru, Polsko, 2013–2035	55
Obr. 10	Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantně klesajícího náhradového poměru, Polsko, 2013–2035	56
Obr. 11	Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Česká republika, 2013–2044.....	57
Obr. 12	Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Polsko, 2013–2035	59

ÚVOD

Stárnutí populace je jedním z demografických trendů, který v současné době způsobuje řadu komplikací. Na stárnutí populace se mj. podílí klesající porodnost a neustále se zlepšující lékařská péče, díky které se prodlužuje průměrná délka života. Tím dochází ke změnám ve věkové struktuře, jelikož se zvyšuje podíl osob ve vyšším (důchodovém)¹ věku.

Rostoucí podíl osob v důchodovém věku má spolu s klesajícím podílem osob v předdůchodovém věku² negativní dopad na množství peněžních prostředků ve státním rozpočtu – na jedné straně klesá příjem do státního rozpočtu z výběru důchodového pojištění³ hrazeného ze strany obyvatel ve věku ekonomické aktivity, na druhé straně se zvyšuje počet příjemců starobního důchodu hrazeného právě ze státního rozpočtu. Zvýšení podílu osob v důchodovém věku má tedy při klesajícím podílu osob ve věku ekonomické aktivity za následek rostoucí ekonomickou závislost starobních důchodců⁴ na ekonomicky aktivním obyvatelstvu, což může vést k neudržitelnosti důchodového systému založeného na popsáném principu – tzv. mezigenerační solidaritě (PAYG⁵). Tento jednoduchý systém má počátky již na konci 19. století. Příjmy systému PAYG jsou určeny vývojem zaměstnanosti, mezd a sazbou důchodového pojistného na důchodové pojištění⁶. Výdaje na starobní důchody pak závisí na počtu osob pobírajících (starobní) důchod, na absolutní výši těchto důchodů a na výši valorizace (zvyšování) výše důchodu (Marek, 2007). Výhodou tohoto systému je, že se

¹ Osobami v důchodovém věku jsou v práci myšleny všechny osoby, které dosáhly věku odchodu do starobního důchodu podle platných zákonů.

² Osoby v předdůchodovém věku jako osoby, které ještě nedosáhly zákonem stanoveného věku odchodu do důchodu a zároveň se nacházejí ve věku ekonomické aktivity. Dle mezinárodně používané definice ILO jsou za osoby ve věku ekonomické aktivity považováni zaměstnaní a nezaměstnaní lidé (ve věku 15 let a více) (Eurostat, 2013c)

³ Důchodové pojištění (a následně pak vyplácení dávek – důchodu) je založeno na pravidelném placení pojistného. Prostředky vybrané na pojistném se stávají součástí státního rozpočtu, ze kterého jsou tyto prostředky ihned použity k vyplacení aktuálních důchodů (Česká správa sociálního zabezpečení, 2013 a Dobešová, 2006).

⁴ Je-li v textu uveden pojem důchod (důchodce) samostatně, je myšlen vždy starobní.

⁵ PAYG (Pay As You Go)

⁶ Sazba důchodového pojistného byla stanovena na 28 % v České republice, v Polsku tato sazba činí 19,52 % (Česká správa sociálního zabezpečení, 2013 a Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. 2013, 2013).

prostředky nikde nehromadí, nevýhody pak plynou z aktuální demografické situace vzrůstajícího podílu důchodců, což má za následek nerovnováhu příjmů a výdajů (Bezděk, 2000). Takovou nerovnováhu je nutno řešit – důchodovou reformou. Cílem každé důchodové reformy je nalézt takové řešení, které ekonomické i demografické potřeby dané země zohlední, a které zajistí finanční udržitelnost důchodového systému.

Finanční udržitelnost důchodového systému lze v podstatě zajistit dvěma způsoby. Jednak lze uplatnit parametrické úpravy např. úpravou věku odchodu do důchodu, náhradového poměru⁷ a sazby pojistného a jednak lze provést radikálnější změnu – a to změnu ve způsobu financování (Dobešová, 2006). Důchodové reformy obou vybraných států, které byly dovršeny, mají finanční udržitelnosti docílit mj. právě za pomoci parametrické úpravy věku odchodu do důchodu (Česká republika, 2012, Rzeczpospolita Polska 2012).

Teoretická část práce popisuje vývoj důchodového systému České republiky a Polska od počátku systému až po jeho poslední důchodovou reformu (2013).⁸ Vývoj důchodového systému je mapován na základě vývoje podoby zákonů, které byly v oblasti důchodového pojištění v obou zemích přijaty a postupně novelizovány. Popis vývoje je rozdělen na dvě období s ohledem na historické souvislosti – tj. období od počátku legislativy důchodového systému do přelomu 80. a 90. let 20. století a na období od tohoto přelomu do současnosti. Vývoj legislativy důchodového systému byl tedy rozdělen na období „před a za komunismu“ (první období) a „postkomunismu“ (druhé), a to s ohledem na výraznější proměny důchodového systému, které následovaly po pádu komunismu. Zároveň je dále kapitola, věnovaná této části, rozdělena podle vývoje legislativy jednotlivých zemí.

Analytická část práce se zabývá teoreticky možnými úpravami parametrů důchodového systému. Tato úprava se projevuje jako sjednocení věku odchodu do důchodu pro obě pohlaví. Pro oba vybrané státy byly sestaveny tři různé projekce, které byly zkonstruovány za pomoci zvolených parametrů důchodového systému – věku odchodu do důchodu, náhradového poměru a sazby důchodového pojistného. Všechny projekce počítají s parametrickou úpravou věku odchodu do důchodu, druhá navíc zahrnuje parametr náhradový poměr, poslední z projekcí je pak kombinací všech vybraných parametrů – věku, náhradového poměru a sazby pojistného.

Bez důchodové reformy by udržitelnost starého systému byla nejspíše velice obtížná a postupem času patrně nemožná. Stárnutí populace, vedle jiných faktorů, ovlivňuje nutnost úprav v důchodovém systému. A proto tedy – cílem této práce je vedle popisu vývoje legislativy důchodového systému také představit teoreticky možné parametrické úpravy v důchodovém systému a popsat, jakým způsobem se tyto parametrické úpravy mohou projevit a to v případě

⁷ Poměr průměrné hrubé mzdy a průměrné hrubé penzijní dávky, vyjadřováno jako procenta z hrubé mzdy, které tvoří výši důchodu (Marek, 2007).

⁸ V práci je stav důchodového systému před a po reformě označován jako starý důchodový systém a jako nový důchodový systém.

uplatnění reformy důchodového systému České republiky a Polska a zároveň také v případě, že by k důchodové reformě nedošlo.

Téma týkající se důchodového systému a jeho reformy, bylo pro tuto diplomovou práci vybráno především pro jeho aktuálnost. Volba států, České republiky a Polska, nebyla náhodná. Prvním důvodem byla snaha zpracovat demografické téma pro státy, které jsou blízké autorce práce, dalším důvodem pak shodný hlavní záměr důchodové reformy, který v obou státech spočívá v zajištění finanční udržitelnosti důchodového systému. Dále výběr zemí ovlivnilo také stejné načasování počátku účinnosti reformy, které bylo v obou vybraných státech stanoveno na 1. 1. 2013. V práci je dále používán pojem důchodová reforma samostatně v souvislosti s důchodovou reformou právě z roku 2013 (není-li uvedeno jinak).

Kapitola 1

Zdroje dat a informací

Následující část přináší stručný souhrn zdrojů, které byly využity pro zpracování této práce, především výpočtů obsažených v analytické části práce. Zdroje dat a informací jsou v této kapitole dále rozděleny právě podle té části práce (teoretické, analytické), ve které byly využity.

1.1 Zdroje dat a informací pro teoretickou část práce

Při zpracovávání této práce, především její teoretické části, bylo čerpáno ze zákonů České republiky a Polska, které se týkají výhradně důchodového systému a s ním spojených úprav. První zákon (po získání nezávislosti po 1. sv. válce), který upravoval důchodový systém na území České republiky, byl přijat v roce 1924, v Polsku se jednalo o zákon z roku 1927. V tomto období důchodový systém začíná být regulován obecně závaznými právními předpisy, jejichž vývoj do důchodové reformy završené roku 2013 je popsán v teoretické části práce. Zároveň bylo vyhledávání informací pro zpracování práce cíleno na specifické související právní úpravy – např. vytvoření tzv. pracovních kategorií za minulého režimu v obou zemích nebo doplnění I. pilíře (PAYG)⁹ o další formy spoření na stáří. Veškeré zákony, ze kterých bylo při zpracovávání práce čerpáno, jsou v práci citovány. Za Českou republiku bylo použito celkem 13 zákonů a za Polsko 9 zákonů. Všechny tyto zákony jsou uvedeny v Seznamu použité literatury.¹⁰

Pro bližší porozumění výkladu zákonů a s tím spojené upřesnění pojmů bylo využito publikací vydaných institucemi, které mají mj. na starosti rozdělování dávek starobního důchodu – ČSSZ (Česká správa sociálního zabezpečení; Česká republika) a ZUS (Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako Institut sociálního pojištění; Polsko).¹¹ Dále byly využity také publikace a články vydané ministerstvem práce a sociálních věcí a ministerstva financí obou

⁹ I. pilíř znám jako průběžný penzijní systém – PAYG

¹⁰ V Seznamu použité literatury jako Česká republika, Československo, Rzeczpospolita Polska, vždy s příslušným rokem vydání zákonu.

¹¹ *80 let sociálního zabezpečení* (Česká správa sociálního zabezpečení. 2004); *Początki i rozwój ubezpieczeń społecznych* (Makarzec, 2009)

zemí. Stěžejními publikacemi teoretické části práce věnované České republice jsou tzv. Bezděkovy zprávy, které byly publikovány Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR v roce 2005 (první zpráva) a 2010 (druhá). Cílem těchto zpráv bylo přinést možná řešení chystané důchodové reformy v České republice. Za Polsko podobné zprávy publikovány nebyly, pro další informace ohledně důchodové reformy Polska byla využita kniha *Emerytalna katastrofa i jak się chronić przed jej skutkami* (Důchodová katastrofa a jak se chránit před jejími dopady) od známého polského ekonoma Gwiazdowského, kde kritizuje polský důchodový systém a zdůrazňuje nutnost spoléhání se především sám na sebe. V jeho knize je kriticky popsána důchodová reforma z roku 1999 a následná „reforma reformy“ chystaná na rok 2013.

Vedle zákonů, publikací a článků byly pro popis poslední důchodové reformy využity oficiální webové stránky založené pro účely informování veřejnosti o důchodové reformě. Pro Českou republiku jsou informace o důchodové reformě poskytovány na webových stránkách <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/>, oficiální informace o důchodové reformě v Polsku jsou k nalezení na <http://emerytura.gov.pl/>. Uvedené webové stránky jsou v obou zemích pod primární záštitou ministerstva práce a sociálních věcí. Dále byly za Českou republiku využity informace poskytované přímo na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Právě tento zdroj se stal přínosným pro vyhledávání dalších informací o důchodovém systému a jeho reformování. Oproti tomu webové stránky polského ministerstva poskytují spíše základní informace o důchodové reformě a odkazují pouze na oficiální stránku o důchodové reformě.

1.2 Zdroje dat a informací pro analytickou část práce

Zpracování analytické části bylo inspirováno výhradně výpočty z dizertační práce D. Marka *Penzijní reforma v České republice: model důchodového systému s kombinovaným financováním* (Marek, 2007). Marek se ve své práci věnuje analýze a řešení důchodové problematiky v ekonomickém kontextu. Autor se v první fázi své práce zabývá nejdříve projekcí příjmů, výdajů a salda důchodového systému v platnosti do konce roku 2012. Na základě těchto projekcí pak hledá za pomoci parametrických reforem původního důchodového systému dlouhodobé a stabilní řešení udržení ekonomické rovnováhy. Dizertační práce proto nabízí několik makroekonomických modelů možného vývoje ekonomiky. Hlavním cílem autorovy práce bylo najít vhodné parametry pro vytvoření alternativního důchodového systému, přičemž byl kladen požadavek na zachování aktuální výše sazby pojistného. Veškeré odhady a simulace, které jsou v dizertační práci popsány, se opírají o demografickou prognózu a projekci B. Burcina a T. Kučery na období 2003–2150 (*Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003-2065 a Projekce vývoje obyvatelstva České republiky na období 2066–2150*) (Marek, 2007).

Odhady zpracované v analytické části této práce vychází, podobně jako Markovy odhady, z dat demografických prognóz. Pro výpočty za Českou republiku byla využita *Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070*, za Polsko byla využita *Prognóza*

ludności na lata 2008–2035. Dále bylo pro zpracování projekcí využito dat ze statistických databází Eurostatu a OECD¹². Data z těchto databází posloužila při odhadování ukazatelů potřebných pro popis projekcí. Následující podkapitoly přináší popis demografických prognóz, které byly stěžejní pro výpočty této práce.

1.2.1 Demografická prognóza České republiky – Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070 (B. Burcin a T. Kučera)

Prognóza B. Burcina a T. Kučery byla sestavena ve třech variantách: nízké, střední a vysoké, přičemž v publikaci je v největší míře komentována varianta střední. Jedná se o variantu s nejpravděpodobnějším vývojem populace v období 2008–2070. Další dvě varianty (nízká a vysoká) jsou okrajové a vymezují hranice populačního vývoje, jejichž hodnoty by v budoucnosti neměly být překročeny (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b). V nízké variantě je počítáno s udržení míry plodnosti na nižších hodnotách, pomalejším prodlužováním naděje dožití a nižšími migračními zisky. Naopak druhá krajní varianta (optimističtější) předpokládá rostoucí míru plodnosti, rychlejší prodlužování naděje dožití a vysoké migrační zisky (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b).

Ve všech variantách lze růst počtu obyvatel pozorovat až do roku 2025, po tomto datu je již v nízké variantě předpokládán pokles a do roku 2070 by se tak podle této varianty měl početní stav obyvatel přiblížit k hranici 9 mil. obyvatel. Oproti tomu vysoká varianta prognózy počítá pouze s růstem, kdy by se v roce 2070 počet obyvatel měl přiblížit hranici 13 mil. obyvatel. Ve střední variantě je uvažován pozvolný růst počtu obyvatel s mírným poklesem ke konci prognózovaného období. V roce 2070 by hodnoty neměly klesnout pod 11 mil. obyvatel (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b). Předpokládá se, že trend stárnutí obyvatelstva bude pokračovat. Stárnutí obyvatelstva je mj. následkem neustále se prodlužující délky života při současném zachovávaní nižších měr plodnosti. Nedojde-li k významným změnám v reprodukčním chování obyvatelstva, dojde ke značné přeměně jeho věkové struktury (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b).¹³

1.2.2 Demografická prognóza Polska – Prognoza ludności na lata 2008–2035 (GUS)

Na rozdíl od demografické prognózy pro Českou republiku, kde byly sestaveny tři varianty populačního vývoje (s určením jedné nejpravděpodobnější), byla v prognóze pro Polsko stanovena pouze jedna konečná varianta nejpravděpodobnějšího vývoje. Tento

¹² OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).

¹³ Textová část prognózy je spolu s její tabulkovou částí dostupná také online a to na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz/cs/8838>). Tabulková část prognózy obsahuje data předpokládaného vývoje obyvatelstva České republiky podle jednotek věku a pohlaví v období 2008–2070, pro období 2071–2150 byla připravena projekce vývoje obyvatelstva České republiky.

nejpravděpodobnější vývoj polské populace byl sestrojen polským statistickým úřadem GUS¹⁴ na základě 12 variant.¹⁵ Následující část práce popisuje jednotlivé varianty v rámci plodnosti, úmrtnosti a migrace s poukázáním na nejpravděpodobnější populační vývoj. Výsledky této prognózy polského obyvatelstva byly zveřejněny v druhé polovině roku 2009 jako náhrada předcházející prognózy (na období let 2003–2030) (GUS, 2009). Časové vymezení prognózy, využitě pro tuto práci, je patrné již z jejího názvu – tedy období let 2008–2035.

Varianty plodnosti byly označeny jako nízká, střední 1, střední 2 a vysoká. Pro všechny jmenované varianty byly představeny předpoklady, za kterých dojde k realizaci té či oné varianty. Nízká a vysoká varianta jsou považovány za okrajové, jejich hodnoty by tedy v budoucnu neměly být překročeny. Jako nejpravděpodobnější z variant byla vybrána varianta střední 2, která předpokládá nárůst míry plodnosti z 1,28 (2007) na 1,40 (2035). Varianta nízká pak počítá s výraznějším poklesem úrovně plodnosti, vysoká pak s výraznějším růstem (GUS, 2009, s. 39).

Jako nejpravděpodobnější variantu vývoje úmrtnosti GUS stanovil variantu první. Tento výběr přitom vycházel z blíže nespecifikovaných společensko-ekonomických podmínek. Vybraná (první) varianta předpokládá rovnoměrný a nízký pokles úrovně intenzity úmrtnosti. K poklesům úmrtnosti by podle této varianty docházelo ve všech věkových kategoriích. Nejnižší pokles se očekává u osob ve věku 0–14 let, nejvýraznější pokles intenzity úrovně úmrtnosti se očekává u osob starších 85 let. Dále se také předpokládá výrazné zmenšení rozdílu středních délek života mužů a žen.¹⁶ Jedním z faktorů, které ztěžují možné zlepšení situace úmrtnosti, je odchod vysoce kvalifikovaných zaměstnanců ze zdravotnictví. Pokud nedojde v nejbližší době ke změnám, nelze očekávat ani důležité zlepšení stavu úmrtnosti a střední délky života. Jako nutné a bezodkladné změny pro zlepšení stavu úmrtnosti jsou uvedeny např. zlepšení dostupnosti lékařských služeb, udržení zdravotnického personálu v zemi a rozvoj pečovatelských služeb o starší obyvatelstvo. Druhá a třetí varianta úmrtnosti předpokládá pokračující trend poklesu úmrtnosti. Neočekává se však, že by tento pokles byl tak výrazný, jako tomu bylo v 90. letech (GUS, 2009 s. 53–54).

Varianty migračního vývoje byly rozděleny na základě typu migrace – na vnitřní a zahraniční migraci. Názvy variant vycházely z římského číslování (I a II). U zahraniční migrace se nárůst počtu imigrantů očekává v obou variantách do roku 2020, nárůst počtu emigrantů je předpokládán v nejbližších letech do roku 2015. Po tomto roce by se také v obou variantách počty emigrantů měly snižovat – GUS jako nejpravděpodobnější variantu zahraniční migrace vybral variantu II, ve které se od roku 2018 očekává kladné migrační saldo. U vnitřní migrace se v obou variantách očekává záporné saldo pro města, které bude vyplývat

¹⁴ GUS – Główny urząd statystyczny

¹⁵ 4 varianty vývoje plodnosti, 3 varianty vývoje úmrtnosti a 4 varianty migračního vývoje (2 varianty pro vývoj zahraniční migrace, 2 pro vnitřní migrace)

¹⁶ Střední délka života vychází z údajů z roku 2006, ta u mužů činila 70,9 a u žen 79,6. V roce 2035 je očekávána střední délka života 77,1 pro muže a 82,9 pro ženy (GUS, 2009 s. 55).

ze stěhování obyvatel z velkých měst do venkovských oblastí blízkých městům. Pro vnitřní migraci byla jako nejpravděpodobnější zvolena varianta I (předpoklad růstu počtu emigrantů do roku 2012, od roku 2013 je uvažován pokles) (GUS, 2009 s. 72–74).

Na základě konečné nejpravděpodobnější varianty populačního vývoje Polska pak bylo zjištěno, že pokles počtu obyvatel bude pravděpodobně pokračovat i nadále. Rychlost poklesu počtu obyvatel přitom bude s postupujícím časem vyšší. Na počátku prognózovaného období v roce 2008 byl předpokládán početní stav 38 107,4 tis. obyvatel. Pro konec prognózovaného období se očekává, že v období let 2030–2035 počet obyvatel klesne na 35 993,1 tis. (GUS, 2009, s. 1). Predikované změny v intenzitě porodnosti a úmrtnosti by měly do roku 2013 udržovat kladný přirozený přírůstek. Záporný přirozený přírůstek je s ohledem na demografické trendy (stárnutí populace a snižování počtu žen v reprodukčním věku) očekáván v dalších letech. Ve věkové struktuře obyvatelstva se tak očekávají nepříznivé změny, mezi které se řadí zvyšování procentního zastoupení osob v postproduktivním věku (dle prognózy GUS jako osob starších 60 let) v čase na úkor zastoupení osob ve věku produktivním (GUS, 2012).

Kapitola 2

Vývoj legislativy důchodového systému na území České republiky a Polska se zaměřením na starobní důchody

Následující kapitola se věnuje popisu legislativního vývoje důchodového systému v České republice a Polsku se zaměřením na starobní důchody a to v kontextu demografického stárnutí populace. Vývoj důchodového systému je v obou zemích podmíněn historickými a ekonomickými událostmi a v neposlední řadě také demografickými trendy. Počátky důchodových systémů v obou zemích lze pozorovat již v období před první světovou válkou, tedy v období, kdy fakticky ani jedna ze zemí neexistovala, resp. netvořila nezávislý státní útvar (Česká správa sociálního zabezpečení, 2004 a Makarzec, 2009).

Popis vývoje legislativy důchodových systémů je s ohledem na historické souvislosti rozdělen na dvě období, za každou zemi zvlášť. První období zahrnuje vývoj systémů a legislativních úprav od jeho počátku až do přelomu 80. a 90. let 20. století. Druhé období navazuje a začíná tedy popisem systému na počátku 90. let a pokračuje až do období posledních důchodových reforem. Historické souvislosti rozdělení popisu vývoje důchodového systému spočívají v oddělení legislativních úprav v důchodovém systému aplikovaných za minulého politického (socialistického) režimu a po něm (demokratického).

Závěr této kapitoly přináší malé shrnutí s porovnáním důchodových systémů obou analyzovaných zemí.

2.1 Vývoj legislativy důchodového systému od jeho počátku až do přelomu 80. a 90. let 20. století

2.1.1 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody do přelomu 80. a 90. let 20. století na území České republiky

Jisté počátky důchodového systému lze pozorovat již koncem 18. století. Za vlády Marie Terezie byly v roce 1771 vydány tzv. penzijní normály, které měly za úkol finanční zajištění vybrané části obyvatelstva – rodin státních úředníků. V případě úmrtí úředníka sloužícího vlasti tak byly následně zaopatřeny vdovy a sirotci. Josef II. pak vydáním dalšího penzijního normálu

v roce 1781 uplatnil zaopatření také již pro samotné státní zaměstnance práce neschopné, kteří odpracovali alespoň 10 let služby (Česká správa sociálního zabezpečení, 2004).

Významným mezníkem historie důchodového systému se stalo období první republiky. V roce 1924 byl přijat zákon, na jehož základě tak začaly být poprvé poskytovány důchody starobní¹⁷, invalidní, vdovský/vdovecký či sirotčí i pro nestátní úředníky. Jednalo se o nejpokrokovější předpis tehdejší Evropy v oblasti zabezpečení obyvatel. Pojištění, z tohoto zákona vyplývající, bylo povinné pro osoby pracující na území tehdejšího Československa a to pro osoby pracující na základě smlouveného pracovního poměru učňovského a pro tzv. domácí dělníky¹⁸ (Československo, 1924, § 2 a § 3). Pojištění se pak mimo jiné nevztahovalo na osoby, které nebyly ve stálém pracovním poměru, byly zaměstnanci státu nebo studenty vysokých a odborných škol (Československo, 1924, § 6).

Pro vyplácení dávek starobního důchodu bylo podle zákona nezbytně nutné splnit podmínku dokončeného věku 65 let a splnění čekací doby¹⁹ (Československo, 1924, § 112). Výše vyplácené dávky se odvíjela od výdělku pojištěnce. Tyto výdělky byly rozděleny do 16 tříd, kde se brala v potaz délka pracovního týdne trvajícího 6 dnů. Pokud pojištěnec pracoval 7 dnů v týdnu, poslední den se již neuvažoval a zařazení do konkrétní třídy vycházelo z odpracovaného dílu 6. pracovního dne (Československo, 1924, §12 (1) a (2)).

Během válečného období se důchodové zabezpečení nikterak neměnilo. Po 2. světové válce se začalo pracovat na novém konceptu pojištění, který byl zakončen v roce 1948 přijetím zákona č. 99 ze dne 15. dubna 1948 o národním pojištění. Tím také došlo ke zrušení všech předcházejících zákonů týkajících se této oblasti pojištění. Podmínky pro získání starobního důchodu od 1. 10. 1948²⁰ byly upraveny § 62 zákona č. 99/1948 Sb. Nárok na starobní důchod byl tímto paragrafem rozdělen dvojím způsobem – jednak pro osoby dokončeného věku 65 let nepožívající invalidní důchod, které nevydělávaly více jak polovinu průměrného ročního výdělku, a jednak pro osoby dokončeného věku 60 let nepožívající invalidní důchod, které nevydělávaly více než polovinu průměrného ročního výdělku, ale jejich pojištění přitom trvalo minimálně 20 let. Byly také zavedeny tzv. důchody manželek, které byly vypláceny ženám, jimž nepříslušel dle §62 zákona č. 99/1948 Sb. starobní důchod. Nárokovat si tento důchod mohly ženy (manželky pojištěnců), jejichž manželství trvalo minimálně 1 rok, jejichž zdravotní stav jim neumožňuje starat se o domácnost a být výdělečně činnými. Nárok na důchod měly dále taky ženy (manželky pojištěnců), jejichž manželství trvalo minimálně 1 rok, během něhož žena dosáhla věku 65 let a nebyla výdělečně činná. V obou případech však nárok na tento

¹⁷ Je-li v textu uveden pojem důchod (důchodce) samostatně, je myšlen vždy starobní.

¹⁸ Osoby, které vykonávají živnostenské práce na zakázku jednoho nebo několika zaměstnavatelů mimo dílnu zaměstnavatelovu (Československo, 1924).

¹⁹ Čekací doba na starobní důchod činila 750 příspěvkových týdnů (Československo, 1924, § 107 (4)).

²⁰ Účinnost změn týkajících se důchodového pojištění počínala podle § 279 (2) dnem 1. 10. 1948 (Československo, 1956).

důchod nezanikal zánikem manželství. Další zajímavostí bylo zavedení tzv. sociálního důchodu v § 89 zákona č. 99/1948 Sb. Tímto paragrafem bylo zajištěno finanční zabezpečení také obyvatel starších 65 let nesplňujících zákonné podmínky pro přiznání starobního důchodu (Československo, 1948).

Významné změny v oblasti důchodového pojištění přinesl zákon č. 55/1956 Sb., který upravoval tyto vztahy v období od 1. 1. 1957 do 30. 6. 1964. Hlavní a významnou změnou se stalo vytvoření tří kategorií pracovních činností, na jejichž základě byla následně určena výměra starobního důchodu. Toto vymezení pracovních kategorií tak lze chápat jako projev tehdejšího politického socialistického režimu.²¹ Pracovní kategorie byly v tomto zákoně vymezeny v § 5, kde se do I. pracovní kategorie řadily práce vykonávané pod zemí v dolech a práce výkonných letců, do II. kategorie byly zařazeny práce spojené s výkonem ve zvlášť těžkých podmínkách²², ve III. pracovní kategorii pak byly zahrnuty všechny ostatní práce. Pro uplatnění nároku na získání starobního důchodu bylo zapotřebí splnit podmínky dle §9 zákona č. 55/1956 Sb.: „(1) Starobní důchod náleží zaměstnanci, který byl zaměstnán (§ 6) nejméně 20 roků, jestliže v době trvání zaměstnání nebo nejpozději do dvou roků po výstupu z něho dosáhl věku aspoň 60 let, zaměstnanec I. pracovní kategorie nebo žena věku aspoň 55 let. (2) Zaměstnanci, který byl zaměstnán (§ 6) po dobu kratší než 20 let, avšak nejméně 5 let, náleží starobní důchod, jestliže v době trvání zaměstnání nebo nejpozději do dvou roků po výstupu z něho dosáhl věku aspoň 65 let“ (Československo, 1956, § 9). Novinkou v zákoně č. 55/1956 Sb. je pak definice tzv. „pracujícího důchodce“ (Československo, 1956, § 11). Každému zaměstnanému důchodci pobírajícímu starobní důchod se tak starobní důchod zvýšil o 4 % průměrného ročního výdělku, z něhož byl důchod vyměřen a to za každý rok, kdy bylo zaměstnání vykonáváno od doby vzniku nároku na starobní důchod, nejdéle však do dosažení věku 65 let. V případě, že bylo zaměstnání řazeno do I. pracovní kategorie, nebo se jednalo o zaměstnanou ženu, bylo možno nárok na zvýšení starobního důchodu uplatňovat do dosažení věku 60 let. V tomto zákoně jsou tak patrné změny přechodu od středoevropských tradic zabezpečení obyvatelstva k sovětskému modelu (Československo, 1956).

V dalších letech vyvíjela přetrvávající politická situace v zemi tlak na změny v oblasti sociálního pojištění, především pak na úpravu a kontrolu výše starobního důchodu. Tyto změny pak byly zaneseny do zákona č. 41/1958 Sb., který umožnil vznik komisí sociálního zabezpečení rad národních výborů.²³ Ty měly za úkol rozhodovat o dávkách a službách a ostatních věcech souvisejících se sociálním zabezpečením a to v souladu se Státním úřadem

²¹ „Důchodový systém byl během komunismu proměněn na instituci ekonomického podnětu a sociální odměny. Důsledkem bylo pak i to, že politický závazek stálého vylepšování sociálních dávek vedl ke zvyšování nákladů a přispěl k hospodářské krizi v zemi“ (Schwarzová, 2008, s. 12).

²² Zaměstnání, která se řadí do II. pracovní kategorie, určovala vláda, v zákoně nebyly „těžké podmínky“ blíže specifikovány (Československo, 1956).

²³ Komise sociálního zabezpečení rad národních výborů byly zvoleny jako výkonný orgán okresních a krajských národních výborů (Československo, 1958).

sociálního zabezpečení po dohodě s Ústřední radou odborů. Komise mohly také ovlivňovat výši starobního důchodu výdělečných osob, dále osob, které zaměstnávaly jiné osoby a významných představitelů dřívějšího politického a hospodářského života. Výše starobního důchodu však mohla být upravena pouze směrem dolů – tedy snížením (Československo, 1958). Vzhledem k tomu, že zde byly omezovány vybrané skupiny, lze tak tento krok tehdejší socialistické vlády považovat za diskriminační.

Další zákon týkající se sociálního zabezpečení obyvatelstva byl přijat v 60. letech 20. století. Jednalo se o zákon č. 101/1964 Sb., jehož přijetím došlo ke zrušení (výše uvedeného) zákona č. 55/1956 Sb. Nový zákon měl zmírnit rozdíly mezi maximální a minimální výší starobního důchodu a také podpořit zapojení starobních důchodců do ekonomicky aktivního obyvatelstva, jakožto přínos národní ekonomice. Nárok na získání starobního důchodu se řídil dle pracovních kategorií, dle doby pojištění a dle výše výdělku. V tomto zákoně již byla I. pracovní kategorie definována blíže a zaměstnání zde byla rozdělena do šesti skupin²⁴, do II. pracovní kategorie byla tak jako v předchozím zákoně zahrnuta ta zaměstnání, ve kterých se vykonávají práce za zvlášť obtížných pracovních podmínek, do III. kategorie pak byla zahrnuta ostatní zaměstnání. Podmínky pro vyplacení plného starobního důchodu byly obsaženy v § 11 zákona č. 101/1964 Sb. (Československo, 1964). Podle tohoto paragrafu měly na plný starobní důchod nárok ty osoby, které byly zaměstnány minimálně 25 let a v době trvání zaměstnání dosáhly věku alespoň 60 let. Dále pak v § 15 byly stanoveny výjimky, na jejichž základě bylo umožněno přiznání starobního důchodu v nižším věku. Tyto výjimky se tak týkaly např. pracovníků I. pracovní kategorie a dále také žen s ohledem na počet dětí, které vychovaly. Při uplatňování nároku žen na vyplacení starobního důchodu v dřívějším věku se braly také v potaz osvojené děti a děti, které ženy převzaly do tzv. péče nahrazující péči rodičů. Nárok na plný starobní důchod pro ženy se řídil § 11 (3) zákona č. 101/1964 Sb. takto:

„Žena má nárok na plný starobní důchod, jestliže byla zaměstnána nejméně 25 roků a v době trvání zaměstnání dosáhla věku aspoň

- a) 53 let a vychovala pět nebo více dětí,
- b) 54 let a vychovala tři nebo čtyři děti,
- c) 55 let a vychovala dvě děti,
- d) 56 let a vychovala jedno dítě,

²⁴ § 5 zákona č. 101/1964 Sb. byly pracovní kategorie v rámci I. skupiny stanoveny následovně:

- a) zaměstnání v hornictví pod zemí v hlubinných dolech,
- b) zaměstnání členů leteckých posádek a pracovníků soustavně činných v letadlech za letu,
- c) zaměstnání, v nichž se vykonávají zvlášť těžké a zdraví škodlivé práce v hutích nebo v těžkých chemických provozech,
- d) zaměstnání kesonářů a potápěčů,
- e) zaměstnání při konečném zpracování radioaktivních surovin,
- f) zaměstnání v hornictví vykonávaná pod spodní úroveň nadloží a na skrývce v povrchových dolech (lomech) na uhlí a na radioaktivní suroviny (Československo, 1964).

e) 57 let a nevychovala žádné dítě, pokud pro ni není výhodnější ustanovení předchozího odstavce. (Československo, 1964, § 11 (3)).

Další novinkou v důchodovém systému bylo umožnění pokračování v pracovní činnosti také po splnění podmínek pro přiznání nároku na důchod – tj. po dosažení věku odchodu do důchodu a pojistné doby (Československo, 1964). Nebylo navíc možné, aby pracující dostal po splnění výše uvedených podmínek výpověď ze svého zaměstnání. Rozvázání pracovního poměru výpovědí bylo možné jen za souhlasu okresního národního výboru. I v tomto zákoně lze tedy pozorovat snahu o udržení předešlého trendu pracujících důchodců. Tím, že pracovník svou pracovní činnost neukončil dnem splnění podmínek pro přiznání starobního důchodu, si tak zajistil jeho navýšení (Československo, 1964). Do konce 80. let 20. století nedošlo k výraznějším změnám v důchodovém systému.

2.1.2 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody do přelomu 80. a 90. let 20. století na území Polska

První důchodový systém na území Polska byl vytvořen již v roce 1816 v Polském království²⁵ a vztahoval se pouze na státní úředníky. V systému, který byl zachován až do obnovení polské nezávislosti v roce 1918, byly důchody vypláceny státním zaměstnancům po odpracování 40 let (Makarzec, 2009, s. 1–2).

Po první světové válce byla obnovena nezávislost polského státu a s tím přišla potřeba legislativních úprav. V letech 1919–1920 proto vznikl novodobý systém pojištění v případě nemoci založený na čtyřech zásadách. Mezi zmiňované zásady se řadila povinnost, teritorialita, samostatnost, univerzálnost (Makarzec, 2009). Pojištění se vztahovalo také na poskytování zdravotní péče a nemocenského pojištění. V roce 1924 pak bylo zavedeno pojištění v případě nezaměstnanosti týkající se nejdříve pouze dělníků, o tři roky později bylo vztaženo také na tzv. „bílé límečky“. Pod tímto pojmem jsou označováni zaměstnanci, jejichž zaměstnáním není výkon manuální práce. Jedná se tedy např. o kancelářské práce (Diviš, 2005–2006).

V této diplomové práci můžou být dále tzv. bílé límečky označováni také jako „nemanuální zaměstnanci“. Těmto zaměstnancům byl přiznáván starobní důchod na základě § 24 zákona Dz.U. 1927 nr 106 poz. 911²⁶ (Rzeczpospolita Polska, 1927). Mužům i ženám byl starobní důchod přiznáván po dosažení věku 65 let nebo při splnění pojistné doby minimálně 48 měsíců pro muže a 42 měsíců pro ženy a věku 60 let pro muže a 55 let pro ženy.

V letech 1924–1927 bylo pro vojvodství východní a centrální části Polska zavedeno úrazové pojištění a v celé zemi bylo v tomto období zavedeno jednotné důchodové pojištění

²⁵ Po roce 1815 bylo území Polska rozděleno mezi Prusko, Rakousko a Rusko. Tehdejší autonomní Polské království pod nadvládou carského Ruska se rozléhalo v oblasti dnešního hlavního města Warszawy (Makarzec, 2009).

²⁶ Dz.U. 1927 nr 106 poz. 911 je způsob zápisu polských zákonů, Dz.U. 1927 je Sbírka zákonů v příslušném roce, nr 106 je číslo zákona, poz. 911 je jeho umístění (tzv. částka) ve Sbírce zákonů v příslušném roce. V práci je dále tento zápis polských zákonů uplatňován.

pro nemanuální zaměstnance (Makarzec, 2009). Pro „manuální zaměstnance“ bylo finanční zabezpečení ve stáří zajištěno zákonem ze dne 28. 3. 1933 o sociálním pojištění, s účinností od 1. 1. 1934 (Rzeczpospolita Polska, 1933). Zákonem byly také sjednoceny a zmodernizovány všechny existující sociální systémy. Úprava zákona o sociálním pojištění pak přišla poměrně brzy a to *Narízením prezidenta Polské republiky ze dne 24. října 1934 o změně zákona ze dne 28. března 1933 o sociálním pojištění* (Rzeczpospolita Polska, 1934). Hlavní význam tohoto nařízení spočívá ve vytvoření pěti samostatných pojistných fondů:

- 1) Pojistný fond proti ztrátě zaměstnání pro nemanuální pracovníky
- 2) Obecný pojistný fond v případě nemoci či mateřství (Rzeczpospolita Polska, 1934, § 17a).

Dalším a neméně významným bodem tohoto nařízení je také vznik Institutu sociálního pojištění (Zakład Ubezpieczeń Społecznych, dále v práci také označováno oficiální zkratkou ZUS) a jemu podřízených 65 místních Sociálních pojišťoven (Ubezpieczalnia społeczna, dále také pod zkratkou US). Vznikem ZUS došlo k centralizaci veškerých institucí sociálního pojištění. A právě ZUS měl ode dne účinnosti nařízení za úkol spravovat výše uvedené vzniklé fondy. Ačkoliv fondy byly zaštiťovány jednou „administrativou“, finančně byly nezávislé a zcela oddělené. ZUS dále kromě správy sociálního zabezpečení inicioval a mohl finančně podporovat činnosti vedené jako prevence proti onemocnění, invaliditě, úrazům. Hlavním úkolem US bylo zajištění poskytování bezplatné zdravotní péče, v případě neschopnosti výkonu práce pak náhrady za mzdu (Rzeczpospolita Polska, 1934). S ohledem na výše vzniklé instituce ZUS a US a fondů lze tedy konstatovat, že snahy o sjednocení systému pojištění tak nebyly zcela uspokojeny přijetím zákona v roce 1933.

V období druhé světové války byl na Třetí říši okupovaném území Polska nastaven pojistný důchodový systém, který byl pro Poláky diskriminační. Po skončení druhé světové války pak v roce 1945 instituce (ZUS, US) navázaly na svou původní činnost (Pwn Biznes, 2010). První poválečné změny v oblasti důchodového pojištění byly uplatněny v roce 1954, kdy došlo k významnému kroku – sjednocení systému důchodů pro manuální a nemanuální pracovníky. V témže roce byly také zavedeny pracovní kategorie. Tyto dva kroky lze označit jako projev minulého režimu v důchodovém systému. Zmíněné kategorie byly stejně jako v České republice značeny římskými číslicemi – I. kategorie zahrnovala zaměstnance pracující pod zemí a zaměstnance pracující v podmínkách zdraví škodlivých, II. kategorie zahrnovala všechny ostatní zaměstnance. Rozdělení zaměstnání do I. kategorie prováděla tzv. Rada ministrů (tedy vláda) spolu s vytvářením podmínek, na jejichž základě bylo rozdělení pracovních kategorií závislé (Rzeczpospolita Polska, 1954). Nárok na získání starobního důchodu byl upraven § 28 zákona z roku 1954 a byl přiznán těm pracovníkům, kteří splnili požadovanou pojistnou dobu (tedy dobu, po kterou byli zaměstnáni – pro muže 25 let a pro ženy 20 let) a dosáhli věku odchodu do důchodu. Tento věk se zároveň lišil v závislosti na zařazení do vzniklých pracovních kategorií. Pro zaměstnance I. kategorie platil věk odchodu do důchodu 60 let

pro muže a 55 let pro ženy, pro zaměstnance II. kategorie pak 65 let pro muže a 60 let pro ženy (Rzeczpospolita Polska, 1954, § 28 – § 30).

O rok později (1955) došlo ke zrušení ZUS a sociální pojištění bylo rozděleno na odborová (krátkodobá pojištění) a státní (zahrnovalo důchody). Tento stav přetrval do roku 1960, kdy byl obnoven původní systém založený na ZUS (PwnBiznes, 2010).

V roce 1968 pak byly pracovní kategorie, ustanovené ve výše zmiňovaném zákonu z roku 1954 blíže definovány a to zákonem ze dne 23. ledna 1968 o obecném důchodovém zabezpečení pracovníků a jejich rodin.²⁷ Pro přiznání starobního důchodu bylo třeba splnit určité podmínky. Jednak bylo třeba splnit podmínku stanovené doby hrazení pojistného (pro muže 25 let, pro ženy 20 let) a jednak podmínku dosažení věku odchodu do důchodu. Tento věk odchodu do důchodu nadále podléhal pracovní kategorii, do níž byla zahrnuta vykonávaná práce pojištěnce. Rozlišení věku odchodu do důchodu podle příslušné pracovní kategorie zůstalo beze změn (viz výše podle § 28 – § 30 zákona z roku 1954). Rada ministrů (vláda) přitom mohla v některých případech snížit věk odchodu do důchodu pro pracovníky na palubách letadel (Rzeczpospolita Polska, 1968). Zvláštní výjimka byla stanovena § 54 až § 56, na jejichž základě byla zvýhodněna povolání vykonávaná v podnicích zpracovávajících sklo vyplácením vyššího důchodu. Zákon z roku 1968 byl v platnosti od 27. 1. 1968 do 1. 1. 1983 (Rzeczpospolita Polska, 1968).

V období působnosti zákona z roku 1968 bylo v roce 1977 zavedeno zabezpečení ve stáří také pro zemědělce. Zákonem definovaný zemědělec pro uplatnění nároku na důchod musel splnit několik podmínek. Věk odchodu do důchodu byl stanoven na 65 let pro muže a 60 let pro ženy, v případě, že byl zemědělec také kombatan²⁸, byl věk snížen na 60 let pro muže a na 55 let pro ženy. Další podmínkou zemědělce pro uplatnění nároku na důchod bylo také vytváření produktů, které pak prodával tzv. jednotkám socialistického hospodaření (jednostki gospodarki uspołeczniowej – s dominujícím státním či družstevním vlastnictvím). Přičemž byla také stanovena minimální celková hodnota prodaného zboží za kalendářní rok, kterou bylo nutno splnit.²⁹ Pojistná doba, tedy doba, po kterou zemědělci takto hospodařili, byla stanovena na 25 let pro muže a 20 let pro ženy za předpokladu provozování hospodářství posledních pět

²⁷ „I. pracovní kategorie zahrnovala práce vykonávané:

- 1) pod zemí
 - 2) za podmínek zdraví škodlivých
 - 3) na palubách letadel
 - 4) na palubách mořských lodí mezinárodních i polských záchranných lodí
 - 5) v přímořských loděnicích na některých stanoviscích v bezprostřední blízkosti místa stavby či opravy mořských lodí
 - 6) v učitelském charakteru podléhající předpisu zákona ze dne 27. dubna 1956 o právech a povinnostech učitelů
 - 7) v podnicích zpracovávajících sklo
- II. pracovní kategorie zahrnovala pak všechny ostatní práce“ (Rzeczpospolita Polska, 1968).

²⁸ Bojovník, frontový voják, příslušník ozbrojených sil s bojovým posláním (ABZ slovník cizích slov 2005–2006).

²⁹ Byly také stanoveny výjimky, které nedodržení limitu „odpustily“.

let před jeho předáním svému nástupci. Zároveň s prodejem zboží byli zemědělci také povinni si hradit příspěvky do důchodového fondu pro zemědělce (Rzeczpospolita Polska, 1977).

Zákon z roku 1968 byl pak nahrazen zákonem ze 14. prosince 1982, ve kterém zůstal věk odchodu do důchodu nezměněn stejně jako délka pojistné doby. Dřívější odchod do důchodu byl možný za předpokladu, že:

- 1) „muž dosáhl věku 60 let při pojistné době 25 let a byl zařazen do I. nebo II. skupiny invalidity
- 2) žena dosáhla věku 55 let při pojistné době 30 let nebo 20 let a byla zařazena do I. nebo II. skupiny invalidity.“ (Rzeczpospolita Polska, 1982).

Do konce 80. let již nedošlo v polské legislativě starobních důchodů k významným změnám.

2.2 Vývoj legislativy důchodového systému od počátku 90. let 20. století do poslední důchodové reformy

2.2.1 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody od počátku 90. let 20. století do poslední důchodové reformy na území České republiky

Konec socialistického režimu po roce 1989 a následná liberalizace tehdejšího Československa si žádala potřebné změny týkající se také oblasti sociálního zabezpečení obyvatelstva. Dále bylo potřeba začít řešit situaci hrozící finanční nerovnováhy, jejímž původcem bylo nadměrné vyplácení štedrých dávek právě za socialismu. Tyto změny přinesl zákon č. 210/1990 Sb. Významným krokem v tomto zákoně bylo také vytvoření nové soustavy orgánů státní správy, které mají působit v oblasti sociálního zabezpečení (Československo, 1990). V té době tak vznikla Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) a jí podřízené okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ)³⁰, na něž padá zodpovědnost za účelné vynakládání prostředků na sociální zabezpečení, se kterými hospodaří.³¹ Dalšími orgány sociálního zabezpečení byly § 1 zákona č. 210/ 1990 Sb. stanoveny Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, národní výbory, Ministerstvo vnitra České republiky a Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Zmíněný zákon také definuje úkoly, které mají výše jmenované orgány na starost. Mezi orgány byla stanovena hierarchie nadřazenosti a podřízenosti v pořadí Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky – Česká správa sociálního zabezpečení – okresní správy sociálního zabezpečení. Se správou sociálního zabezpečení navíc spolupracovaly národní výbory (Československo, 1990).

³⁰ Na území Hl.m.Prahy vykonává působnost Pražská správa sociálního zabezpečení (PSSZ).

³¹ ČSSZ a OSSZ byly zavedeny § 1 – § 3 zákona č. 210/1990 Sb. (Československo, 1990).

Další liberalizační krok byl představen v zákoně č. 235/1992 Sb. Tímto zákonem došlo s účinností od 1. 1. 1993 ke zrušení pracovních kategorií, resp. došlo ke sloučení všech zaměstnání příslušejících do I. a II. kategorie do jediné – III. pracovní kategorie (Československo, 1992). Cílem tohoto opatření bylo zrušit zmíněné diskriminační rysy minulosti a přinést větší „rovnost“ – tedy jednotnější podmínky pro všechny. Pokračování trendu demokratizace země pak bylo zajištěno přijetím zákona č. 42/1994 Sb., na jehož základě vznikla pro pojištěnce možnost dodatkového spoření ke starobnímu důchodu. Do té doby „jednopilířový“ důchodový systém se rozrostl o další pilíř (Česká republika, 1994).

Za významný počín na poli finančního zajištění obyvatelstva ve stáří lze považovat přijetí zákona č. 155/1995 Sb., jehož účinnost počínala dnem 1. 1. 1996. Česká republika se tak zařadila mezi první země střední a východní Evropy, které provedly dílčí důchodovou reformu³² (Česká republika, 1995). Za vyvrcholení důchodové reformy po uvolnění režimu v roce 1989 lze tedy považovat právě zákon č. 155/1995 Sb. Pro získání starobního důchodu je potřeba splnit, tak jako tomu bylo do té doby, zákonem stanovenou dobu pojištění a dosažení stanoveného věku (a případné další podmínky dané zákonem). Tento zákon přinášel výhledovou situaci na 10 let, tedy do roku 2006, do kterého byly určeny (§ 32) věky pro odchod pracujících do starobního důchodu. Předpokladem totiž bylo, že do roku 2006 bude připravena důchodová reforma, která přinese potřebné změny pro následující období. Tento předpoklad však naplněn nebyl a bylo tedy nutno výhledovou situaci přepočítat na další období. V době od 1.1 1996 do 31.12 2006 byly stanoveny nové věkové hranice odchodu do důchodu. V kalendářním měsíci, ve kterém pojištěnec dosáhl na věk odchodu do starobního důchodu (u mužů 60 let, u žen dle počtu vychovaných dětí dle shodných podmínek jako v zákoně č. 101/1964 Sb.), se u mužů k věku odchodu do starobního důchodu přičítají dva kalendářní měsíce a u žen pak čtyři kalendářní měsíce za každý započatý kalendářní rok z období po 31. 12. 1995. Po 31. 12. 2006 se věk odchodu do starobního důchodu navyšuje – u mužů o dva roky na 62 let, u žen pak byly kategorie s ohledem na počet vychovávaných dětí upraveny následovně:

- „1. 57 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
2. 58 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
3. 59 let, pokud vychovaly dvě děti,
4. 60 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
5. 61 let.“ (Česká republika, 1995, § 32).

V této úpravě lze tedy pozorovat zohlednění demografické situace a tím souvisejícího ekonomického stavu země. Toto zohlednění se reálně projevilo jako navyšování věku odchodu do starobního důchodu (§ 32). Oddalování odchodu do starobního důchodu je tak reakcí na neustálý růst naděje dožití. Růst naděje dožití v souvislosti s klesající intenzitou úmrtnosti ve vyšším věku a zároveň klesající intenzitou porodnosti způsobuje výrazné změny

³² Po roce 1996 byl zákon několikrát novelizován.

(nerovnoměrnost) věkové struktury. Tyto vznikající nerovnoměrnosti ve věkové struktuře pak mají za následek rostoucí ekonomickou nestabilitu.

V roce 2003 byl přijat zákon č.425/2003 Sb., který novelizoval zákon č. 155/1995 Sb. (Česká republika, 2003). Tato novela stanovila věk odchodu do důchodu v období od 31. 12. 2006 do 31. 12. 2012 beze změn. Oddálení odchodu do důchodu (tedy navýšení věku odchodu do důchodu) bylo upraveno v §32 (3) následovně:

„Po 31. prosinci 2012 činí důchodový věk, pokud pojištěnci nedosáhli důchodového věku podle odstavce 1 nebo 2,

- a) u mužů 63 let,
- b) u žen
 1. 59 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
 2. 60 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
 3. 61 let, pokud vychovaly dvě děti,
 4. 62 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
 5. 63 let.“ (Česká republika, 2003, § 32 (3)).

S postupem doby a přetrvávajícího demografického trendu (prodlužování střední délky života a klesání intenzity úmrtnosti ve vyšším věku při zachování nízké míry porodnosti) byla potřeba změny (tedy provedení důchodové reformy) pocíťována čím dál tím intenzivněji. V roce 2004 předsedové politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně České republiky spolu s vládou České republiky dali vytvořit tzv. Bezděkovu komisi (hlavním koordinátorem byl vládou ustanoven Ing. Vladimír Bezděk). Jednalo se o poradní nepolitický expertní sbor, který měl za úkol (do 30. 6. 2005) předat návrhy možných důchodových reforem. Byl také ustanoven tzv. Tým expertů (skládal se ze zástupců politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně České republiky a dále ze zástupců Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva financí a zástupce premiéra) a tzv. Výkonný tým (jehož úkolem byla analýza důchodového systému). Spolupráce těchto týmů byla zajištěna prostřednictvím tzv. Pracovní skupiny, která byla vytvořena Týmem expertů za tímto účelem (Bezděk et al., 2005). Experti výkonného týmu se „zabývali odbornou analýzou jednotlivých reformních návrhů podle zadání, která předložily politické strany“ (Bezděk et al., 2005, s. 110). Nejdříve Bezděk spolu s dalšími členy Výkonného týmu vytvořil makroekonomické scénáře (tedy model vývoje ekonomiky v České republice) a soubor dalších kritérií jakožto podklady pro vytvoření analýzy. Dále se pak zabýval situací, která by nastala za podmínek zachování stávajícího důchodového systému (Bezděk et al., 2005).

Po celou dobu přípravy materiálů byly průběžně každý měsíc publikovány tzv. situační zprávy, které informovaly o průběhu tvorby analýz. Pro tyto a další účely byly vytvořeny

webové stránky www.reformaduchodu.cz³³, kde měla veřejnost možnost se zapojit do diskuzí k tématu důchodové reformy – na těchto webových stránkách bylo možno sledovat celý proces a také komentovat vkládané příspěvky. Proces vytváření analýz důchodové reformy tak měl tímto zaručovat otevřenost a transparentnost celého projektu (Bezděk et al., 2005, s. 110).

Výstupem projektu se pak stala Závěrečná zpráva Výkonného týmu, která mimo jiné také obsahovala návrhy důchodové reformy za každou politickou stranu zastoupenou v Poslanecké sněmovně České republiky. Jednalo o návrhy politických stran (v abecedním pořadí) České strany sociálně demokratické (ČSSD), Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM), Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (KDU–ČSL), Občanské demokratické strany (ODS), Unie svobody – Demokratické unie (US–DEU). Návrhy jednotlivých politických stran byly předávány zástupci Týmu expertů. Všechny strany se pak s výjimkou KSČM shodly na nutnosti zvýšení věku odchodu do starobního důchodu na 65 let, ODS a US–DEU by se nebránily ani pozdějšímu odchodu do důchodu. Politické strany se dále vyjádřily k odstranění zvýhodňování OSVČ³⁴. ČSSD, KDU–ČSL a KSČM byly pro odstranění, ODS se nevyjádřila a US–DEU si odstranění nepřála (Bezděk et al., 2005).

S ohledem na to, že žádná z nabízených variant předcházející analýzy, ani jiná další varianta nepřispěla k provedení úprav v důchodovém systému, byla začátkem roku 2010 ustanovena druhá Bezděková komise – Poradní expertní sbor (PES) ministra financí a ministra práce a sociálních věcí (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010a). Cíl druhé Bezděkovy komise byl v podstatě stejný jako té předcházející. Tato komise měla navázat na předcházející vytvořený návrh důchodové reformy a také představit možnou důchodovou reformu systému v České republice. Termín pro odevzdání výstupů byl pro druhou komisi zkrácen z 9 měsíců na 6 (Bezděk, 2005 a Bezděk et al., 2010).

Závěrečná zpráva druhé Bezděkovy komise pak přinesla dva základní návrhy. První návrh bral v potaz úpravu I. pilíře (PAYG), kdy je zapotřebí neustále podporovat provádění parametrických úprav a postupného zvyšování věku odchodu do důchodu žen, až dojde ke sjednocení věků odchodu do starobního důchodu u obou pohlaví (Bezděk et al., 2010, s. 12). I přes toto opatření by však ženy v důchodu strávily více let, vezmeme-li v potaz, že z dlouhodobého hlediska mají ženy vyšší naději dožití než muži. V souvislosti s oddalováním odchodu do starobního důchodu PES upozorňuje na možné zneužití a tedy nárůst počtu přiznaných invalidních důchodů. Řešením (jakožto „prevence“) by pak měla být častá aktualizace pojmu „invalidita“ (Bezděk et al., 2010, s. 12). Návrh druhé Bezděkovy komise byl zaměřen na Individuální fondové pilíře – tedy jejich vytvoření. S ohledem na skutečnost, že při navrhování této varianty nebyla komise názorově jednotná, jsou varianty rozděleny na většinovou a menšinovou.

³³ V tuto chvíli odkaz směřuje na oficiální stránky Ministerstva práce a sociálních věcí – www.mpsv.cz (10.3.2013).

³⁴ OSVČ jako zkratka pro „osoba samostatně výdělečně činná“

Většinová varianta počítala s tím, že by I. pilíř byl nadále tvořen systémem PAYG a poplynulo by do něj 20 procentních bodů 23% sazby pojistného³⁵. Tato varianta dále počítala se zavedením II. pilíře (fondového), který by měl být financován 3 procentními body (pojistného) z 23% sazby pojistného. Účast v I. i II. pilíři by byla povinná pro všechny osoby mladší 40 let (od účinnosti reformy), osoby starší 40 let by měly setrvat pouze v I. pilíři. Dosud zavedený III. pilíř (tedy penzijní připojištění se státním příspěvkem) by byl stále v platnosti (Bezděk et al., 2010, s. 15). Oproti tomu menšinová varianta v I. pilíři počítala s parametrickými úpravami, ale bez úpravy výše sazby pojistného (Bezděk et al., 2010, s. 15–16). Ve II. pilíři by byly „provozovány reformované penzijní fondy; přímá podpora státu by dosahovala 3 procentních bodů pojistného za předpokladu, že účastník bude spořit minimálně stejnou částku“ (Bezděk et al., 2010, s. 16). Na rozdíl od varianty většinové by však v této variantě byl vstup do II. pilíře dobrovolný, nicméně účast a následné odvádění pojistného povinné. Ve II. pilíři by bylo nabízeno několik penzijních plánů s odlišnou investiční strategií. Zapojení by však bylo možné pouze za předpokladu splnění příspěvku 3 procentních bodů ze strany účastníka. Vzniklé úspory pojištěnce ve II. pilíři by byly s výjimkami vypláceny v doživotní formě, v případě jeho úmrtí by bylo možné úspory převést na předem určenou osobu nebo by podléhaly dědickému řízení (Bezděk et al., 2010, s. 16).

Další moderní reformování důchodového systému začíná přijetím zákona č. 220/2011 Sb. Tímto zákonem se mění zákon předcházející (č. 155/1995 Sb.). Zákonem z roku 2011 mělo být zajištěno dosažení dlouhodobé fiskální udržitelnosti. Podle nálezu Ústavního soudu bylo třeba zrušit § 15 zákona z roku 1995, neboť tento soud shledal, že zmiňovaný paragraf obsahuje části³⁶, které jsou v rozporu s Listinou základních práv a svobod (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012). S ohledem na tyto rozpory byla tedy úprava zákona nezbytně nutná. Nejdůležitější změny, které zákon č. 220/2011 Sb. přinášel, byly spojené se zmíněným nálezem Ústavního soudu a týkaly se především výše důchodové výměry. Žádoucí bylo, aby byla více zohledněna výše pojistných prostředků vložených pojištěnci do I. pilíře na výši vypláceného starobního důchodu. Dále zákon přinesl parametrické změny na podporu finanční udržitelnosti PAYG, jako je např. úpravu věku odchodu do důchodu (jeho zvyšování a sjednocování až k věku, kdy již odchodový věk nebude diferencován dle pohlaví či počtu dětí u žen).³⁷ Vzhledem k tomu, že nebylo možné, aby nalezené rozpory s Listinou základních práv a svobod dále přetrvávaly, byl stanoven termín, do kterého bylo nutno zmíněný rozpor napravit (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012). Ústavní soud proto zákonem č. 220/2011 Sb. zrušil § 15 zákona č. 155/1995 Sb. s účinností od 30. 9. 2011. Zmíněný zákon č. 220/2011 Sb. v souvislosti s úpravou věku odchodu do důchodu zanesl úpravou § 32 zákona

³⁵ Dosud do PAYG plyne 28 % sazby pojistného (ČSSZ, 2013).

³⁶ S ohledem na tehdejší stav důchodového systému paragraf dostatečně nezaručoval ústavní právo přiměřeného hmotného zabezpečení (to by pak vedlo k nerovnosti mezi různými skupinami pojištěnců) (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012).

³⁷ Tabulka s věky odchodu do důchodu v příloze (Příloha 1).

č. 155/1995 Sb. do přílohy (zákona č. 155/1995 Sb.) tabulku věků odchodu do důchodu pro ročníky 1936–1977. Z tabulky je patrné postupné navyšování věku odchodu do důchodu ve všech vymezených kategoriích. Kategorie byly vymezeny pro muže, bezdětné ženy, ženy s 1 dítětem, ženy se 2 dětmi, ženy se 3–4 dětmi a ženy s 5 a více dětmi. Jak bylo zmíněno výše, hlavním cílem úpravy věku odchodu do důchodu bylo sjednocení odchodových věků všech uvedených kategorií. V každé kategorii dochází k postupnému navyšování věku odchodu do důchodu rozdílným tempem. Tabulka věků odchodu do důchodu, ze které je toto navyšování patrné, je přiložena v příloze této práce. Přijetí zákona č. 220/2011 Sb. (zrušení § 15 a úprava § 32 zákona č. 155/1995 Sb.) je označováno jako tzv. malá důchodová reforma (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012). Malou důchodovou reformu následovala tzv. velká důchodová reforma, která zaváděla do důchodového systému II. pilíř (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

V únoru 2011 byla ve stádiu základního koncepčního rozhodnutí změn v důchodovém systému velká důchodová reforma. Hlavní změnou oproti stávajícímu důchodovému systému bylo zavedení nového kapitálově financovaného pilíře (fondového penzijního spoření nazývaného také jako tzv. opt–out), který by měl především zvýšit diverzifikaci příjmů budoucích důchodů. Ačkoliv v pořadí se jednalo o třetí pilíř důchodového systému, jak bylo zmiňováno výše, dle správné terminologie EU se jedná o II. pilíř důchodového systému (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013a). Legislativu bylo nutné upravit tak, aby byl splněn požadavek počátku účinnosti plánovaných změn³⁸ v průběhu roku 2012. Začátek tohoto druhu spoření v nově vzniklém kapitalizačním pilíři byl naplánován na 1. 1. 2013 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

Základní koncept velké důchodové reformy počítal s následujícími vybranými charakteristikami:

- dobrovolná účast ve II. pilíři důchodového systému
- rozhodnutí vstupu do pilíře nejpozději do dosažení věku 35 let pojištěnce
 - o pro pojištěnce, kteří této hranice dosáhnou do konce roku 2012, a také pro pojištěnce starší 35 let, byl rozhodný čas naplánován na období 1.7.2012–31.12.2012
- naspořené prostředky podléhají dědickému řízení (v případě úmrtí pojištěnce)
- správa prostředků kapitalizačního pilíře podléhá penzijním společnostem s příslušnou licencí, kterou bude udělovat ČNB
- navyšování věku odchodu do důchodu (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011).

V listopadu 2011 byla představena legislativní podoba pokračování důchodové reformy. Změny, které reforma přinášela, byly ukotveny zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém

³⁸ Například rozhodnutí účastníků pro vstup do II. pilíře.

pojištění. Původní záměr rozhodného času³⁹ pro vstup do II. pilíře byl o celý půlrok posunut. Plánované období pro rozhodnutí 1.7.2012–31.12.2012 tak bylo zrušeno, zákon stanovil nové období na 1.1.2013–30.6.2013. Jedná se vždy o obyvatele, kteří byli ke dni spuštění II. pilíře účastní na trhu práce. Pro ostatní (např. čerpající rodičovskou dovolenou, nezaměstnané, zaměstnané v zahraničí atd.) je stanovena výjimka trvání rozhodného času na dobu 6 měsíců a to od počátku jejich zapojení do pracovního trhu České republiky (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013b).

Penzijní společnosti budou na základě § 43 zákona č. 426/2011 Sb. povinny v rámci II. pilíře nabízet 4 důchodové fondy:

Penzijní společnost, která provozuje důchodové spoření, vytvoří a obhospodařuje 4 důchodové fondy, a to

- „a) důchodový fond státních dluhopisů podle § 46,
- b) konzervativní důchodový fond podle § 47,
- c) vyvážený důchodový fond podle § 48,
- d) dynamický důchodový fond podle § 49.“ (Česká republika, 2011).

Jednotlivé fondy se liší investičními limity, strukturou spravovaného portfolia a s tím spojeného rizika.

Ačkoliv je účast ve II. pilíři důchodového systému dobrovolná a je možno přecházet mezi jednotlivými penzijními společnostmi, z II. pilíře již není možné nikdy vystoupit. Je tedy nutné počítat s vlastní zodpovědností za tento nevratný krok. Způsob vyplácení starobního důchodu je možno vybrat na základě § 18 (1) písmen a) až d) zákona č. 426/2011 Sb. z následujících variant:

„(1) Z pojistné smlouvy o pojištění důchodu vzniká při splnění podmínek stanovených tímto zákonem nárok na

- a) doživotní starobní důchod,
- b) doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let,
- c) starobní důchod na dobu 20 let, nebo
- d) sirotčí důchod na dobu 5 let.“ (Česká republika, 2011).

V případě výběru doživotního starobního důchodu (viz písmeno a) bude důchod vyplácen doživotně v pravidelných měsíčních splátkách. Výše doživotního starobního důchodu bude vypočítávána na základě naspořené částky u penzijní společnosti, kde byl účastník II. pilíře pojištěn. S ohledem na „doživotnost“ bude brána v potaz průměrná doba života člověka ve starobním důchodu. Podobně je na tom také vyplácení doživotního důchodu se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let (viz písmeno b). Na výplatu důchodu „má

³⁹ Původní rozhodný čas byl určen pro obyvatele starší 35 let a pro obyvatele, kteří věku 35 let dosáhli do 31. 12. 2012 (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013b).

nárok účastník a po dobu 3 let ode dne jeho úmrtí osoba určená v pojistné smlouvě o pojištění důchodu“ (Česká republika, 2011). V obou popsanych případech se na tento druh vyplácení důchodu nevztahuje nárok na další dědictví (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013b). Oproti III. pilíři tak může pro někoho tento způsob vyplácení naspořených prostředků představovat výhodnější variantu, neboť ve III. pilíři je možnost naspořené peníze vyplácet jednorázově, což pro mnohé může vést k neuváženému hospodaření s rychlým úbytkem (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013b).

Podle Rusnoka, někdejšího šéfa Asociace penzijních fondů, je nový systém spoření v České republice doporučován spíše mladším osobám (Vláda České republiky, 2013). Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo online kalkulačku pro výpočet nejen věku odchodu do důchodu, ale také pro výpočet scénářů předpokládané výše vypláceného budoucího důchodu. Důchodová kalkulačka je dostupná na <http://duchodovakalkulacka.mpsv.cz/www/>. Online důchodová kalkulačka byla spuštěna v rámci informační kampaně ke změnám v důchodovém systému v roce 2013. Pro informování občanů o důchodové reformě bylo použito několik způsobů. Byla zřízena zvláštní telefonní linka pro zodpovídání dotazů v oblasti změn v důchodovém systému a byly vytvořeny a spuštěny speciální webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR: <http://dchodovareforma.mpsv.cz/cs/>.⁴⁰ Ministerstvo chtělo kampaní zasáhnout co největší počet obyvatel, a proto také vytvořilo na sociální síti Facebook vlastní profil důchodové reformy⁴¹. Po nabytí účinnosti reformy, v roce 2013, byl v rámci informační kampaně také představen harmonogram tzv. „kulatých stolů“. „Kulaté stoly“ představovaly o diskuse pro veřejnost na téma nové důchodové reformy. Tyto diskuse probíhaly ve všech krajských městech v období od ledna do března roku 2013 (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013c).

2.2.2 Legislativa důchodového systému se zaměřením na starobní důchody od počátku 90. let 20. století do poslední důchodové reformy na území Polska

Po historicky a politicky významném roce 1989 se po obnovení polské suverenity začalo s přípravami změn modelu důchodového systému, který stále vycházel také mj. ze zákona z roku 1982 (Gwiazdowski, 2012, s.101). Transformaci systému důchodů přinesla „velká kapitálová reforma“ v roce 1998 (s účinností od 1. 1. 1999). Po dobu 10 let tak byl stále platný model založený na mezigenerační solidaritě – metodě průběžného financování (PAYG). V roce 1997 byl zaveden Zaměstnavatelský důchodový systém (PPE⁴²) jako doplňková dobrovolná složka spoření. Důchodový systém se tímto krokem, který můžeme považovat

⁴⁰ Webová stránka byla spuštěna v květnu 2012 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

⁴¹ Profil je dostupný na <https://www.facebook.com/duchodovareformacr>.

⁴² PPE – Pracowniczy program emerytalny; V PPE byly ustanoveny čtyři formy fondu – zaměstnanecký důchodový fond, investiční fond, životní pojištění, tzv. spolek vzájemného životního pojištění (Gwiazdowski, 2012).

za „předreformní“, rozrostl o další (III.) pilíř. Dokončení, resp. provedení, celkové reformy však bylo nevyhnutelné. Stejně jako v České republice, tak i v Polsku panovala obava z budoucí finanční neudržitelnosti důchodového systému. Ta by mohla nastat v případě, že by nedošlo k žádným změnám v tehdejšímu důchodovém systému a zároveň by pokračovaly stávající demografické trendy. Těmito trendy je v oblasti důchodového systému myšlena nízká úroveň porodnosti, rostoucí střední délka života a rostoucí podíl osob starších 65 let (jako důsledek nízké úrovně úmrtnosti ve vyšším věku) (Bezděk et al., 2010, Forum Obywatelskiego rozwoju, 2010 a Gwiazdowski, 2012).

Významným je pak v oblasti polského důchodového systému rok 1998. Přijetím zákona o starobním a dalších důchodech z FUS, došlo k reformě důchodového systému (Rzeczpospolita, 1998). Platnost zákonů a tedy datum jejich účinnosti bylo stanoveno na 1. 1. 1999 a došlo tak k úpravě, do té doby platného, systému založeného na pouhé mezigenerační solidaritě (I. pilíři – PAYG). V tomto systému nebyla žádná přímá vazba mezi vloženým příspěvkem do sociálního pojištění a vyplacenou důchodovou dávkou v budoucnosti. V novém systému byla výše důchodu přímo odvozena od věku vstupu do důchodu a od výše příspěvků, kterými pojištěnec přispíval po celou dobu své ekonomické aktivity (Pwn Biznes, 2010).

Stěžejním pro tuto důchodovou reformu bylo vymezení tří pilířů systému:

- I. pilíř: založen na systému mezigenerační dohody (PAYG) s povinnou účastí pojištěnců, pod správou ZUS
- II. pilíř: kapitálový pilíř založený na odvodu příspěvků ve výši 7,3 % ze mzdy představuje druhou část povinného pojištění, od něž se v budoucnu odvodí výše důchodu pojištěnce; příspěvky jsou ukládány na individuálních důchodových účtech do Otevřených důchodových fondů (OFE – Otwarte fundusze emerytalne)
- III. pilíř: forma dobrovolného spoření a investování s cílem navýšení si starobního důchodu, spoření mělo formu individuální (IKE)⁴³ nebo skupinovou (PPE podporovaný státem) (PwnBiznes, 2010).

Reforma a tedy výše zaváděný systém se vztahoval na vybrané skupiny obyvatelstva různě. Došlo k vymezení tří skupin:

- 1) osoby narozené před 1. 1. 1949
- 2) osoby narozené mezi 31. 12. 1948 a 1. 1. 1969 (s výjimkou soudců, prokurátorů, zemědělců, zaměstnanců ve „službách uniformy“⁴⁴ zaměstnaných před rokem 1999)
- 3) osoby narozené po 31. 12. 1968 (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013).

⁴³ IKE – Indywidualne Konto Emerytalne (Rzeczpospolita, 2011).

⁴⁴ V polštině výraz označován slovem „mundurowiec“ nebo také „mundurowy“ představuje osobu, která pracuje např. ve vojsku, u policie, hraniční stráž, vězeňské služby, hasičů atd.

První skupina zahrnovala osoby, kterých se reforma důchodového systému netýkala. Pro ně zůstaly v platnosti podmínky stanovené před účinností reformy – tedy systém založený na příspěvcích směřovaných do ZUS. Do druhé skupiny byly zařazeny ty osoby, kterých se reforma týkat mohla. V této skupině se totiž každý jednotlivec mohl rozhodnout, zda nově vzniklého systému využije – tedy podlehne povinné účasti v I. i II. pilíři, nebo zda využije možnosti čerpat důchodu založeného na starém systému. Rozhodnutí bylo potřeba učinit do konce roku 1999. Třetí skupina již na výběr neměla a byla tedy povinna nechat své příspěvky rozdělit mezi I. a II. pilíř nového důchodového systému. V některých případech však tato povinnost na osoby ve třetí skupině nebyla vztahována. Jednalo se o případy osob, které byly oprávněny odejít do důchodu dříve, a které během nabytí účinnosti reformy pracovaly ve „službách uniformy“ (Gwiazdowski, 2012 a Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013).

Reforma si kladla také za cíl mírnit jistá privilegia, která starý systém obsahoval. Jedním z cílů bylo také např. plné zapojení pracujících ve „službách uniformy“ (při nástupu do služby po 1. 1. 1999) do důchodového systému, zrušení práva na včasnější důchod všech osob pracujících ve zvláštních podmínkách (do roku 2006) (Forum Obywatelskiego rozwoju, 2010). První důchody vycházející z důchodového systému založeného na principu definovaného příspěvku (výše důchodu přímo závislá na částkách příspěvků vložených pojištěncem) začaly být vypláceny 1. 1. 2009 (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013.)

Po 10 letech od účinnosti důchodové reformy se v zemi začaly ozývat hlasy pro dokončení všech plánovaných změn – např. dokončení eliminace včasných důchodů, zvyšování věku odchodu do důchodu (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013). Počáteční diskuze o zásadních změnách v důchodovém systému následovaly v roce 2011 přípravy podrobnějších návrhů reformy pro sestavení konečného návrhu (Wirtualna Polska, 2011). Na jaře 2012 pak byla spuštěna informační kampaň pro širokou veřejnost. Kampaň zaměřená na důchodovou reformu byla vedena několika způsoby s cílem informovat co největší počet občanů. Pro tyto účely byla zřízena speciální webová stránka emerytura.gov.pl⁴⁵, telefonní infolinka pro dotazy ohledně důchodové reformy a byly také publikovány tematické spoty v televizi (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2012). Konečná podoba nové důchodové reformy byla ve stejné době (době spuštění kampaně) přijata polskou vládou (v květnu 2012). V červnu téhož roku se pod její znění podepsal i prezident. Konečná podoba důchodové reforma byla legislativně zachycena zákonem ze dne 11. května 2012, o změně zákona o starobních a jiných důchodech z FUS a některých dalších zákonů, s účinností od 1. 1. 2013 (Rzeczpospolita Polska, 2012). Tímto zákonem z roku 2012 došlo k úpravě zákona⁴⁶, kterým byla provedena do té doby poslední důchodová reforma (1998). Pro ženy narozené do 31. 12. 1952 byl věk odchodu do důchodu určen na 60 let, za každé další tři měsíce od tohoto data (31. 12. 1952) byl

⁴⁵ Pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva národní obrany, Ministerstva vnitra, ZUS, Kanceláře předsedy vlády, Ministerstva financí, Ministerstva spravedlnosti.

⁴⁶ Např. úprava § 24, který stanovoval věk pro odchod do důchodu, do té doby byl důchodový věk stanoven na 65 let pro muže, 60 let pro ženy.

k věku odchodu do důchodu připočítán 1 měsíc.⁴⁷ Pokud se tedy např. žena narodila dne 1. 7. 1954, do důchodu by nově odcházela ve věku 60 let a 7 měsíců. Postupné navyšování věku odchodu do důchodu v paragrafu 24 končí u žen narozených po 30. 9. 1973, jejichž důchodový věk je 67 let. Jak již bylo zmiňováno, cílem tohoto postupného navyšování věku odchodu do důchodu bylo sjednotit tyto věky u obou pohlaví. Věk odchodu do důchodu byl proto pozvolna upravován také u mužů. Narození do 31. 3. 1949 měli nárok na odchod do důchodu po dosažení věku 65 let a 5 měsíců, další navyšování důchodového věku probíhalo stejně jako u žen (tedy narozeným po 31. 3. 1949 byl za každé další 3 měsíce odchod do důchodu posunut o 1 měsíc). Na důchodový věk 67 let, tedy sjednocující, dosáhli muži narození po 30. 9. 1953. K tomuto sjednocení by mělo dojít v roce 2040, nebudou-li zaváděny žádné další změny (Rzeczpospolita Polska, 2012).

Druhým, avšak neméně významným, cílem reformy důchodového systému je již zmiňované zmírnění nastavených privilegií u určitých skupin obyvatelstva. Omezení těchto zvýhodnění se týkají tří specifických skupin („uniformovaných“, soudců a prokurátorů, zemědělců). Příslušníci první jmenované skupiny byli povinni do nabytí účinnosti reformy splnit 15 let služby pro možný odchod do starobního důchodu. Nově je tato doba navýšena na 25 let a nově je zároveň stanoven minimální důchodový věk, při kterém uniformovaní mohou do důchodu odejít (55 let). Dosud nebyl odchod do důchodu „uniformovaných“ podmiňován věkem. Další změna spočívá ve způsobu počítání výměry důchodu „uniformovaných“. V původním systému se výše starobního důchodu odvíjela od výše poslední mzdy, nyní bylo zavedeno počítání založené na veškerých vyplacených mzdách včetně různých finančních ohodnocení a prémie za posledních 10 let služby. Zaváděné změny se vztahují na zaměstnance, kteří do pracovního procesu vstoupili až po nabytí účinnosti důchodové reformy, tedy po 1. 1. 2013. Osoby zaměstnané před tímto datem mají možnost výběru, zda chtějí využít zásad odchodu do důchodu starého či nového systému. To znamená, že osoby, které před zavedením nové důchodové reformy pracovaly a dále pracují jako „uniformovaní“ si mohou vybrat, zda chtějí uplatnit výše popsané privilegium dřívějšího odchodu do důchodu (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2012).

Soudci a prokurátoři na základě starého důchodového systému neodcházeli do klasického starobního důchodu, ale na tzv. „odpočinek“ a to po dosažení věku 65 let. Starý důchodový systém jim také umožňoval možnost odejít na „odpočinek“ v dřívějším věku, a to v 55 letech pro ženy a v 60 let pro muže, avšak za předpokladu že na této pozici pracovali 25 let (ženy) nebo 30 let (muži). Nový systém počítá s úpravou důchodového věku na 67 let. Plánovaný start účinku této změny se předpokládá ode dne 1. 1. 2018 (Rzeczpospolita Polska, 2012).

Také třetí zmíněná skupina (zemědělci) byla podrobena úpravám věku odchodu do důchodu. Do doby účinnosti nového systému byli zemědělci zvýhodněni nižším věkem odchodu do důchodu (o 5 let; pro ženy–zemědělce byl věk odchodu do důchodu 55 let, pro muže–

⁴⁷ Tabulka s věkem odchodu do důchodu v příloze (Příloha 2–4).

zemědělce 60 let) než jaký byl stanoven pro ostatní zaměstnance⁴⁸. Toto zvýhodnění by mělo s konečnou platností skončit 31. 12. 2017, kdy začnou důchodové věky ostatních zaměstnanců (nevyskytují se v žádné privilegované skupině) platit také pro zemědělce (Rzeczpospolita Polska, 2012).

Po zadání několika údajů si lze věk odchodu do důchodu pro „běžného zaměstnance“⁴⁹ spočítat online na <http://emerytura.gov.pl/oblicz-swoja-emeryture.php>. Zmiňovanými údaji jsou pohlaví, rok a měsíc narození, rok a měsíc nástupu do zaměstnání.

2.3 Komparativní shrnutí vývoje legislativy důchodových systémů České republiky a Polska

První důchodové systémy na území těchto zemí byly vytvářeny před více než 200 lety. Na území České republiky se jednalo o „revoluční“ rok 1781, v Polsku se významným v této oblasti stal rok 1816. První zabezpečení ve stáří se v obou zemích týkala pouze a výhradně státních úředníků (Makarzec, 2009).

Po skončení první světové války, kdy vznikly nezávislé státy Československo a Polsko, byl zájem o legislativní transformace a další změny. Tehdejší Československo přispělo do oblasti důchodových systémů pokrokovým zákonem v roce 1924. Starobní důchod byl vyplácen po splnění pojistné doby a po dosažení věku 65 let. V Polsku byl nejdříve ve stejném roce přijat zákon, kterým byli ve stáří zabezpečeni pouze dělníci, o tři roky později, v roce 1927 pak bylo zabezpečení rozšířeno i pro nemanuální zaměstnance. Nárok na vyplacení důchodu měli muži i ženy při dosažení věku 65 let. Zde je tedy patrné, že první důchodové systémy byly v ohledech věku odchodu do důchodu bez rozdílu pohlaví. Pro polskou legislativu důchodového systému je významný zákon z roku 1933 upravující zabezpečení ve stáří pro manuální zaměstnance. Věk odchodu do důchodu byl v tomto zákoně pro obyvatele Polska stanoven na 65 let, případně na 60 let při splnění 750 týdnů pojistné doby (Rzeczpospolita Polska, 1933).

Během válečného období nedošlo k žádným změnám v důchodovém systému. Nastalá situace po druhé světové válce si však změny žádala. Na území České republiky byly první změny zavedeny zákonem v roce 1948, v Polsku byly obnoveny instituce spravující důchodové pojištění, které byly během druhé světové války zrušeny (ZUS a podřízené US). Roky 1954 (Polsko) a 1956 (Česko) přinesly další poválečné změny, kdy došlo k přijetí zákonů, které spočívaly v zavádění tzv. pracovních kategorií. Na území Česka se nově vztahovaly tři pracovní kategorie, na Polsko o jednu méně. Prakticky se pak I. a II. česká pracovní kategorie rovnala I. polské pracovní kategorii. Zaměstnanci zařazení do I. pracovní kategorie byli zvýhodněni –

⁴⁸ Tedy pro zaměstnance, kteří nejsou zahrnuti v žádné ze tří jmenovaných skupin.

⁴⁹ Zaměstnanec, který nepracuje jako „uniformovaný“, soudce či prokurátor, zemědělec.

měli nárok na starobní důchod při dosažení nižšího věku odchodu do důchodu než zaměstnanci v ostatních kategoriích.⁵⁰

V 60. letech došlo k bližšímu vymezení I. pracovních kategorií, nadále platily rozdílné pojistné doby pro polské zaměstnance v závislosti na pohlaví (původní délky však zůstaly beze změn), pro české zaměstnance platila pojistná doba 25 let bez rozdílu pohlaví. Nižší odchodový věk mohly i dále uplatňovat osoby zařazené do I. pracovní kategorie, na území České republiky pak nově také ženy s ohledem na počet vychovaných dětí (Česká republika, 1964).

V Polsku bylo v roce 1977 zvláštním zákonem zavedeno také zabezpečení pro zemědělce. Zemědělci byli povinni prodávat zboží založené na vlastní výrobě státním či družstevním podnikům ve stanovené minimální hodnotě za kalendářní rok. Vedle prodeje byli zemědělci také povinni přispívat do důchodového fondu pro zemědělce (Rzeczpospolita Polska, 1977).

Důležitým zlomovým okamžikem historie byl pro obě země rok 1989, kdy došlo k politickému převratu a následné liberalizaci v zemi. Socialistický režim byl nahrazován demokratickým, což si vyžádalo různé legislativní úpravy. Důchodové systémy nezůstaly bez povšimnutí. Do té doby „jednopilířové“ systémy, založené na mezigenerační solidaritě, byly rozšířeny o tzv. III pilíře. V tomto pilíři si pojištěnci mohou dobrovolně odkládat prostředky jako doplněk k budoucímu starobnímu důchodu. V České republice bylo toto spojení zavedeno zákonem z roku 1992, v Polsku to bylo až o pět let později – tedy zákonem z roku 1997. 90. léta 20. století oběma zemím přinesla také nutné důchodové reformy. V České republice změny přišly v roce 1996, v Polsku v roce 1999. V České republice byla reforma výhledově nastavena na 10 let – do té doby měla přijít na řadu další důchodová reforma a nadále zde přetrvává tradice odchodového věku žen v závislosti na počtu vychovaných dětí, která v Polsku nikdy nebyla zavedena. Polsko ve své reformě přineslo další pilíř (II.) důchodového systému. Účast v novém (kapitálovém) pilíři byla povinná v závislosti na datu narození pojištěnce. Cílem obou důchodových reforem bylo však především zmírnit až zcela eliminovat výhody důchodového systému, které nastolily minulé režimy a nalézt řešení pro demografický trend prodlužující se střední délky života, který má za následek rostoucí nestabilitu systému založeného pouze na mezigenerační solidaritě.

⁵⁰ Pro obě země platily věky odchodu do důchodu: muži 60 let, ženy 55 let při splnění pojistné doby (Česká republika: 20 let, Polsko 20 let pro ženy a 25 let pro muže) (Česká republika, 1956 a Rzeczpospolita Polska, 1954).

Kapitola 3

Projekce vybraných parametrů důchodového systému

Vlády obou zemí často potřebu reformy důchodového systému opíraly o argument, podle kterého stávající důchodový systém založený na PAYG nebyl schopen nadále řádně plnit svou funkci, tj. nebyl finančně udržitelný (Bezděk et al., 2010).⁵¹ Jak již bylo zmíněno v úvodu, cílem práce je, kromě popisu vývoje legislativy důchodového systému, pomocí vybraných ukazatelů popsat teoreticky možné úpravy parametrů důchodového systému. Záměrem projekcí je sestavení odhadů vybraných ukazatelů pro období do okamžiku sjednocení věků odchodu do důchodu, které je v České republice naplánováno na rok 2044, v Polsku na rok 2040. Vzhledem k chybějícím datům (prognózovaného počtu obyvatelstva v konkrétním věku) odhady pro Polsko končí rokem 2035. Všechny projekce jsou dále v práci nazývány také jako projekce parametrů důchodového systému a pro jejich lepší odlišení jsou značeny římskými číslicemi I–III. Zařazení projekcí a tedy jejich číslování v práci vychází z výpočtů, které byly v jednotlivých projekcích učiněny a následně využity v dalších projekcích.

Tři různé projekce vybraných parametrů důchodového systému byly vytvořeny na základě již v úvodu práce jmenovaných parametrů (věk odchodu do důchodu, náhradový poměr, sazba pojistného).⁵² Všechny projekce se primárně opírají o úpravu parametru věku odchodu do důchodu, následně jsou všechny tyto projekce ve svých scénářích založené na dalších stanovených předpokladech (např. na konstantním vývoji HDP aj., viz znění jednotlivých

⁵¹ V důchodové reformě Polska je oproti té v České republice rozdíl v zavádění II. pilíře důchodového systému. Zatímco důchodový systém v České republice se do konce roku 2012 skládal pouze ze systému PAYG (I. pilíř) a penzijního připojištění (III. pilíř), v Polsku byl v té době již v důchodovém systému fondový pilíř (II.) zaveden. V České republice k zavedení II. pilíře dochází až od počátku roku 2013. Účast ve II. pilíři České republiky je oproti Polsku dobrovolná. V následující části zkonstruované scénáře v rámci projekcí vycházejí z předpokladu neexistence II. pilíře. Projekce vytvořené pro obě země vycházejí z výsledků demografických prognóz obou zemí (více o demografických prognózách v kapitole Zdroje dat a informací).

⁵² Každá projekce je založena na několika scénářích. První projekce má 3 scénáře, zbývající dvě projekce mají po 4 scénářích. Scénáře jednotlivých projekcí jsou blíže popsány dále v práci. Jednotlivé scénáře jsou u příslušných projekcí označeny arabskými číslicemi.

scénářů). Druhá projekce je doplněna o parametr náhradový poměr, třetí projekce uvažuje všechny výše zmíněné parametry – tedy věk odchodu do důchodu, náhradový poměr a sazbu důchodového pojistného.

První parametr (věk odchodu do důchodu) je ve všech projekcích uvažován podle pravidel nového i starého důchodového systému. Toto zohledňování je do výpočtů jednotlivých projekcí zaneseno pro zobrazení rozdílů vznikajících úpravou věku odchodu do důchodu.⁵³ Znamená to, že v rámci jednotlivých projekcí byly nejdříve sestaveny dva „základní“ scénáře teoretického vývoje s ohledem na věk odchodu do důchodu (jeden scénář se „starým“ věkem, druhý scénář s „novým“). V každé projekci pak z těchto dvou základních scénářů vznikly po vložení dalších předpokladů konečně čtyři scénáře. Výjimkou je pouze projekce I, ve které byly vytvořeny celkem tři scénáře. První scénář (značen jako 1) popisuje teoretické míry ekonomické závislosti, kterých by bylo dosaženo při vybraných věcích odchodu do důchodu, věky jsou po celé vymezené období konstantní. Další dva scénáře projekce I počítají se dvěma předpoklady – věkem odchodu do důchodu podle starého a nového systému a teoretickým vývojem měr zaměstnanosti. V práci jsou níže pro obsahovou nesouvislost scénáře první projekce rozdělovány také jako „první“ a „následující dva“.

Následující část této kapitoly přináší popis jednotlivých scénářů spolu s výpočty, na kterých se tyto scénáře zakládají. Samotné představení výsledků projekcí pak následuje v jednotlivých podkapitolách věnovaných konkrétním projekcím.

Všechny tři scénáře první projekce (projekce I) jsou popsány pomocí poměrového ukazatele míry (ekonomické) závislosti osob v důchodovém věku.⁵⁴ Míra závislosti osob v důchodovém věku je definována jako ukazatel, který udává poměr počtu osob starších než stanovená zákonná věková hranice pro uplatnění nároku na starobní důchod (tedy osob v důchodovém věku) a osob ve věku 20 let⁵⁵ až zmíněná věková hranice pro získání důchodu. Míru závislosti osob v důchodovém věku lze také vyjádřit jako poměr počtu osob čerpajících z důchodového systému a počtu osob do něj přispívajících. Vzorec pro výpočet (základní) míry závislosti osob v důchodovém věku pak lze zapsat jako (Marek, 2007):

$$\text{míra závislosti} = \frac{\text{počet osob v důchodovém věku}}{\text{počet osob ve věku 20 let do věku odchodu do důchodu}}$$

⁵³ Jednotlivé projekce ve svých výpočtech vycházejí z počtu osob v důchodovém věku.

⁵⁴ Rozdílnost popisu prvního scénáře a následujících dvou scénářů spočívá především ve výpočtu vzorce míry závislosti (více viz dále v práci).

⁵⁵ Tato věková hranice (20 let) byla odvozena na základě vymezení ekonomických generací. Ekonomické generace vycházejí z předpokladů, že hodnoty ekonomické aktivity v mladším věku (nižším než 20 let) jsou zanedbatelné (Eurostat, 2013b).

Na základě vzorce míry závislosti osob v důchodovém věku byl sestaven první scénář projekce I. Ten má za cíl ukázat, který věk pro odchod do důchodu by byl nejvhodnější pro zachování ekonomické míry závislosti důchodců na stejné hodnotě, která byla spočítána na základě posledních dostupných dat z roku 2011. Scénář vychází z jediného požadavku:

- 1) *konstantního věku* odchodu do starobního důchodu po celé vymezené období

Nejdříve byla spočítána základní míra závislosti osob v důchodovém věku z roku 2011, která pro Českou republiku činila 36 % a pro Polsko 28 % (ČSÚ, 2012, GUS, 2012). Dále byly stanoveny vybrané věky odchodu do důchodu (60–80 let), pro které budou míry závislosti odhadovány. Pro každý stanovený věk byly v daném roce spočítány teoretické míry závislosti, které pak byly spolu s aktuální mírou závislosti zaneseny do grafu.

Výsledky dvou následujících scénářů (2–3) projekce I jsou popsány ukazatelem tzv. efektivní míry závislosti osob v důchodovém věku. Ukazatel efektivní míry vychází z terminologie a definice Ministerstva financí ČR jako „poměr počtu vyplacených starobních důchodů k počtu zaměstnaných“ (Ministerstvo financí ČR, 2013). Zápis vzorce, kterým lze efektivní míru závislosti osob v důchodovém věku popsat, proto vypadá takto:

$$\text{ef. míra závislosti} = \frac{\text{počet vyplacených starobních důchodů}}{\text{počet zaměstnaných osob}}$$

Počet vyplacených důchodů (čitatel) je odhadován na základě přejatých dat z prognóz obyvatelstva⁵⁶ jako součet počtu mužů a žen v důchodovém věku. Věková hranice důchodového věku je určena na základě věku odchodu do důchodu stanoveného příslušným zákonem dané země. Počet zaměstnaných (jmenovatel) je určen jako součet jednotlivých součinů počtu osob v příslušném věku a měr zaměstnanosti příslušného věku.⁵⁷ Míra zaměstnanosti podle věku je sociální ukazatel, který vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných osob daného věku během období

⁵⁶ Česká prognóza byla zpracována s horizontem do roku 2070, avšak polská pouze s horizontem do roku 2035. Projekce parametrů důchodového systému pro Českou republiku byly vytvořeny pro období 2013–2044, pro Polsko 2013–2035. Důvodem tohoto časového vymezení je cíl projektovat zmíněné parametry od okamžiku účinnosti důchodové reformy (2013) do roku, od kterého již budou sjednoceny věky odchodu do důchodu bez ohledu na pohlaví či počet dětí u žen. V Polsku by ke sjednocení věků odchodu do důchodu mělo dojít v roce 2040, s ohledem na dostupná data z prognózy však projekce parametrů pro Polsko končí rokem 2035.

⁵⁷ Jednotlivé součiny vznikly na základě odhadu dostupných dat měr zaměstnanosti, které Eurostat poskytuje v období let 1997–2012 (intervalech věku 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–44, 45–49, 50–54, 55–59, 60–64, 65–69, 70–74 let a ve věku 75 let a starších) a počtu osob v dané věkové skupině. Data měr zaměstnanosti byla odhadnuta extrapolací za použití logaritmického trendu na základě dat z let 1997–2012, počty osob byly přejaty z výsledků prognóz. Hodnoty měr zaměstnanosti z let 1997–2012 a hodnoty odhadované extrapolací za použití logaritmického trendu jsou uvedeny v příloze (Příloha 7–Příloha 54 a také Příloha 59–62), popis výpočtu odhadování následuje dále v práci.

ekonomické aktivity ve vztahu ke všem osobám v daném věku (Eurostat, 2013b).⁵⁸ Vzorec lze tedy po úpravách zapsat následovně:

$$\text{ef. míra závislosti} = \frac{\text{počet osob v důchodovém věku}}{\sum \text{počet osob ve věku } x \times \text{míra zaměstnanosti osob ve věku } x}$$

Kde: věk x představuje intervaly věku uvedené v poznámce pod čarou č. 57.

Z uvedeného vyplývá, že „efektivita“ míry této závislosti spočívá v započítávání měr zaměstnanosti podle věku ve jmenovateli vzorce míry závislosti. Cílem následujících scénářů 2–3 je popsat teoreticky možný vývoj míry závislosti osob v důchodovém věku při zohlednění ekonomické aktivity populace započtením měr zaměstnanosti. Scénáře 2–3 projekce I byly založeny na předpokladech:

2)

- věku odchodu do důchodu podle *starého důchodového systému*
- měr zaměstnanosti, které byly v projektovaném období odhadnuty *extrapolací za použití logaritmického trendu*

3)

- věku odchodu do důchodu podle *nového důchodového systému*
- měr zaměstnanosti, které byly v projektovaném období odhadnuty *extrapolací za použití logaritmického trendu*

Při sestrovování scénářů byl stanoven předpoklad, že míry zaměstnanosti podle věku budou pokračovat na základě vývoje měr z minulých let (1997–2012)⁵⁹. Získané hodnoty jednotlivých měr zaměstnanosti podle věku byly odhadovány extrapolací za použití logaritmického trendu. Reálné hodnoty byly poté spolu s těmi odhadnutými zaneseny do grafů, které jsou uvedeny v příloze (Příloha 7–30 za Českou republiku, za Polsko Příloha 31–54). Logaritmický trend, který byl pro odhadování použit, lze zapsat jako funkci (Neubauer, 2012, s. 4):

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \ln X$$

Kde: β_0 a β_1 jsou parametry odhadu a X je časová proměnná odhadu.

⁵⁸ Např. míra zaměstnanosti osob ve věku 15–64 let je počítána jako podíl zaměstnaných osob ve věku 15–64 let a všech osob ve věku 15–64 let.

⁵⁹ Data měr zaměstnanosti podle věku byla v databázi Eurostatu dostupná za období let 1997–2012 (Příloha 59 a 60).

„Cílem metod určení parametru je odhad parametru zvolené funkce tak, aby se tzv. vyrovnané hodnoty náhodné veličiny Y ležící na této funkci co nejtěsněji přimykaly pozorovaným (empirickým) hodnotám y_i pro dané hodnoty x_i náhodné veličiny X “ (Neubauer, 2012, s. 7).

Pro určení parametrů odhadu β_0 a β_1 byla použita metoda nejmenších čtverců, která vychází z požadavku, aby součet čtverců odchylek empirických hodnot a vyrovnaných hodnot byl minimální (Neubauer, 2012).

Další projekce (II), jak bylo zmíněno dříve, je taktéž založena na parametru věku odchodu do důchodu. Na rozdíl od projekce I je však tato projekce doplněna o parametr náhradového poměru. Pro popis této projekce je využit ukazatel výdajů důchodového systému v poměru k HDP. Výpočet výdajů na vyplácené starobní důchody v poměru k HDP vychází, podobně jako vzorec předešlé projekce I, z Markovy dizertační práce. Na základě vzorce lze pozorovat, nakolik je HDP důchodovým systémem zatíženo (Marek, 2007):

$$\text{výdaje systému} = \frac{\text{prům. hrubý důchod} \times \text{počet osob v důchodovém věku}}{\text{HDP}} \times 100$$

Průměrná výše hrubého důchodu je s ohledem na stanovené předpoklady scénářů projekce II určena na základě známého poměru hrubého důchodu k hrubé mzdě, tedy náhradového poměru.⁶⁰ Výše uvedený vzorec lze proto upravit následovně:

$$\text{výdaje systému} = \frac{\text{náhradový poměr} \times \text{prům. hrubá mzda} \times \text{počet osob v důch. věku}}{\text{HDP}} \times 100$$

Cílem scénářů této projekce je popsat teoretický vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu jednak konstantního náhradového poměru po celé projektované období a jednak předpokladu jeho poklesu v konstantním tempu až na polovinu hodnoty tohoto poměru. V této projekci byly sestrojeny 4 scénáře a ve všech je HDP po celé vymezené období uvažováno jako konstantní na úrovni z roku 2012.⁶¹

⁶⁰ Průměrná hrubá mzda byla od roku 2012 odhadována na základě dat OECD extrapolací za použití logaritmického trendu (založeném na vývoji průměrné hrubé mzdy z let 2000–2011). Průměrná hrubá mzda byla ve výpočtech v jednotkách USD (amerického dolaru). Odhady viz příloha (Příloha 55–58 a také Příloha 63–65).

⁶¹ Hodnota HDP (viz jmenovatel) byla ve všech scénářích uvažována po celé období projekce jako konstantní. Konstantní hodnota HDP byla z posledních dostupných údajů za Českou republiku a Polsko z databáze OECD z roku 2012, který tyto údaje poskytuje v aktuálních cenách. HDP bylo ve výpočtech použito v jednotkách USD. Pro Českou republiku 196320,8 mil. USD, pro Polsko 489684,7 mil. USD (OECD, 2013b).

Scénáře dále vychází z předpokladů:

1)

- věku odchodu do důchodu podle *starého důchodového systému*
- *náhradového poměru*, který bude ve vymezeném období *konstantní*
- *průměrné hrubé mzdy*, která byla v projektovaném období odhadnuta *extrapolací za použití logaritmického trendu*

2)

- věku odchodu do důchodu podle *starého důchodového systému*
- *náhradového poměru*, který bude ve vymezeném období *každoročně klesat konstantní rychlostí* až na jeho polovinu do roku sjednocení věku odchodu do důchodu obou pohlaví
- *průměrné hrubé mzdy*, která byla v projektovaném období odhadnuta *extrapolací za použití logaritmického trendu*

3)

- věku odchodu do důchodu podle *nového důchodového systému*
- *náhradového poměru*, který bude ve vymezeném období *konstantní*
- *průměrné hrubé mzdy*, která byla v projektovaném období odhadnuta *extrapolací za použití logaritmického trendu*

4)

- věku odchodu do důchodu podle *nového důchodového systému*
- *náhradového poměru*, který bude ve vymezeném období *každoročně klesat konstantní rychlostí* až na jeho polovinu do roku sjednocení věku odchodu do důchodu obou pohlaví
- *průměrné hrubé mzdy*, která byla v projektovaném období odhadnuta *extrapolací za použití logaritmického trendu*

Nejdříve byla odhadována průměrná hrubá mzda – extrapolací za použití logaritmického trendu, který vycházel z vývoje posledních dostupných dat této mzdy, tj. z let 2000–2011. Podobně jako v případě projekce I scénářů 2 a 3, kde byly odhadovány míry zaměstnanosti podle věku, byla také v projekci II dostupná data (průměrná roční hrubá mzda v USD) zanesena do grafu a následně doplněna odhadnutými hodnotami. Tyto grafy jsou uvedeny v příloze, v případě České republiky jako Příloha 55–56, pro Polsko Příloha 57– 58).

Konstanta náhradového poměru (scénáře 1 a 3) vycházela z poslední dostupné hodnoty z roku 2011 – tedy 50 % pro Českou republiku a 59 % pro Polsko bylo ve vymezeném období scénářů uvažováno na stejné úrovni, beze změn (OECD 2013a). Každoroční pokles náhradového poměru až na jeho polovinu (scénář 2 a 4) byl uvažován s konstantní rychlostí. Tato rychlost (s ohledem na požadavek celkového poklesu poměru na jeho polovinu) pro Českou republiku představovala každoroční pokles o 0,76 procentního bodu, pro Polsko

1,00 procentního bodu. Data (náhradový poměr, průměrná výše hrubé mzdy, HDP) byla za Českou republiku a Polsko čerpána z databáze OECD.

Projekce III je poslední projekcí této práce popisující teoretické parametrické úpravy důchodového systému. Jak již bylo uvedeno, v této projekci jsou zahrnuty všechny vybrané parametry důchodového systému – tedy věk odchodu do důchodu, náhradový poměr a sazba důchodového pojistného. Cílem této projekce je najít teoretickou sazbu důchodového pojistného pro udržení nulového schodku PAYG. Výpočet teoreticky možné sazby důchodového pojistného byl odvozen ze vzorce, který byl uveden v Markově dizertační práci (Marek, 2007, s. 32):

$$\text{sazba pojistného} = \text{náhradový poměr} \times \text{efektivní míra závislosti}$$

Ve výše uvedeném vzorci pro sazbu důchodového pojistného lze pozorovat ukazatele, se kterými již bylo počítáno v předešlých projekcích – efektivní mírou (ekonomické) závislosti, náhradový poměr. Efektivní míra závislosti byla počítána v rámci první projekce (I; ve scénářích 2–3) této práce, náhradový poměr pak v projekci II. Odhady nutné pro výpočet projekce I a II tak byly využity pro výpočet v této projekci – projekci (III). Způsob odhadování těchto ukazatelů byl uveden v předešlé části věnující se projekci I a II.

Pro projekci popisující teoretickou výši sazby důchodového pojistného byly vytvořeny 4 scénáře. Scénáře pracují se stejnými předpoklady jako projekce I (předpoklady vývoje měř zaměstnanosti) a projekce II (předpokladu vývoje poměru důchodu ke mzdě). Scénáře jsou tedy založeny na následujících předpokladech:

1)

- věku odchodu do důchodu podle *starého důchodového systému*
- měř zaměstnanosti, které v projektovaném období byly odhadnuty *extrapolací* za použití *logaritmického trendu*
- náhradového poměru, který je v projektovaném období *konstantní*

2)

- věku odchodu do důchodu podle *starého důchodového systému*
- měř zaměstnanosti, které v projektovaném období byly odhadnuty *extrapolací* za použití *logaritmického trendu*
- náhradového poměru, který bude v projektovaném období každoročně *klesat konstantním tempem* až na jeho polovinu do roku sjednocení věku odchodu do důchodu obou pohlaví

3)

- věku odchodu do důchodu podle *nového důchodového systému*
- *měr zaměstnanosti*, které v projektovaném období byly odhadnuty *extrapolací* za použití *logaritmického trendu*
- *náhradového poměru*, který je v projektovaném období *konstantní*

4)

- věku odchodu do důchodu podle *nového důchodového systému*
- *měr zaměstnanosti*, které v projektovaném období byly odhadnuty *extrapolací* za použití *logaritmického trendu*
- *náhradového poměru*, který bude v projektovaném období každoročně *klesat konstantním tempem* až na jeho polovinu do roku sjednocení věku odchodu do důchodu obou pohlaví

Ve výše popsáných scénářích 1 a 3 projekce III se jako konstantní uvažuje aktuální výše náhradového poměru – stejně jako ve scénářích projekce II. Zbývající scénáře projekce III (scénáře 2 a 4) vycházejí z toho, že hodnota tohoto poměru bude ve vymezeném období každoročně klesat konstantním tempem až na svou polovinu.⁶²

Jak již bylo uvedeno dříve, úprava parametru věku odchodu do důchodu se promítá ve všech projekcích této práce. Promítání věku odchodu se v projekcích projevuje jako předpoklad zachování věku odchodu do důchodu podle starého důchodového systému a také jako navyšování věku odchodu do důchodu podle důchodové reformy. S ohledem na to jsou proto před samotným představením výsledků jednotlivých projekcí v následující podkapitole uvedena také pravidla odchodu do důchodu podle starého i nového důchodového systému.

⁶² Výše tohoto klesání byla uvedena již v předešlé projekci, pro tuto projekci platí stejné tempo i rozměr snižování podílu (tedy 0,76 procentního bodu pro Českou republiku, 1,0 procentního bodu pro Polsko) – viz scénáře 2 a 4 projekce II.

3.1 Oddalování odchodu do starobního důchodu podle pravidel starého a nového důchodového systému, Česká republika a Polsko

Před rozбором výsledků scénářů jednotlivých projekcí je nejdříve potřeba poukázat na problematiku věku odchodu do důchodu, se kterou se výpočty všech projekcí souvisí.⁶³ Věk odchodu do důchodu se totiž ve sledovaném období liší podle pohlaví, u českých žen navíc také na základě počtu vychovaných dětí. Věk odchodu do důchodu žen v České republice je stále stanoven na základě kategorií podle počtu dětí (bezdětné ženy, ženy s 1 dítětem, ženy se 2 dětmi, ženy se 3–4 dětmi a ženy s 5 a více dětmi). Při projektování scénářů byly u ženské populace zohledněny věky odchodu do důchodu stanovené žen se 2 dětmi. Tato volba byla učiněna na základě „dvoudětného“ modelu rodiny (tedy 2 dětí v rodině), který je pro bývalé socialistické státy (Českou republiku) typický (ČSÚ, 2001). V další části práce jsou tyto ženy (se 2 dětmi) uváděny již pouze jako „ženy“ za Českou republiku, tedy bez upřesňujícího počtu vychovaných dětí. Nejnižší věková hranice odchodu do důchodu je v České republice a Polsku logicky na počátku období projekce (2013), pro ženy obou zemí v té době platí stále dřívější odchod do důchodu než pro muže.

Níže je připojen obr. 1, který vedle zachování věku odchodu do důchodu podle starého systému zobrazuje také postupné navyšování tohoto věku v České republice.⁶⁴ V grafu je zachyceno období od roku 2013 (počátku reformy) do roku 2044, kdy dojde ke sjednocení věku odchodu do důchodu podle nového systému pro obě pohlaví. Sjednocování odchodu do důchodu bude u obou pohlaví probíhat postupně.⁶⁵ Poprvé bude pro muže a ženy vymezen shodný věk odchodu do starobního důchodu již v roce 2027 a 2028 (64 let). U mužů ale dojde k dalšímu navýšení na 65 let již o rok později (2029), u žen ke stejnému navýšení až o dva roky později, tedy v roce 2030. Muži i ženy v České republice budou od tohoto okamžiku do důchodu odcházet ve stejném věku 65 let. Další navyšování věku odchodu do důchodu již

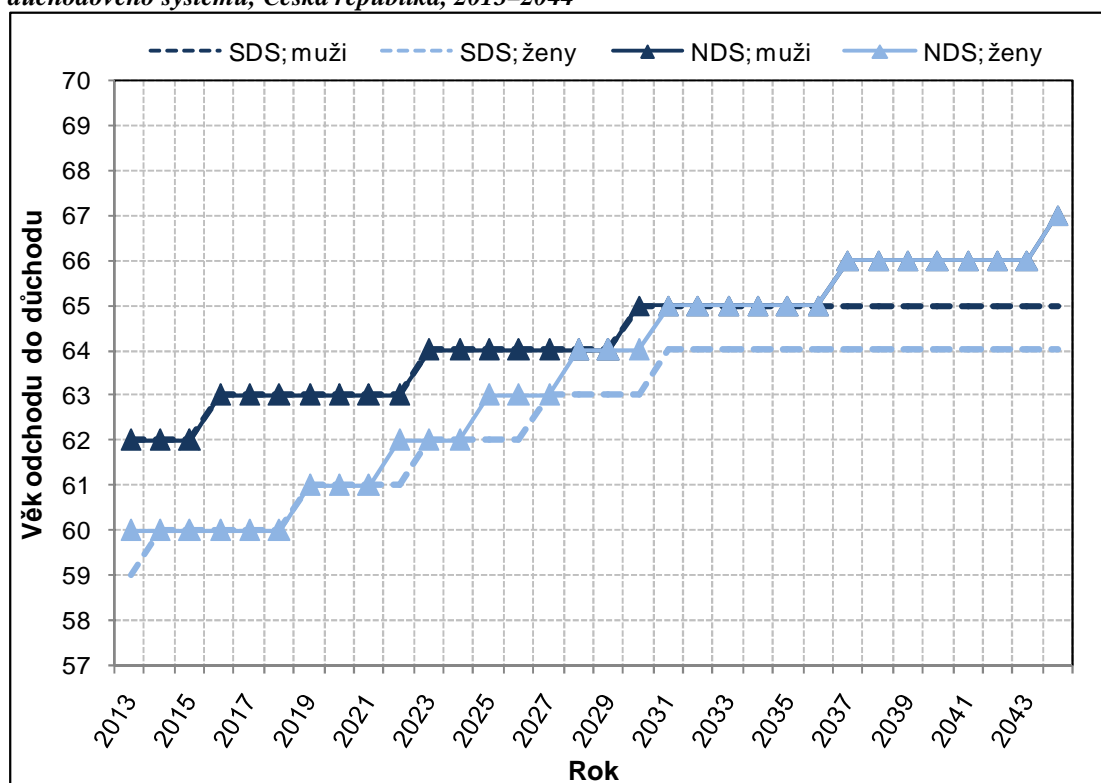
⁶³ Věk odchodu do důchodu byl v České republice odvozen na základě přílohy zákona č. 155/1995 Sb., která zahrnuje tabulku pro výpočet důchodového věku podle pohlaví a roku narození, pro ženy také podle počtu vychovaných dětí (viz Příloha 1). V České republice postupné navyšování věku odchodu do důchodu věku probíhá rozdílným tempem v závislosti na pohlaví a u žen navíc také v závislosti na počtu vychovaných dětí. V Polsku probíhá postupné navyšování věku odchodu do důchodu stejným tempem u obou pohlaví. Věk odchodu do důchodu je posouván o 1 měsíc. K tomuto navyšování dochází každé tři kalendářní měsíce (viz Příloha 2–4).

⁶⁴ Navyšování věku odchodu do důchodu podle důchodové reformy lze sledovat v již avizované tabulce Příloha 1, v tabulce Příloha 5 je zobrazeno navyšování věku odchodu do důchodu před reformou – podle starého systému V grafu (obr. 1 v práci) je navyšování zobrazeno v dokončených věcích (bez dokončených měsíců věku).

⁶⁵ U ženské populace v České republice bude navyšování věku odchodu do důchodu závislé na počtu vychovaných dětí. Tato skutečnost znamená, že čím méně dětí žena vychovala, tím dříve bude její věk odchodu do důchodu sjednocen s důchodovým věkem mužů. (Česká republika, 2011).

pokračuje u obou pohlaví paralelně. Pokud by platil starý důchodový systém, ke sjednocení věků odchodu do důchodu by nikdy nedošlo. V roce 2044 bude v České republice podle nového důchodového systému důchodový věk 67 let bez ohledu na pohlaví, v případě ponechání starého systému by věk odchodu do důchodu činil 65 let u mužů a 64 let u žen (Česká republika, 2011).

Obr. 1 – Postupné navyšování věku odchodu do starobního důchodu podle starého a nového důchodového systému, Česká republika, 2013–2044

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Česká republika, 2008 a 2011

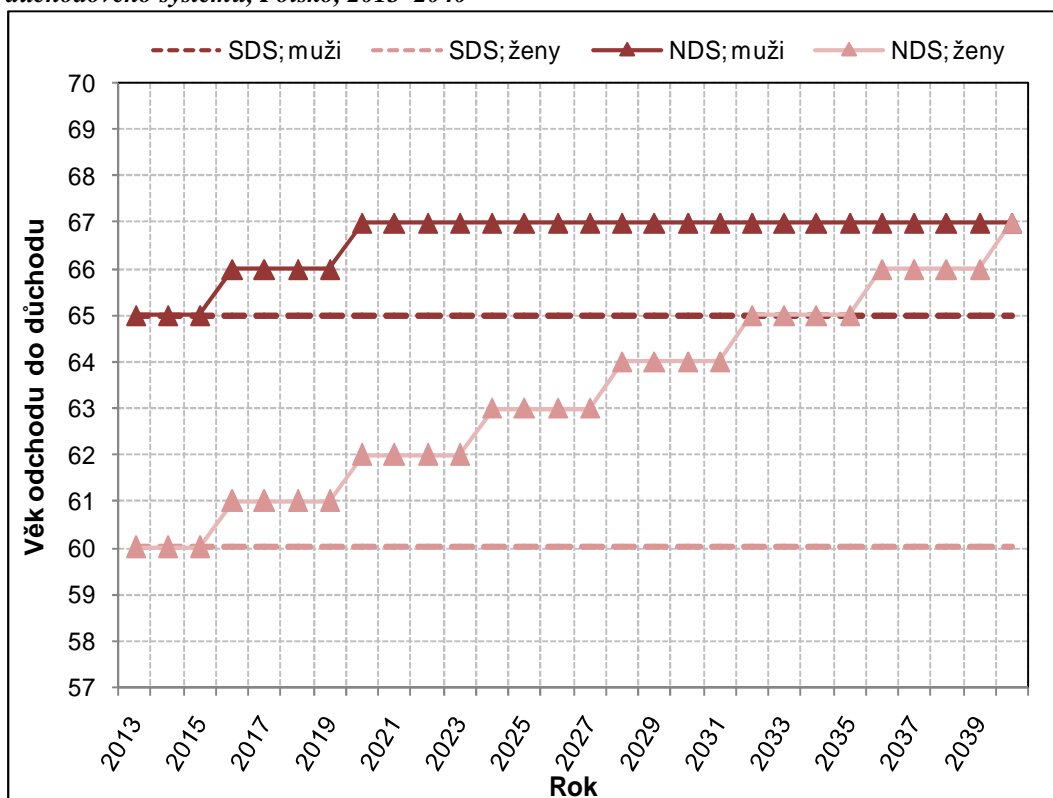
Tabulka s věky odchodu do důchodu v České republice podle nového důchodového systému aktuálně nezahrnuje ročníky mladší než 1977 (viz Příloha 1). U osob narozených v roce 1977 se předpokládá důchodový věk 67 let a tedy odchod do důchodu v roce 2044. Další změny zatím plánovány nejsou a navyšování věku odchodu do důchodu bude dále pokračovat shodně se zákonem č. 155/1995 Sb. včetně jeho pozdějších znění. Vzhledem k tomu, že nebyla stanovena žádná horní mez pro navyšování tohoto věku, předpokládá se, že ročníky 1995 tak budou do důchodu odcházet po dosažení věku 70 let, nebude-li zákonem upraveno jinak (Česká republika, 2011).

K postupnému oddalování odchodu do starobního důchodu bude docházet také v Polsku, průběh tohoto sjednocování věků pro obě pohlaví (2040) ilustruje následující graf (obr. 2).⁶⁶ Sjednocování věku odchodu do důchodu bude pro obě pohlaví probíhat postupně a stejným tempem. Z grafu je patrné, že muži sjednocujícího věku odchodu do důchodu dosáhnou již

⁶⁶ Navyšování věku odchodu do důchodu lze sledovat také v již dříve avizovaných tabulkách v příloze (Příloha 2–4). V grafu je navyšování zobrazeno v dokončených věcích (bez dokončených měsíců věku).

do 7 let (v roce 2020). V roce 2013 jejich věk odchodu do důchodu činí 65 let a postupným navyšováním budou v roce 2016 do důchodu odcházet o rok starší muži (ve věku 66 let). Další navýšení, na 67 let, bude v roce 2020 u mužů tím posledním. U žen je s ohledem na jejich stále trvající zvýhodnění (časnější odchod do důchodu) k naplnění okamžiku sjednocení potřeba více času. V počátku sledovaného období (2013) ženy odcházejí do důchodu ve věku 60 dokončených let. Na sjednocující věk odchodu do důchodu dosáhnou jeho postupným navyšováním až v roce 2040. Postupné navyšování v čase probíhá stále stejnou rychlostí, tedy každé 4 roky je věk odchodu do důchodu žen navýšen o celý rok. To znamená, že každé 4 roky ženy odcházejí do důchodu o rok starší až do navýšení věku na 67 let, tedy do roku 2040. Poté by měli odcházet do důchodu všichni (muži i ženy) ve stejném věku. Starý důchodový systém s žádným navyšováním nepočítal, a proto je věk odchodu do důchodu u obou pohlaví ve sledovaném období beze změn.

Obr. 2 – Postupné navyšování věku odchodu do důchodu podle starého a nového starobního důchodového systému, Polsko, 2013–2040

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Dz. U. 1998 nr 162 poz.1118; Dz.U. 2012 nr 0 poz. 637

Tabulka s věky odchodu do důchodu v Polsku podle nového důchodového systému, která byla vytvořena na základě zákona z roku 2012, nezahrnuje ročníky narozené po roce 1973 (viz Příloha 2–4). U osob narozených v roce 1973 a později se předpokládá, že do důchodu budou odcházet ve věku dokončených 67 let a to bez rozdílu pohlaví. Osoby narozené v roce 1973 tedy do důchodu budou odcházet v roce 2040. S dalším navyšováním věku odchodu do důchodu se, na rozdíl od České republiky, v Polsku prozatím nepočítá.

Následující část práce již přináší popis výsledků projekcí. Jednotlivé projekce jsou spolu se svými scénáři níže řazeny v podkapitolách. V rámci jedné projekce jsou výsledky uvedeny nejdříve pro Českou republiku a následně pro Polsko.

3.2 Projekce parametru důchodového systému I – míra ekonomické závislosti osob v důchodovém věku

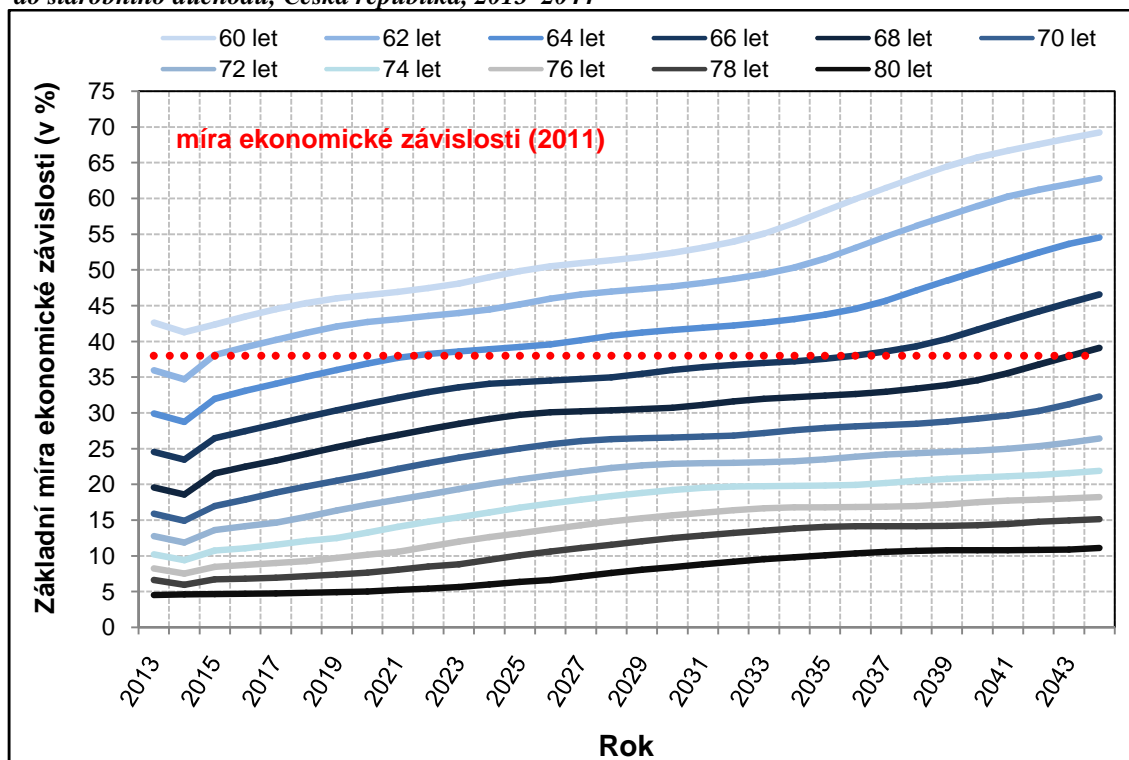
Projekce parametru důchodového systému I je ve svých scénářích popsána teoretickým vývojem míry ekonomické závislosti osob v důchodovém věku. Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, pro popis této projekce bylo počítáno se *základní* (bez započítávání měř zaměstnanosti) a *efektivní* mírou ekonomické závislosti (s jejich započtením). Níže následuje seznámení s výsledky scénářů projekce I v pořadí, v jakém byly představeny výše. V rámci jednotlivých scénářů jsou nejdříve uvedeny výsledky zjištěné za Českou republiku, poté za Polsko. Reformou důchodového systému došlo k upravení věku odchodu do důchodu – k jeho postupnému navyšování. V tomto scénáři je popsáno, k jakému teoretickému vývoji základní míry ekonomické závislosti by mohlo dojít za předpokladu konstantního věku odchodu do důchodu po celé vymezené období. V tomto scénáři je tedy předpokládáno, že nebude docházet k žádnému navyšování věku odchodu do důchodu. Při projektování základní míry závislosti nebylo při výpočtech rozlišováno pohlaví.

3.2.1 Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti (scénář 1), Česká republika

Na základě pravidel reformovaného důchodového systému činí věk odchodu do důchodu v letošním roce (2013) 62 let pro muže a 56–61 let pro ženy (dle počtu vychovaných dětí; viz tabulka Příloha 1). Pro tyto věky (56–62 let) bylo spočítáno, že na začátku vymezeného období v roce 2013 na 1 starobního důchodce připadne 1,7–2,8 osob ve věku ekonomické aktivity (viz druhá horní křivka v grafu). Za předpokladu, že by zůstal věk odchodu do důchodu na stejných hodnotách (tedy 56–62 let), v roce 2044 by na 1 starobního důchodce připadlo již pouhých 1,1–1,6 osob ve věku ekonomické aktivity. Pokud by byl stanoven požadavek, aby míra ekonomické závislosti nepřekročila stávající hodnotu (2,7, 2011)⁶⁷, k navýšení věku odchodu do důchodu na 67 let by dle tohoto scénáře mělo dojít již v roce 2040. Nový důchodový systém by tedy v tomto ohledu byl „opožděn“ o 4 roky. V roce 2043 by pak bylo žádoucí, aby došlo k navýšení důchodového věku na 68 let. Tyto výsledky jsou zaneseny do grafu níže (obr. 3)

⁶⁷ Hodnota 2,7 byla spočítána na základě dat ČSÚ (ČSÚ, 2012) – pro každé pohlaví byla spočítána příslušná základní míra ekonomické závislosti, výsledkem se stal průměr těchto hodnot.

Obr. 3 – Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti pro vybrané věky odchodu do starobního důchodu, Česká republika, 2013–2044

Poznámky: Jednotlivé křivky ilustrují věky odchodu do důchodu. Ve scénáři bylo počítáno se všemi věky v rozmezí 60–80 let, z důvodu přehlednosti však nebyly všechny do grafu zaneseny. Pro Českou republiku byly navíc spočítány základní míry ekonomické závislosti od věku 56 let – s ohledem na nejnížší možný věk odchodu do důchodu (viz tabulka Příloha 1).

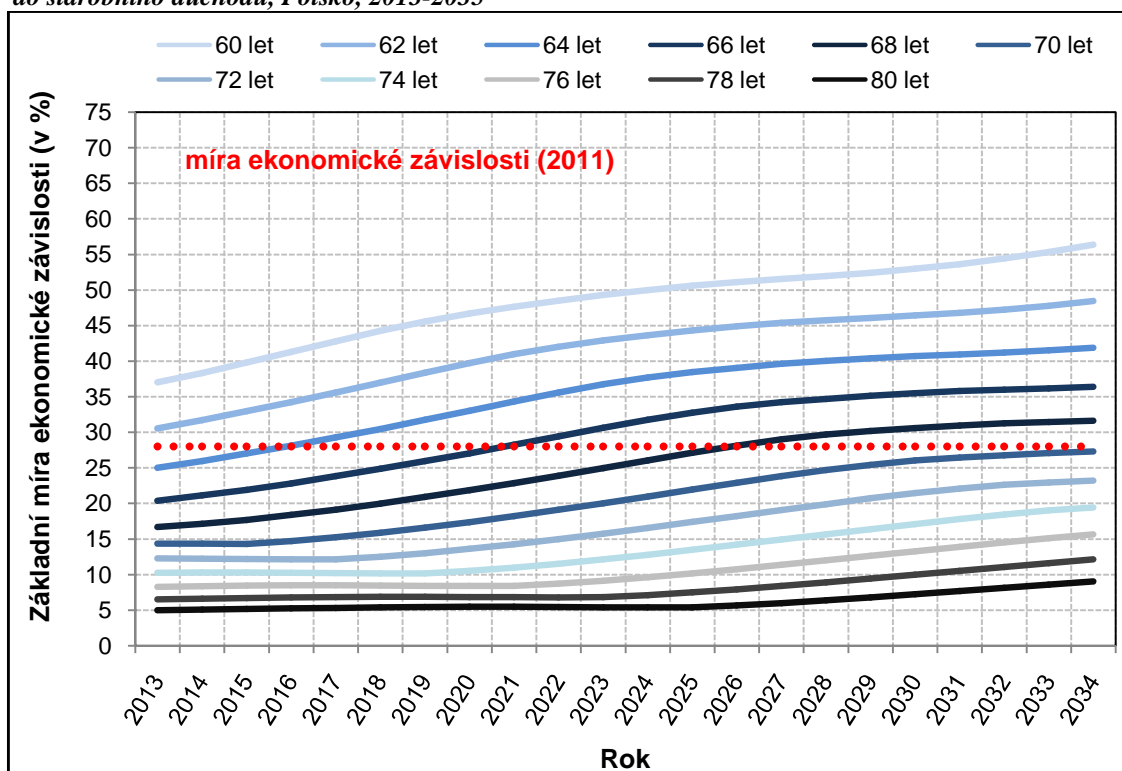
Zdroj: Česká republika 2011; ČSÚ, 2012; Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b

Dle výsledků (obr. 3) lze tedy konstatovat, že pokud by nedocházelo k oddalování odchodu do důchodu a byl by tak zachován jednotný věk odchodu po celé období na stejné úrovni, základní ekonomická míra závislosti důchodců by výrazně narůstala. S ohledem na demografický trend stárnutí populace je tedy navyšování věku odchodu do důchodu pro udržení současného stavu ekonomické závislosti nezbytným krokem.

3.2.2 Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti (scénář 1), Polsko

Polskou důchodovou reformou začíná, podobně jako v České republice, postupné navyšování věku odchodu do důchodu. V letošním roce tedy podle nových pravidel činí věk odchodu do důchodu pro muže 65 let a pro ženy 60 let (viz Příloha 2 a 3). Pro tyto věky odchodu bylo v rámci scénáře 1 spočítáno, že by na začátku vymezeného období v roce 2013 na 1 starobního důchodce mělo připadnout 2,7 (60 let) a 4,4 (65 let) osob ve věku ekonomické aktivity (obr. 4). Pokud by nedošlo k dalšímu navyšování věku odchodu do důchodu a ženy i muži by odcházeli do důchodu v uvedených věcích, v roce 2035 by na 1 starobního důchodce připadlo již pouhých 1,7 (60 let) a 2,5 (65 let) osob ve věku ekonomické aktivity. Po zprůměrování by tedy základní míra ekonomické závislosti měla v roce 2013 činit 1:3,6 (na 1 starobního důchodce 3,6 osob ve věku ekonomické aktivity) a v roce 2035 1:2,1.

Obr. 4 – Odhadovaný vývoj základní míry ekonomické závislosti pro vybrané věky odchodu do starobního důchodu, Polsko, 2013-2035

Poznámky: Jednotlivé křivky, označené jako věky dokončených let, odpovídají popisu věku odchodu do důchodu. Scénář byl modelován pro všechny věky v rozmezí 60–80 let, z důvodu přehlednosti však nebyly všechny do grafu zaneseny.

Zdroj: Rzeczpospolita Polska 2012, GUS, 2009 a 2013

Aktuální (2011, poslední dostupná data) základní míra ekonomické závislosti za Polsko byla určena jako závislost 1 starobního důchodce na 3,6 osob ve věku ekonomické aktivity. Pokud by tato míra závislosti neměla překročit hodnotu z roku 2011, mělo by dle výsledků scénáře k navýšení ke sjednocujícímu věku odchodu do důchodu (67 let) dojít již v roce 2023. Nový důchodový systém přitom navýšení na 67 let předpokládá až v roce 2040. Na konci vymezeného období (2035) přitom lze pozorovat, že posledním (nejnižším) věkem odchodu do důchodu by měl být věk 70 let.

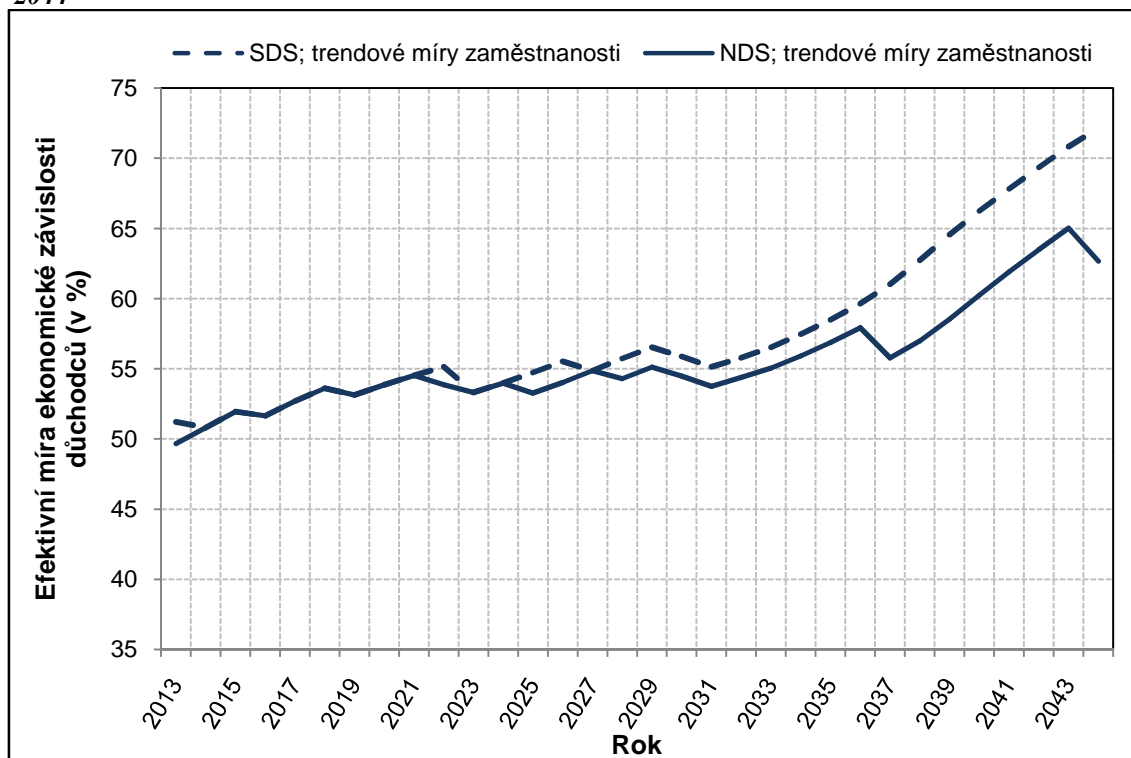
Podobně jako výsledky vývoje základní míry ekonomické závislosti za Českou republiku, také i výsledky za Polsko dokládají nutnost navyšování věku odchodu důchodu. Pokud by k oddalování odchodu do důchodu nedocházelo, míra ekonomické závislosti by nezadržitelně rostla a to by pak mělo negativní dopad na finanční udržitelnost důchodového systému.

3.2.3 Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti (scénář 2, 3), Česká republika

Pro odhadování vývoje efektivní míry ekonomické závislosti osob v důchodovém věku na pracujících osobách byly sestaveny dva scénáře (scénář 2 a 3 projekce I). Cílem scénáře 2 je popsat teoretický vývoj efektivní míry ekonomické závislosti za předpokladu zachování starého důchodového systému, tedy předpokladu, že věk odchodu do důchodu bude dle daných zákonů

před reformou. Cílem scénáře 3 je popsat teoretický vývoj míry závislosti za předpokladu věku odchodu do důchodu podle změn, které přinesla důchodová reforma.

Obr. 5 – Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti důchodců Česká republika, 2013–2044

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém; „trendové“ – míry zaměstnanosti byly odhadovány extrapolací za použití logaritmického trendu

Zdroj: Česká republika, 2008 a 2011; Eurostat 2013a; Ministerstvo práce a zahraničních věcí ČR, 2010b

V grafu (obr. 5) lze od počátku období až do roku 2021 pozorovat překrývání obou křivek možného vývoje efektivní míry ekonomické závislosti důchodců. Po tomto roce již budou mezi jednotlivými scénáři patrné rozdíly. Pokud by k reformě důchodového systému nedošlo, v závěru sledovaného období by se hodnoty oproti zavedenému novému důchodovému systému značně lišily – při zachování starého důchodového systému by se efektivní míra ekonomické závislosti pohybovala na vyšší úrovni než při novém důchodovém systému. Za předpokladu starého důchodového systému v roce 2013 na jednu osobu pobírající starobní důchod připadají 1,9 zaměstnané osoby, v případě nového důchodového systému 2,0 zaměstnané osoby. Na konci sledovaného období za předpokladu zachování starého důchodového systému (scénář 2) by tato hodnota činila 1,4, za předpokladu nového důchodového systému (scénář 3) 1,6.

V grafu (obr. 5) jsou dále na křivkách zobrazující efektivní míru ekonomické závislosti podle nového důchodového systému patrné zářezy. Ty lze pozorovat v roce 2016, 2019, 2023, 2025, 2028, 2031, 2037 a 2044. Veškeré tyto zjevné zářezy představují okamžik navýšení věku odchodu do důchodu u mužů nebo žen, případně u obou pohlaví zároveň. Znamená to tedy, že pokaždé, kdy dojde k oddálení odchodu do důchodu, dojde k momentálnímu snížení ekonomické závislosti osob důchodového věku na osobách ve věku ekonomické aktivity. Na křivkách představující starý důchodový systém na konci vymezeného období již zářezy

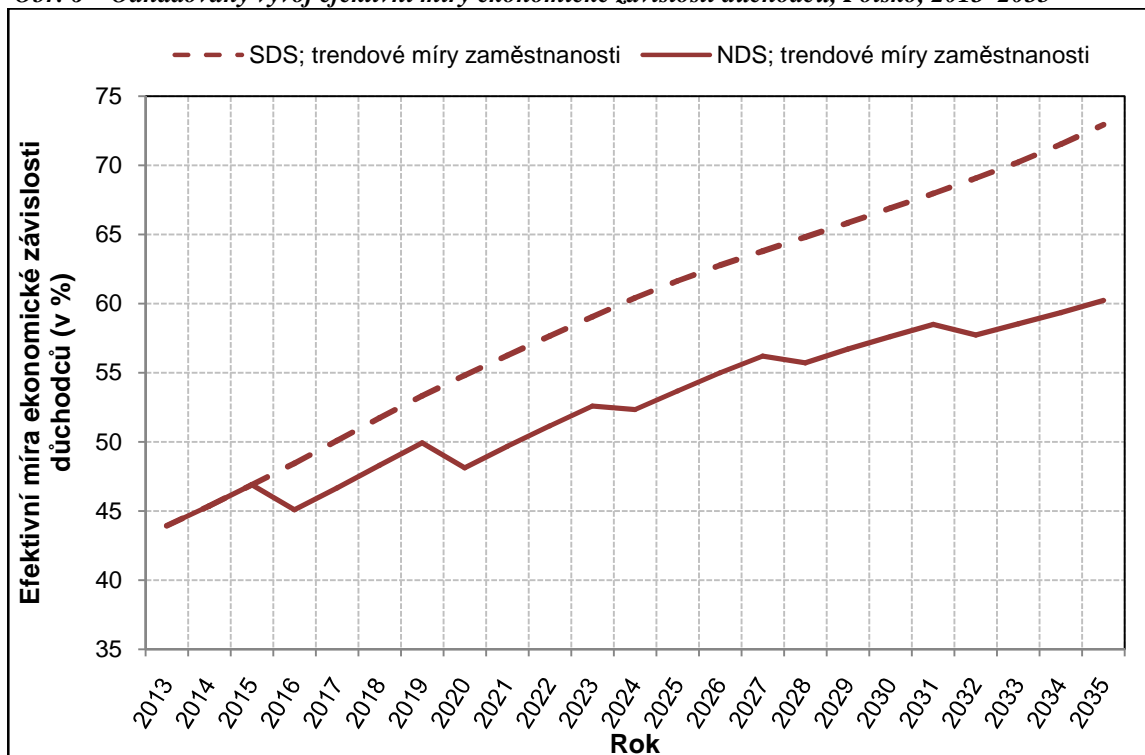
(okamžiky navyšování důchodového věku) nejsou, k poslednímu zářezu by mělo dojít v roce 2031, kdy by dle starého důchodového systému došlo k poslednímu navýšení věku odchodu do důchodu. S ohledem na tuto skutečnost a také skutečnost, že dle starého důchodového systému by sjednocený věk odchodu do důchodu byl na konci sledovaného období o 2 roky nižší (65 let) než podle nového systému, lze tedy vyšší hodnoty na křivkách SDS (starého důchodového systému) přisoudit právě úpravám věku odchodu do důchodu. To pak vede k rostoucí ekonomické závislosti a tedy k navyšování poměru počtu osob čerpajících z důchodového systému k počtu osob přispívajících do důchodového systému.

3.2.4 Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti (scénář 2, 3), Polsko

Následující graf (obr. 6) zobrazuje teoretický vývoj efektivní míry ekonomické závislosti důchodců. Na počátku období v letech 2013–2015 lze pozorovat shodné hodnoty bez ohledu na důchodový systém. Toto překrývání obou křivek vzniklo v důsledku shodného věku odchodu do důchodu v obou důchodových systémech – starém i novém. V roce 2016 dojde v novém důchodovém systému k navýšení věku odchodu do důchodu na 61 let u žen a 66 let u mužů, přičemž za předpokladu pravidel odchodu do důchodu podle starého důchodového systému by věk u žen v tomto roce stále činil 60 let pro ženy a 65 let pro muže – viz obr. 2 a také tabulky v příloze Příloha 2–4 a Příloha 6. Od roku 2016 proto lze pozorovat rozdílný vývoj křivek.

Zatímco na křivce popisující scénář pro starý důchodový systém (scénář 2) lze pozorovat lineární růst efektivní míry ekonomické závislosti po celé období, v případě scénáře nového důchodového systému (scénář 3) je situace odlišná – jsou patrné zářezy. Ve sledovaném období lze pozorovat celkem pět takových okamžiků – v roce 2016, 2020, 2024, 2028 a 2032. Z uvedené řady roků lze vyčíst čtyřletou pravidelnost. Ta přesně odpovídá navyšování věku odchodu do důchodu polských žen, které bylo zmíněno dříve. Znamená to tedy, že v okamžiku každého oddalování odchodu žen do důchodu dochází k momentálnímu poklesu hodnoty efektivní míry ekonomické závislosti. V případě stavu před reformou (starého důchodového systému) by hodnoty ekonomické závislosti důchodců byly značně vyšší než v případě stavu po reformě (nového důchodového systému). Rozdíly v křivkách podle stavu důchodového systému jsou závislé na věcích odchodu do důchodu, které jsou v systémech zakotveny. Ve starém důchodovém systému se totiž již s žádným navyšováním věku odchodu do důchodu, na rozdíl od nového důchodového systému, nepočítalo – proto lze na křivce starého důchodového systému pozorovat neomezený lineární růst míry závislosti. Za předpokladu starého i nového důchodového systému by v roce 2013 na jednu osobu pobírající starobní důchod měly připadnout 2,3 zaměstnané osoby. Na konci sledovaného období za předpokladu zachování starého důchodového systému (scénář 2) by tato hodnota činila 1,4, za předpokladu nového důchodového systému (scénář 3) 1,7.

Obr. 6 – Odhadovaný vývoj efektivní míry ekonomické závislosti důchodců, Polsko, 2013–2035

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém; „trendové“ – míry zaměstnanosti byly odhadovány extrapolací za použití logaritmického trendu

Zdroj: Dz. U. 1998 nr 162 poz.1118; Dz.U. 2012 nr 0 poz. 637; Eurostat 2013a, GUS, 2009

3.3 Projekce parametru důchodového systému II – výdaje důchodového systému v poměru k HDP

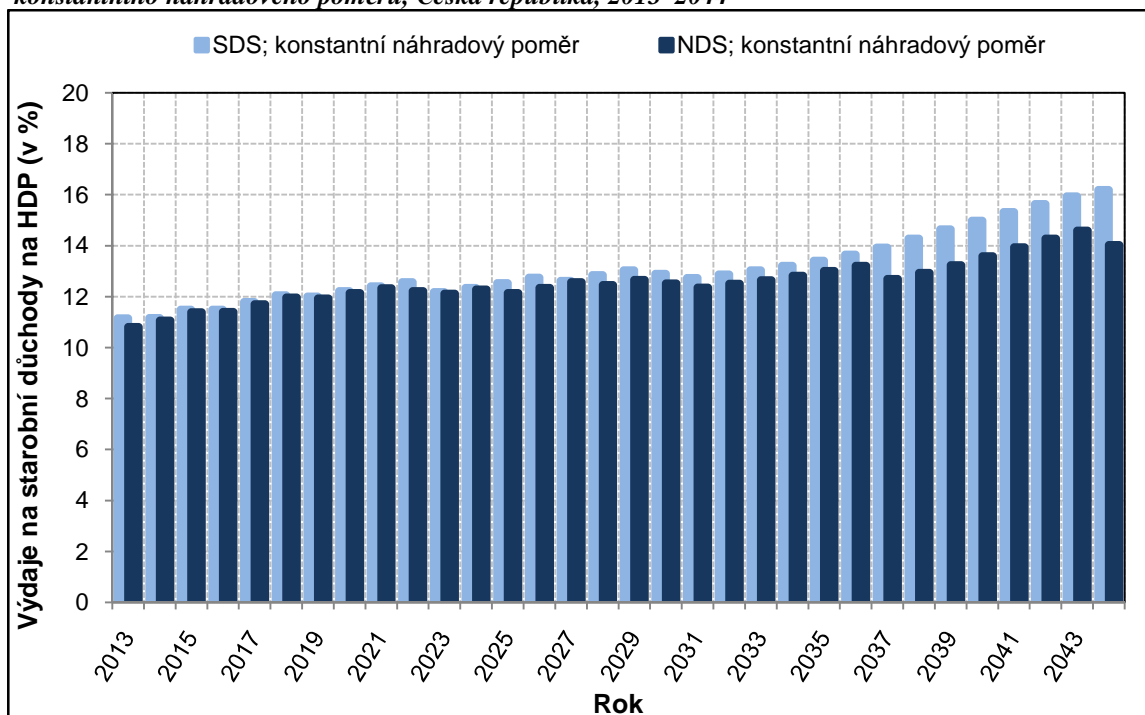
3.3.1 Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP, Česká republika

Následující část představuje výsledky scénářů projekce II, které jsou popsány za pomoci výdajů důchodového systému v poměru k HDP. Scénáře této projekce se opírají jednak o předpoklad konstantní výše podílu důchodu ke mzdě (Česká republika, 50 %) a jednak o předpoklad konstantně klesající výše tohoto podílu až na jeho polovinu.⁶⁸

Graf níže (obr. 7) prezentuje zmíněné scénáře popisující výdaje důchodového systému v poměru k HDP podle stavu důchodového systému (před a po reformě) za předpokladu konstantního podílu důchodu ke mzdě. Graf následující (obr. 8) pak popisuje za pomoci výdajů na důchodový systém v poměru k HDP další scénáře – založené na předpokladu klesajícího podílu důchodu ke mzdě.

⁶⁸ Výše podílu důchodu ke mzdě klesala každoročně s konstantním tempem až na polovinu podílu důchodu ke mzdě do „sjednocujícího“ roku. Počítá se tedy s tím, že při takovém poklesu bude podíl důchodu ke mzdě v roce 2044 činit 25 %.

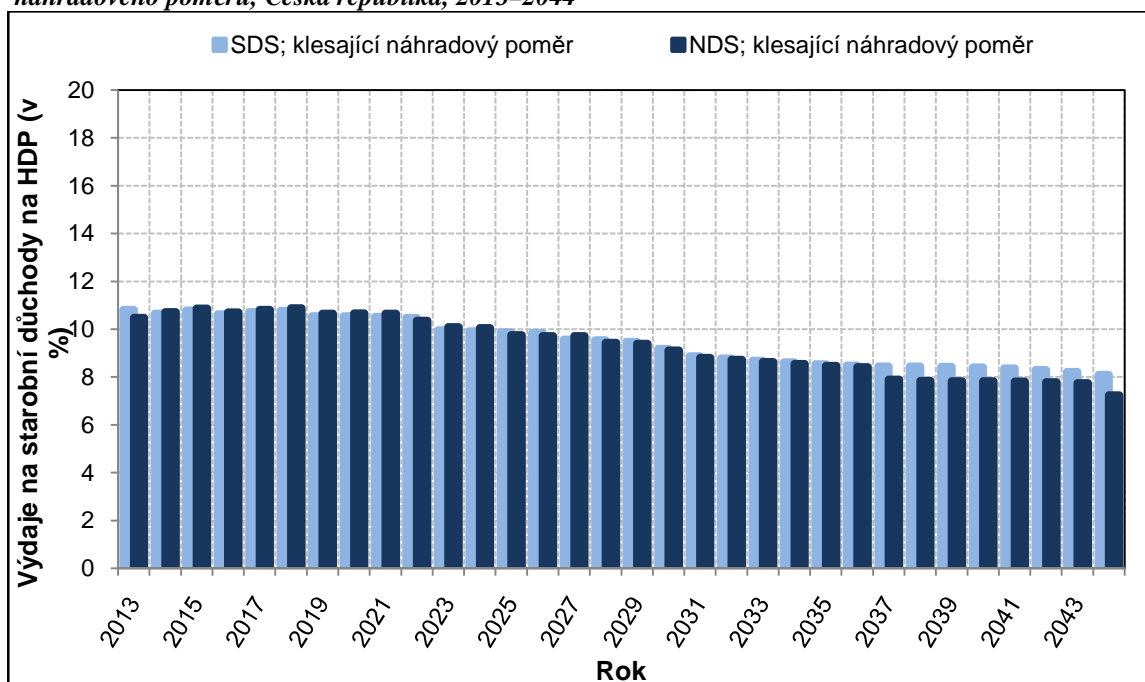
Obr. 7 – Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantního náhradového poměru, Česká republika, 2013–2044

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Česká republika, 2008 a 2011; Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b; OECD 2013a a 2013b

Obr. 8 – Vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantně klesajícího náhradového poměru, Česká republika, 2013–2044

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Česká republika, 2008 a 2011; Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b; OECD 2013a a 2013b

Ve výše prezentovaných grafech (obr. 7 a 8) ilustrujících teoretický vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP jsou na první pohled patrné rozdíly, které vyplývají z výchozích předpokladů uvedených scénářů. Oba grafy také ilustrují postupné navyšování věku odchodu do důchodu. Okamžiky, ve kterých dochází k (mírnému) poklesu výdajů na starobní důchody v poměru k HDP, kopírují přesně okamžiky navyšování věku odchodu do důchodu.

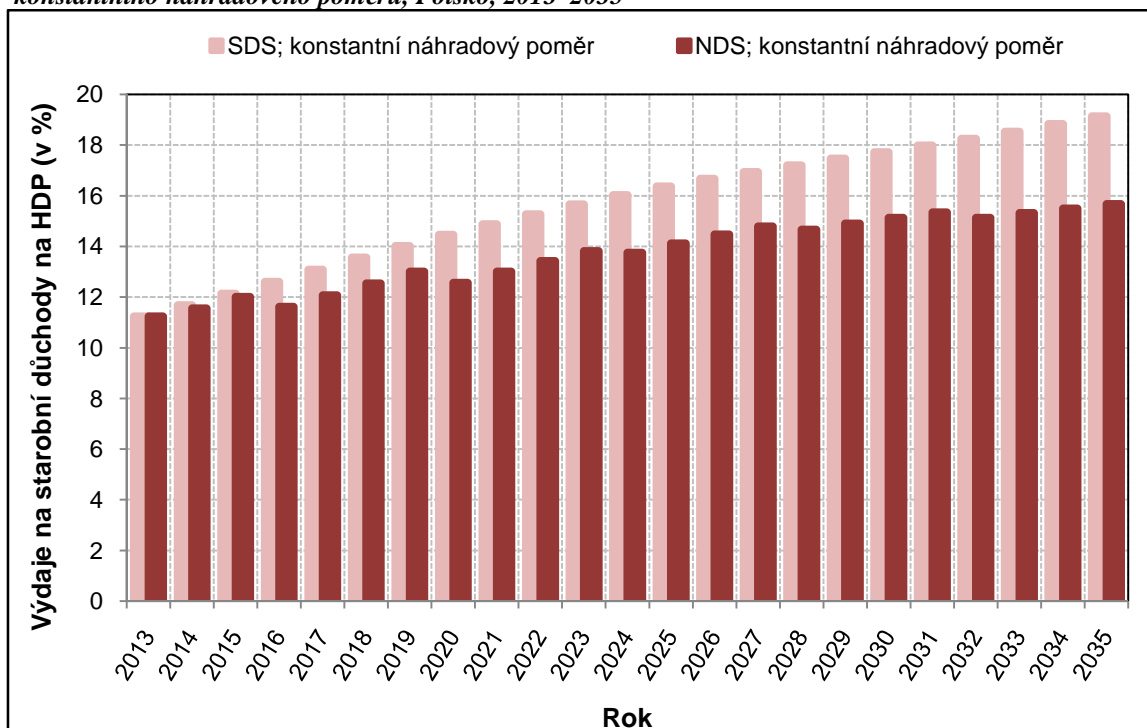
V případě udržování stávajícího poměru důchodu vůči mzdě (50 %) by tyto výdaje mohly nebezpečně růst, což by mohlo mít negativní dopad na finanční udržitelnost důchodového systému. V závěru sledovaného období by se výdaje mohly oproti začátku období téměř zdvojnásobit. V případě, že by při zachování úrovně zmíněného poměru byl zároveň zachován starý důchodový systém, podíl výdajů na starobní důchody v poměru k HDP by mohl být vyšší. Rozdíly mezi starým a novým důchodovým systémem z hlediska těchto výdajů lze v grafech pozorovat především v závěru období. Narůstající rozdíly by mohly vznikat v důsledku toho, že ve starém důchodovém systému by v té době již nedocházelo k navyšování věku odchodu do důchodu. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že zachování poměru důchodu vůči mzdě na stávající hodnotě by postupem času mohlo vést k narušování ekonomické stability. Řešením pro udržování ekonomické stability se tedy logicky jeví snížení tohoto poměru. Pokud by docházelo ke každoročnímu poklesu poměru důchodu ke mzdě na jeho polovinu, výdaje na důchody v poměru k HDP by mohly být ve sledovaném období na stabilní úrovni. Na počátku se výdaje důchodového systému v poměru k HDP podílejí v míře 10,5 % (podle scénáře nového důchodového systému) a 10,8 % (podle scénáře starého důchodového systému). Na konci pozorovaného období by tyto podíly byly klesly na 7,2 % a 8,1 %. Z uvedeného vyplývá, že pokles náhradového poměru ze současných 50 % na jeho polovinu do roku 2044 mohl vést ke snížení výdajů na důchody v poměru k HDP oproti roku 2013.

3.3.2 Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP, Polsko

Dále umístěné grafy (obr. 9 a obr. 10) ilustrují odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP v Polsku. Rozdíly mezi jednotlivými scénáři jsou zjevné. Zatímco za předpokladu konstantního poměru důchodu vůči mzdě by výdaje na starobní důchody v poměru k HDP rostly (a to bez ohledu na stav důchodového systému), za předpokladu klesajícího poměru důchodu ke mzdě by hodnoty výdajů s novým důchodovým systémem klesaly.

V případě klesajícího poměru jsou ve výdajích podle důchodového systému pouze nepatrné rozdíly. Pokud by tedy nedošlo k reformě důchodového systému, ale přitom by byl snižován náhradový poměr, výdaje na starobní důchody by se v poměru k HDP podílely téměř stejnou měrou po celé vymezené období – v závěru období projekce pro Polsko, na konci roku 2035, by podíl výdajů důchodového systému činil téměř 12 % HDP. Pokud by však byl náhradový poměr na stejné úrovni, docházelo by k navyšování výdajů důchodového systému v poměru k HDP bez ohledu na důchodový systém.

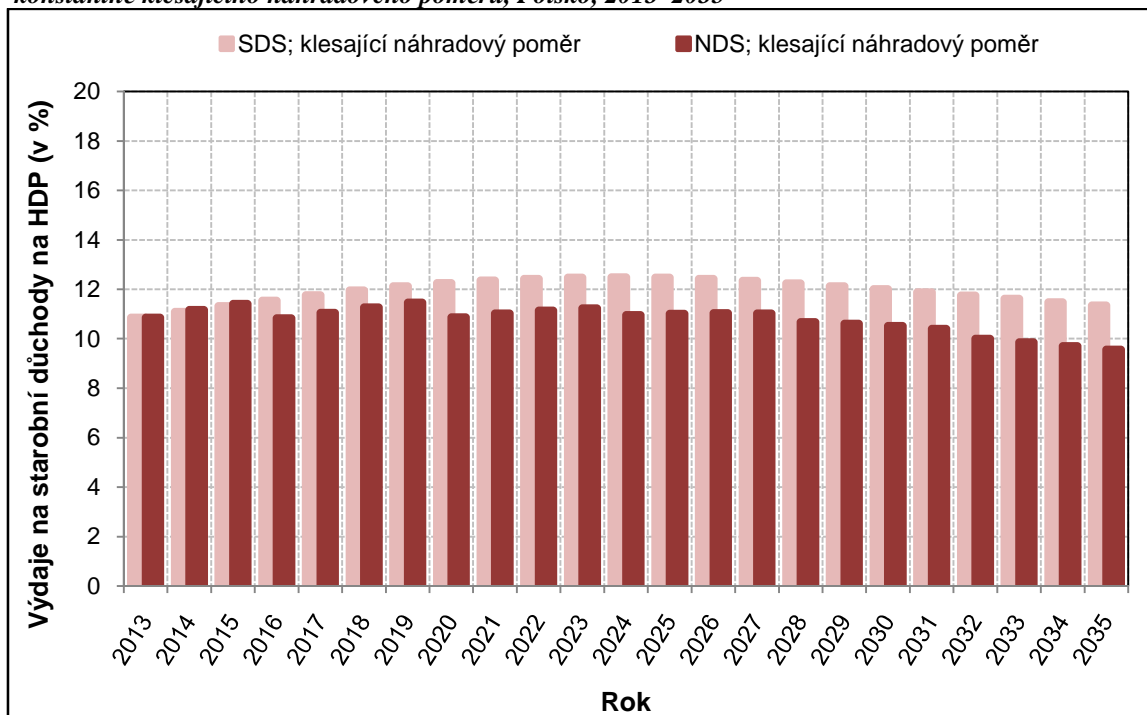
Obr. 9 – Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantního náhradového poměru, Polsko, 2013–2035

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Dz. U. 1998 nr 162 poz.1118; Dz.U. 2012 nr 0 poz. 637; GUS, 2009; OECD 2013a, 2013b

Obr. 10 – Odhadovaný vývoj výdajů důchodového systému v poměru k HDP za předpokladu konstantně klesajícího náhradového poměru, Polsko, 2013–2035

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Dz. U. 1998 nr 162 poz.1118; Dz.U. 2012 nr 0 poz. 637; GUS, 2009; OECD 2013a a OECD 2013b

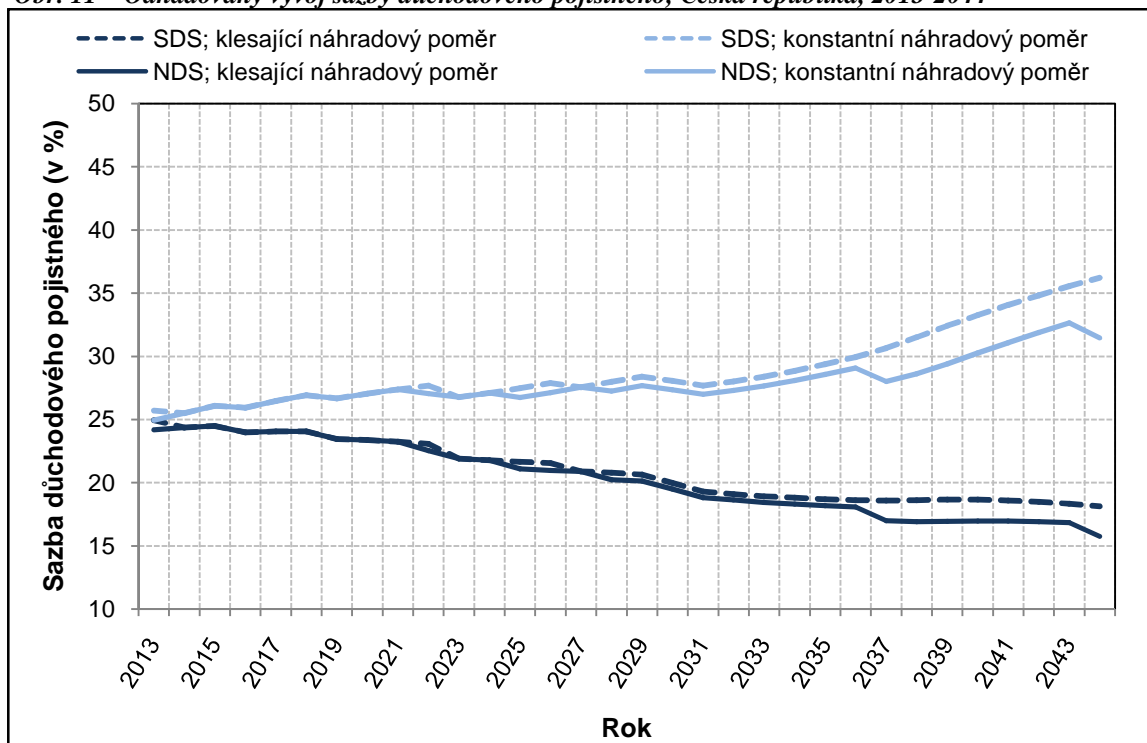
3.4 Projekce parametru důchodového systému III – sazba důchodového pojistného

Projekce III má za cíl představit teoreticky možnou výši sazby důchodového pojistného za daných předpokladů, které byly uvedeny v rámci jednotlivých scénářů projekce III. Scénáře, které jsou popsány sazbou pojistného, byly primárně rozděleny, stejně jako předešlé scénáře, podle pravidel věku odchodu do důchodu na starý a nový důchodový systém. Stěžejním pro scénáře této projekce pak bylo stanovení výše náhradového poměru. Výše tohoto poměru vycházela ze stejných předpokladů, jako tomu bylo u scénářů předešlé projekce (II) – výdajů na starobní důchody na HDP. Prvním předpokladem náhradového poměru tedy bylo zachování poměru na aktuální hodnotě, druhým předpokladem pro scénáře projekce (III) byl pokles poměru na jeho polovinu.

3.4.1 Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Česká republika

Aktuální výše sazby důchodového pojistného činí pro Českou republiku 28 % (Česká správa sociálního zabezpečení, 2013). V této části práce je popsána teoreticky možná sazba důchodového pojistného, která by za výše představených předpokladů měla být nastavena pro udržení nulového schodku PAYG (tzn. tak, aby odvody z mezd zaměstnaných zcela pokryly náklady nutné pro vyplácení starobních důchodů). Výsledky scénářů projekce III, tedy vývoj teoretické sazby pojistného, jsou za Českou republiku zaneseny do grafu níže (obr. 11).

Obr. 11 – Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Česká republika, 2013-2044

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Česká republika, 2008 a 2011; Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010b; OECD 2013a

V grafu (obr. 11) jsou již na první pohled patrné rozdíly v jednotlivých křivkách prezentujících teoreticky možnou sazbu důchodového pojistného. Hlavní rozdíly lze pozorovat především v závislosti na předpokládaném náhradovém poměru – poměru důchodu vůči mzdě. V případě poklesu tohoto poměru se sazba důchodového pojistného logicky postupem času může snižovat. Pro rok 2013 byla za předpokladu klesajícího náhradového poměru spočítána výše teoreticky možné sazby pojistného 24,1 % (nový důchodový systém) a 24,9 % (starý). Pokud by dále docházelo ke snižování náhradového poměru, tato teoreticky možná sazba by v závěru vymezeného období mohla klesnout až na 15,7 % (nový důchodový systém), 18,1 % (starý). V případě, že uvažujeme konstantní náhradový poměr po celé vymezené období, teoretická výše sazby pojistného by musela růst. Na počátku období (2013) byla teoretická sazba spočítána za předpokladu pravidel starého důchodového systému 25,7 %, za předpokladu pravidel nového důchodového systému 24,9 %. V závěru období by za předpokladu konstantního náhradového poměru výše teoretické sazby činila 36,2 % v případě starého důchodového systému a 31,5 % v případě nového důchodového systému.

S ohledem na aktuální (reálnou) výši sazby pojistného (28 %), lze konstatovat, že pro udržení nulového schodku PAYG je na počátku vymezeného období teoreticky možná sazba důchodového pojistného dostačující (kolem 25 %). Na konci období by za stanovených předpokladů scénářů však pro udržení nulového schodku PAYG bylo nutno sazbu pojistného navýšit.

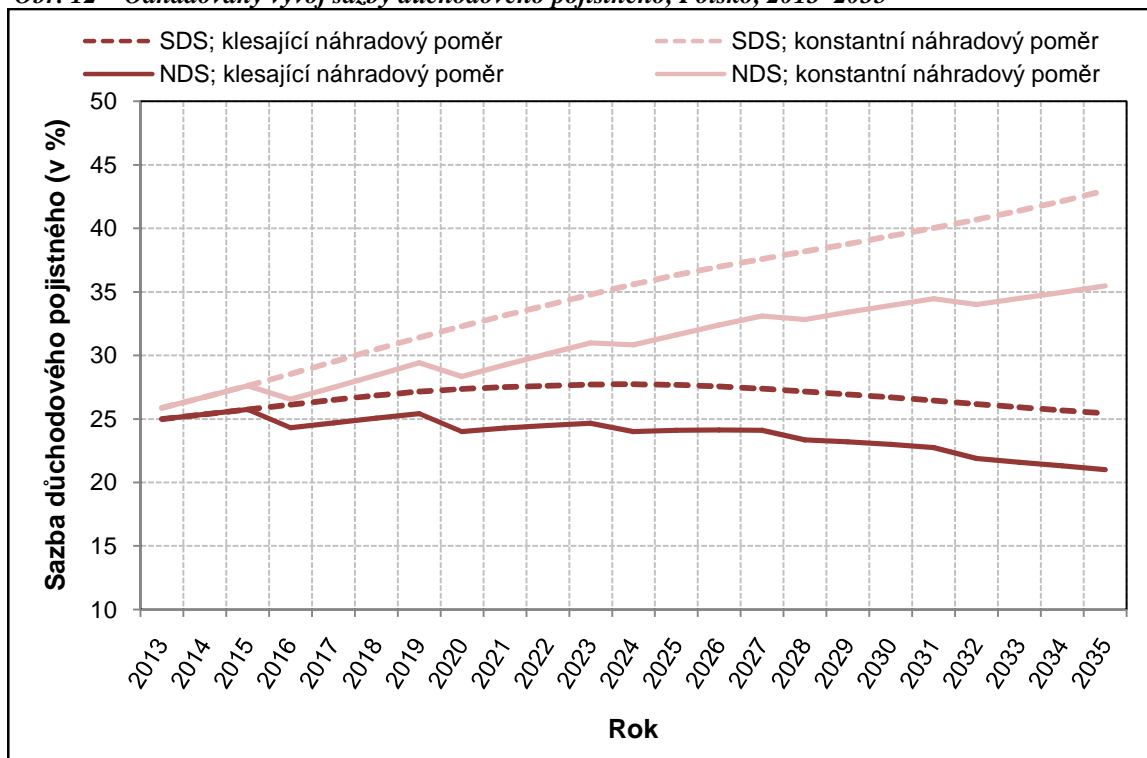
3.4.2 Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Polsko

Předpokládaný vývoj teoreticky možné výše sazby důchodového pojistného pro Polsko, který byl sestaven na základě předpokladů scénářů projekce III, je zobrazen níže v obr. 12. Aktuální výše sazby důchodového pojistného pro Polsko činí 19,25 % (Zakład Ubezpieczeń Społecznych, 2013). Podobně jako bylo popsáno výše za Českou republiku, tak také za Polsko je níže popsána teoreticky možná sazba důchodového pojistného, která by za výše představených předpokladů mohla být nastavena pro udržení nulového schodku PAYG.

V grafu (obr. 12) lze rozdíly mezi teoretickými výšemi sazeb důchodového pojistného pozorovat nejen v závislosti na stavu důchodového systému (před a po reformě) ale také s ohledem na teoreticky možný vývoj náhradového poměru. Právě v důsledku výše náhradového poměru vznikají, podobně jako v případě České republiky, hlavní a výrazné rozdíly mezi výšemi sazeb. Snižováním tohoto poměru by tedy bylo možné snižovat i sazbu pojistného. V opačném případě (zachování výše poměru důchodu ke mzdě) by bylo nutno sazbu pojistného zvyšovat. Pro rok 2013 byla teoreticky možná sazba důchodového pojistného za předpokladu konstantního vývoje náhradového poměru spočítána na 25,9 % v případě nového i starého důchodového systému. Za předpokladu klesajícího náhradového poměru pak v případě starého i nového důchodového systému byla spočítána pro rok 2013 teoreticky možná sazba pojistného 25,0 %. Vysvětlení toho, proč byly v roce 2013 spočítány stejné hodnoty teoretické sazby pojistného bez ohledu na důchodový systém, je jednoduché a již dříve v práci bylo podobné překrývání hodnot pro Polsko komentováno (viz oddíl v rámci projekce I o vývoji efektivní míry ekonomické závislosti pro Polsko). Toto překrývání má přímou souvislost s věkem

odchodu do důchodu, kdy v obou důchodových systémech činí věk odchodu do důchodu 65 let pro muže a 61 let pro ženy. V roce 2016 dojde postupným oddalováním odchodu do důchodu k navýšení na 66 let pro muže a 62 let pro ženy. Tedy v období 2013–2015 jsou hodnoty teoreticky možné sazby pojistného rozdílné pouze s ohledem na předpokládaný vývoj náhradového poměru. V roce 2016 za předpokladu klesajícího náhradového poměru bude teoretická sazba pojistného 26,1 % (za předpokladu pravidel starého důchodového systému) a 24,3 % (nového důchodového systému). Na konci vymezeného období, v roce 2035, bude teoretická sazba za předpokladu klesajícího náhradového poměru činit 25,5 % (starý systém) a 21,0 % (nový). V případě konstantního náhradového poměru je v roce 2013 teoretická sazba pojistného za předpokladu starého důchodového systému 28,5 %, na konci období pak 42,9 %, za předpokladu nového důchodového systému je v roce 2013 teoretická sazba 24,3 % a na konci vymezeného období 25,4 %.

Obr. 12 – Odhadovaný vývoj sazby důchodového pojistného, Polsko, 2013–2035

Poznámky: NDS – nový důchodový systém, SDS – starý důchodový systém

Zdroj: Dz. U. 1998 nr 162 poz.1118; Dz.U. 2012 nr 0 poz. 637; GUS, 2009; OECD 2013a

Na základě výše uvedených výsledků pro teoretickou sazbu důchodového pojistného lze konstatovat, že sazba pojistného, která je v Polsku aktuálně nastavena (19,25 %), je pro udržení nulového schodku PAYG nedostačující. Pro rok 2013 byla za stanovených předpokladů spočítána pro udržení nulového schodku teoreticky možná sazba kolem 25 %, což oproti aktuální reálné sazbě představuje rozdíl téměř 6 procentních bodů.

3.5 Stručné shrnutí výsledků projekcí pro Českou republiku a Polsko

Výše prezentované odhady České republiky a Polska mají několik společných, ale také rozdílných rysů. Společné rysy spočívají především ve způsobu (postupném) navyšování věku odchodu do důchodu a jeho následném sjednocení bez ohledu na pohlaví, které je důchodovou reformou uplatňováno. Oba státy přitom mají za cíl sjednotit věk odchodu do důchodu bez ohledu na pohlaví na věk 67 let. Rozdílným rysem je pak tempo navyšování věku odchodu. V České republice totiž bylo v minulém století zavedeno (stále platná) možnost dřívějšího odchodu do důchodu pro ženy podle počtu vychovaných dětí. V Polsku toto opatření nikdy zavedeno nebylo a všechny ženy odcházely a stále odcházejí do důchodu ve stejném věku bez ohledu na počet dětí, které vychovaly. Významným rozdílem v navyšování věku odchodu do důchodu a jeho současného sjednocování bez ohledu na pohlaví je pak také fakt, že v Polsku je toto navyšování omezeno sjednocujícím věkem 67 let, v České republice žádné omezení určeno není. Tedy v okamžiku, kdy v Polsku dojde postupným navyšováním věku odchodu do důchodu na věk odchodu 67 let, oddalování odchodu do důchodu je zastaveno. V České republice postupným navyšováním věku odchodu na 67 let (sjednocující věk) oddalování odchodu do důchodu nekončí a navyšování věku odchodu do důchodu pokračuje stejným tempem, nebude-li jinak určeno.

Na základě dostupných dat byly pro obě země vytvořeny tři různé projekce, které za pomoci ukazatelů popisují teoretické úpravy parametrů důchodového systému.⁶⁹ V České republice i Polsku bylo za pomoci scénářů projekce I zjištěno, že navyšování věku odchodu do důchodu v novém důchodovém systému má své opodstatnění. Tímto navyšováním bude např. mírněna jinak rostoucí ekonomická závislost osob pobírajících důchodové dávky z důchodového systému na osobách přispívajících do důchodového systému. Pokud by k tomuto navyšování věku odchodu do důchodu nedocházelo, narůstající ekonomická závislost důchodců by postupně mohla vést k finanční neudržitelnosti důchodového systému.

V projekci II, projekci výdajů na starobní důchody v poměru k HDP, bylo zjištěno, že v případě zachování starých důchodových systémů by výdaje na důchody v obou zemích za předpokladu konstantního poměru důchodu ke mzdě rostly výrazněji než za předpokladu účinnosti nového důchodového systému. V obou zemích bylo doloženo, že pokud by docházelo ke snižování náhradového poměru, výdaje na důchody v poměru k HDP by ve sledovaném období logicky klesaly. Řešit snižování výdajů důchodového systému snížením náhradového poměru a tím tedy snížením výše starobního důchodu by ale nebylo příliš vhodné. Snížení výše starobního důchodu by totiž mohlo vést ke snížení životní úrovně důchodců a to by následně mohlo přinést nové problémy v oblasti péče o osoby v důchodovém věku.

⁶⁹ Pro obě země byly ve všech projekcích modelovány stejné scénáře se shodnými vstupními předpoklady.

S výší náhradového poměru bylo dále počítáno také v rámci projekce III, která se zakládala na odhadování teoreticky možné výše sazby důchodového pojistného. V obou zemích bylo zjištěno, že v případě zachování konstantního náhradového poměru by docházelo k růstu výše této sazby, a to bez ohledu na důchodový systém. V případě snižování náhradového poměru pak logicky výše teoreticky možné sazby klesá. Vhodnost snížení náhradového poměru byla již zmiňována v souvislosti s negativním dopadem na životní úroveň důchodců v předešlém odstavci.

ZÁVĚR

Stárnutí populace a jeho negativní dopad na různé sféry je častým námětem k diskuzím především v demografických, ekonomických a politických kruzích. Tato práce se zabývá důchodovým systémem České republiky a Polska a poslední důchodovou reformou obou států (2013), protože právě vliv stárnutí populace byl jedním z hlavních argumentů pro poslední reformování důchodového systému (Bezděk et al., 2010). Cíl práce spočívá ve zmapování vývoje legislativy důchodů se zaměřením na starobní důchody obou zemí a v zamyšlení se nad teoretickými úpravami vybraných parametrů důchodového systému. Právě úprava parametrů důchodového systému totiž může hrát klíčovou roli pro finanční udržitelnost důchodového systému. Popis teoretických úprav parametrů vychází jednak z předpokladu zachování pravidel odchodu do důchodu (z pohledu věku) podle starého důchodového systému (předreformního), a jednak z předpokladu působení současného důchodového systému (tedy nového systému – poreformního).

Pro odhadování teoreticky možných parametrů důchodového systému byly vytvořeny tři různé projekce. V analytické části práce bylo zjištěno, že pokud budou vybrané důchodové parametry (věk odchodu do starobního důchodu, sazba pojistného, náhradový poměr) zachovány na stávajících úrovních, finanční udržitelnost důchodového systému by mohla být obtížná – míra ekonomické závislosti by za předpokladu konstantního věku odchodu do důchodu nebezpečně rostla, výdaje důchodového systému v poměru k HDP by za předpokladu udržování náhradového poměru na konstantní úrovni taktéž rostly a sazbu pojistného by pro udržení nulového schodku PAYG bylo nutno postupem času zvyšovat. Vzhledem k tomu, že projekce přinesly v obou státech obdobné výsledky, další popis výsledků analytické části práce se týká obou zemí dohromady.

V první projekci parametrů důchodového systému (I) byly teoreticky možné úpravy parametrů důchodového systému popsány pomocí odhadování míry ekonomické závislosti starobních důchodců. Projektováním vývoje tohoto ukazatele bylo ilustrováno postupné navyšování důchodového věku v obou zemích. Pokaždé, kdy dojde k oddálení odchodu do starobního důchodu, logicky dojde k výraznému poklesu ekonomické závislosti starobních důchodců. Z výsledků této projekce tak vyplývá, že pokud by nedošlo k přijetí důchodové reformy a úprav pravidel navyšování důchodového věku, nelze očekávat pokles ekonomické závislosti starobních důchodců. Navyšování ekonomické závislosti by pak mohlo mít za následek ohrožení finanční udržitelnosti důchodového systému, který je založen

na mezigenerační solidaritě. Pro mírnění ekonomické závislosti důchodců by bylo vhodné včetně navyšování věku odchodu do důchodu také zvyšovat míry zaměstnanosti ve vyšším věku. Tendenci zvyšování měr zaměstnanosti ve vyšším věku lze přitom vypožorovat z vývoje tohoto ukazatele v posledních několika letech. Pro snížení ekonomické závislosti v důsledku udržení systému PAYG by tedy vlády obou zemí měly zaměstnanost ve vyšším věku podporovat.

Dále byla teoreticky možná úprava parametru důchodového systému popisována za pomoci ukazatele výdajů důchodového systému v poměru k HDP. Ve druhé projekci parametrů důchodového systému (II) vycházely scénáře jednak z předpokladu konstantní výše náhradového poměru ve vymezeném období a jednak z předpokladu každoročního poklesu tohoto poměru konstantním tempem až na jeho polovinu. Výsledky této projekce nebyly překvapivé. V případě zachování konstantní úrovně náhradového poměru po celé vymezené období, se výdaje důchodového systému v poměru k HDP budou zvyšovat. V projekci bylo rozdělení scénářů podle starého a nového důchodového systému odvozeno pouze na základě pravidel věku odchodu do důchodu. To znamená, že ve scénářích tedy nebyla uvažována funkce II. (dobrovolné spoření do soukromých penzijních fondů) a III. pilíře (dobrovolné doplňkové penzijní spoření se státním příspěvkem) důchodového systému. Pokud by při přípravách důchodové reformy vláda České republiky vycházela z podobných projekcí výdajů na starobní důchody v poměru k HDP, mohlo by se zavedení II. pilíře jevit jako řešením pro odlehčení výdajů na starobní důchody v poměru k HDP. Dalším řešením udržení výdajů na starobní důchody v poměru k HDP na podobné úrovni a potažmo tedy řešení udržitelnosti PAYG by mohlo být snižování náhradového poměru. Toto řešení by však vedlo ke vzniku nových problémů spojených s klesáním životní úrovně starobních důchodců, ke kterému by mohlo v důsledku snížení výše starobního důchodu (tedy náhradového poměru) dojít.

V poslední projekci (III) byla teoreticky možná úprava parametru důchodového systému popsána pomocí sazby důchodového pojistného. Scénáře této projekce, podobně jako scénáře projekce II, závisely na předpokládaném vývoji náhradového poměru. Opět tedy byla ve scénářích uvažována jednak konstantní hodnota tohoto poměru po celé vymezené období, a jednak každoroční pokles poměru konstantním tempem až na jeho polovinu. Pokud by docházelo k „nešťastnému“ způsobu řešení udržitelnosti PAYG (výrazným snižováním poměru důchodu ke mzdě na jeho polovinu), logicky by výše teoreticky možné sazby důchodového pojistného mohla být nižší. V případě udržování náhradového poměru na konstantní hodnotě by pak bylo nutno sazbu důchodového pojistného zvyšovat. Ani přílišný nárůst výše sazby pojistného by však nemusel být vhodným řešením. Zvýšení sazby důchodového pojistného by se mohlo projevit snížením životní úrovně osob, které do důchodového systému přispívají, tedy osob, na nichž je závislé vyplácení důchodových dávek.

S ohledem na výše uvedené lze potvrdit, že úpravy parametrů důchodového systému přispívají ke zmírnění vlivu stárnutí populace, a tedy finanční udržitelnosti důchodového systému. Míru parametrických úprav důchodového systému je však nutno volit s rozvahou a je třeba brát v potaz potencionální negativní dopady těchto úprav především ve sféře sociálního zabezpečení

obyvatelstva. Například výrazné snižování náhradového poměru nebo výrazné zvyšování sazby důchodového pojistného by tak nemuselo být nejšťastnější volbou. Jak již bylo uvedeno výše, v případě snížení náhradového poměru důchodu ke mzdě by totiž mohlo dojít ke snižování životní úrovně starobních důchodců, což by s sebou mohlo přinést nové problémy v ohledu bezpečného zajištění ve stáří. Pokud by udržitelnost PAYG byla upravována výrazným navyšováním sazby důchodového pojistného, mohlo by pak dojít ke snižování životní úrovně osob přispívajících do průběžného systému PAYG.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ DAT

- ABZ slovník cizích slov. 2005–2006 *ABZ slovník cizích slov* [online]. c2005–2006. [cit. 2013-04-18]. Pojem kombatant. Dostupný také z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kombatant>>.
- AMBROŽOVÁ, M. 2011. *Základní koncepce důchodové reformy* [online]. Brno, 2011, 40 s. Bakalářská práce (Bc.), Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Dostupný také z WWW: <http://is.muni.cz/th/40409/pravf_b/BP.pdf>.
- BEZDĚK, V. 2000. *Penzijní systém obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reformy)* [online]. 2000, 62 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>.
- BEZDĚK, V. et al. 2005. *Závěrečná zpráva* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005, 120 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf>.
- BEZDĚK, V. et al. 2010. *Závěrečná zpráva PES* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010, 18 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cist_opis.pdf>.
- Česká národní banka. 2003–2013. *O ČNB* [online]. Praha: Česká národní banka, 2003–2013. [cit. 2013-02-19]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/>.
- Česká republika. 1994. Zákon č. 42 ze dne 16. února 1994 o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1994, částka 14 Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-42>>.
- Česká republika. 1995. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>>.

- Česká republika. 2003. Zákon č. 425 ze dne 6. ledna 2003, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 139. Dostupný z WWW:<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-425>>.
- Česká republika. 2008. Zákon č. 306 ze dne 17. července 2008, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 99. Dostupný z WWW:<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-220/zneni-0>>.
- Česká republika. 2011. Zákon č. 221 ze dne 21. června 2011, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 78. Dostupný z WWW:<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-220/zneni-0>>.
- Česká správa sociálního zabezpečení. 2004. *80 let sociálního zabezpečení* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2004 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW:<http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/5572A3BE-22CD-46D3-A31F-2BA0076C1C63/0/publikace_80letSP.pdf>.
- Česká správa sociálního zabezpečení. 2008. *Profil organizace* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2008. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW:<<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>>.
- Česká správa sociálního zabezpečení. 2013. *Pojistné na sociální zabezpečení* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2013. [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW:<<http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/>>.
- Československo. 1924. Zákon č. 221 ze dne 30. října 1924 zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. In *Sbírka zákonů Československé republiky*. 1924, částka 112.
- Československo. 1948. Zákon č. 99 ze dne 15. dubna 1948 o národním pojištění. In *Sbírka zákonů Československé republiky*. 1948, částka 41. Dostupný z WWW:<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-99/zneni-0>>.
- Československo. 1956. Zákon č. 55 ze dne 30. listopadu 1956 o sociálním zabezpečení. In *Sbírka zákonů Československé republiky*. 1956, částka 30. Dostupný z WWW:<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-55/zneni-0>>.
- Československo. 1957. Zákon č. 68 ze dne 19. prosince 1957 o umělém přerušení těhotenství. In *Sbírka zákonů Československé republiky*. 1957, částka 33. Dostupný z WWW:<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1957-68/zneni-0>>.

- Československo. 1958. Zákon č. 41 ze dne 3. července 1958 o některých změnách v sociálním zabezpečení. In *Sbírka zákonů Československé republiky*. 1958, částka 16. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-41/zneni-0>>.
- Československo. 1964. Zákon č. 101 ze dne 4. června 1964 o sociálním zabezpečení. In *Sbírka zákonů Československé republiky*. 1964, částka 44. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-101/zneni-0>>.
- Československo. 1990. Zákon č. 210 ze dne 18. května 1990 České národní rady o změnách v působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. In *Sbírka zákonů České socialistické republiky*. 1990, částka 36. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-210/zneni-0>>.
- Československo. 1992. Zákon č. 235 ze dne 28. dubna 1992 o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 49 Dostupný z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-235/zneni-0>>.
- ČSÚ. 2001. *Šetření rodiny a reprodukce 1997* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2001 [cit. 2013-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/cz/cisla/1/16/160200/kap6.htm>>.
- ČSÚ. 2012. *Demografická ročenka 2011*. [online]. Praha: Český statistický úřad, 2012. [cit. 2013-05-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/4019-12>>.
- ČSÚ. 2013. *Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-03-04]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_%28hdp%29>.
- Demografie. 2004–2009. *Prognózy a projekce* [online]. Demografické informační centrum, 2004–2009, [cit. 2013-04-22]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_prognozy>.
- DIVIŠ, Z. 2005–2006. *Trestná činnost tzv. bílých límečků* [online]. Brno, 2005–2006, 43 s. Bakalářská práce (Bc.), Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra trestního práva. Dostupný také z WWW: <http://is.muni.cz/th/108605/pravf_b/Trestna_cinnost_tzv._bilych_limecku.pdf>.
- DOBEŠOVÁ, D. 2006. Důchodový systém v ČR. *Národohospodářský obzor*. roč. 6, č. 1., s. 27-37, 2006.
- Eurostat. 2013a. *Database – Population and social conditions* [online]. Luxembourg: European Commission, 2013 [cit. 2013-03-05]. Dostupný z WWW: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ergan&lang=en>.
- Eurostat. 2013b. *Glossary* [online]. Luxembourg: European Commission, 2013 [cit. 2013-03-05]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Employment_rate>.

- Eurostat. 2013c. *Statistika zaměstnanosti* [online]. Luxembourg: European Commission, 2013 [cit. 2013-07-05]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Employment_statistics/cs>.
- Forum Obywatelskiego rozwoju, 2010. *Reforma emerytalna a finanse publiczne w Polsce* [online]. Warszawa: Forum Obywatelskiego rozwoju, 2010, 30 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.for.org.pl/upload/File/raporty/RaportFORReformaemerytalnaafinansepublicznepolsceFINAL.pdf>>.
- GUS. 2009. *Prognoza ludności na lata 2008–2035* [online]. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2009, 238 s. [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW: <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_prognoza_ludnosci_na_lata2008_2035.pdf>.
- GUS. 2012. *Rocznik Demograficzny* [online]. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2012, 524 s. [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW: <http://www.stat.gov.pl/gus/5840_rocznik_demograficzny_PLK_HTML.htm>. ISSN 1505-6716.
- GWIAZDOWSKI, R. 2012 *Emerytalna katastrofa. I jak się chronić przed jej skutkami*. Wydanie I. Poznań: Zys i S-KAWydawnictwo, 2012. 358 s. ISBN 978-83-7785-023-7.
- MAREK, D. 2007. *Penzijní reforma v České republice: model důchodového systému s kombinovaným financováním*. Dizertační práce. Praha: Institut ekonomických studií. Fakulta sociálních věd. Univerzita Karlova.
- MAKARZEC, P. 2009. Początki i rozwój ubezpieczeń społecznych. *Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka* [online]. Květen 2009, č.5. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.zus.pl/files/prasa/Pocz%C4%85tki%20i%20rozw%C3%B3j%20ubezpiecze%C5%84.pdf>>.
- Ministerstvo financí ČR. 2013. *Makroekonomická predikce* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2013. [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre.html>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2010a. *Archiv (výstupy a činnost II. Bezděkovy komise)* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/8179>>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2010b. *Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2010, 30 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8842/Prognoza_2010.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2011. *Důvody reformy* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, 7 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10407/22022011_p1.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2012. *Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2011* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/11111>>.

- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2013a. *Důchodové pojištění* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3>>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2013b. *Manuál k důchodové reformě* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013, 23 s. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/files/clanky/10/Duch_ref_f1.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2013c. *Poslední kulatý stůl k důchodové reformě se dnes konal v Praze* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/14933>>.
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. 2012. *Reforma emerytalna* [online]. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013 [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW: <<http://emerytura.gov.pl/>>.
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. 2013. *System emerytalny* [online]. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013 [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/system-emerytalny/>>.
- NEBAUER, Jiří. 2012. Statistika – Ekonometrie. *Regresní a korelační analýza*. Brno. Katedra ekonometrie FEM UO Brno. [cit. 2013-08-05]. Dostupný z WWW: <http://k101.unob.cz/~neubauer/pdf/regresni_analyza.pdf>.
- OECD, StatExtracts. 2013a. *Average annual wages* [online]. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupný z WWW: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=AV_AN_WAGE>.
- OECD, StatExtracts. 2013b. *Gross domestic product (GDP)* [online]. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupný z WWW: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=SNA_TABLE1#>.
- PwnBiznes. 2010. *Ubezpieczenia społeczne* [online]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010 [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://biznes.pwn.pl/index.php?module=haslo&id=3990704>>.

Rzecznik Ubezpieczonych. 2007–2013. *Pracownicze programy emerytalne*[online].Warszawa:

Rzecznik Ubezpieczonych, 2007–2013. [cit. 2013-02-18]. Dostupný z WWW:

<http://www.rzu.gov.pl/vademecum-ubezpiezonego/abc-ubezpiezen/Pracownicze_programy_emerytalne_1297>.

Rzeczpospolita. 2011. *Słownik emerytalny* [online]. Rzeczpospolita,2011. [cit. 2013-02-18].

Dostupný z WWW: <<http://www.rp.pl/artukul/718232.html?print=tak&p=0>>.

Rzeczpospolita Polska. 1927. RozporządzeniePrezydentaRzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz.U. 1927 Nr 106 Poz. 911). In

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1927. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19271060911>>.

Rzeczpospolita Polska. 1933. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym.

(Dz.U. 1933 Nr 51 Poz. 396). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1933. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19330510396>>.

Rzeczpospolita Polska. 1934. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia

24 października 1934 r. o zmianie ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu

społecznym (Dz.U. 1934 Nr 95 Poz. 855). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*.

1934. Dostupný z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19340950855&min=1>>.

Rzeczpospolita Polska. 1954. Dekret z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. 1954 Nr 30 Poz. 116). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1954. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19540300116+1999%2401%2401&min=1>>.

Rzeczpospolita Polska. 1968. Ustawa z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. 1968 Nr 3 Poz. 6). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1968. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19680030006>>.

Rzeczpospolita Polska. 1977. Ustawa z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin. (Dz.U. 1977 Nr 32 Poz.

140).In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1977. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770320140>>.

Rzeczpospolita Polska. 1982. Ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. 1982 Nr 40 Poz. 267). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1982. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820400267>>.

Rzeczpospolita Polska. 1998.Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach

z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 1998 Nr 162 Poz. 1118). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1998. Dostupný

z WWW:<<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19981621118>>.

- Rzeczpospolita Polska. 2012. Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2012 Nr 0 Poz. 637). In *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 2012. Dostupný z WWW: <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19981621118>>.
- SCHWARZOVA, P. 2008. *Vhodnost zavedení NDC důchodového systému v České republice* [online]. Brno, 2008, 40 s. Disertační práce, Masarykova univerzita. Ekonomicko–správní fakulta. Dostupný také z WWW: <http://is.muni.cz/th/10621/esf_d/NDC_disertace_SchwarzovaP_071121_final_IS.pdf>.
- Vláda České republiky. 2012. *Rozhovor s Jiřím Rusnokem: Spoření v nových důchodových fondech se vyplatí všem lidem do čtyřiceti let* [online]. Praha: Vláda České republiky, 2012. [cit. 2013-04-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/clanky/rozhovor-s-jirim-rusnokem-sporeni-v-novych-duchodovych-fondech-se-vyplati-vsem-lidem-do-ctyriceti-let-99305/>>.
- Wirtualna Polska. 2011. *Rząd pracuje nad reformą* [online]. Wirtualna Polska, 2011. [cit. 2013-04-18]. Dostupný také z WWW: <<http://emerytury.wp.pl/kat,1342,title,Rzad-pracuje-nad-reforma-emerytalna,wid,14057070,wiadomosc.html?ticaid=11082d&ticrsn=3>>.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych. 2013. *Emerytury pomostowe dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948* [online]. Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Departament Świadczeń Emerytalno-Rentowych, 2013. [cit. 2013-07-18]. Dostupný také z WWW: <<http://www.zus.pl/default.asp?p=4&id=392>>.

PŘÍLOHA

Příloha 1 – Věk odchodu do důchodu podle pohlaví (nový systém), Česká republika	75
Příloha 2 – Věk odchodu do důchodu pro muže (nový systém), Polsko	76
Příloha 3 – Věk odchodu do důchodu pro ženy (nový systém; podle roku narození 1950–1962), Polsko	77
Příloha 4 – Věk odchodu do důchodu pro ženy (nový systém; podle roku narození 1963–1973), Polsko	78
Příloha 5 – Věk odchodu do důchodu podle pohlaví (starý systém), Česká republika	79
Příloha 6 – Věk odchodu do důchodu podle pohlaví (starý systém), Polsko	79
Příloha 7 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2013, Česká republika	80
Příloha 8 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2045, Česká republika	80
Příloha 9 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2013, Česká republika	81
Příloha 10 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2045, Česká republika ...	81
Příloha 11 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2013, Česká republika	82
Příloha 12 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2045, Česká republika	82
Příloha 13 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2013, Česká republika	83
Příloha 14 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2045, Česká republika	83
Příloha 15 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2013, Česká republika	84
Příloha 16 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2045, Česká republika	84
Příloha 17 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2013, Česká republika	85
Příloha 18 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2045, Česká republika	85
Příloha 19 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2013, Česká republika	86
Příloha 20 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2045, Česká republika	86
Příloha 21 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2013, Česká republika	87
Příloha 22 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2045, Česká republika	87
Příloha 23 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2013, Česká republika	88
Příloha 24 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2045, Česká republika	88
Příloha 25 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2013, Česká republika	89
Příloha 26 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2045, Česká republika	89
Příloha 27 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2013, Česká republika	90
Příloha 28 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2045, Česká republika	90

Příloha 29 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+ let, 1997–2013, Česká republika.....	91
Příloha 30 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+ let, 1997–2045, Česká republika.....	91
Příloha 31 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2013, Polsko	92
Příloha 32 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2045, Polsko	92
Příloha 33 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2013, Polsko	93
Příloha 34 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2045, Polsko	93
Příloha 35 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2013, Polsko	94
Příloha 36 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2045, Polsko	94
Příloha 37 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2013, Polsko	95
Příloha 38 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2045, Polsko	95
Příloha 39 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2013, Polsko	96
Příloha 40 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2045, Polsko	96
Příloha 41 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2013, Polsko	97
Příloha 42 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2045, Polsko	97
Příloha 43 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2013, Polsko	98
Příloha 44 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2045, Polsko	98
Příloha 45 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2013, Polsko	99
Příloha 46 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2045, Polsko	99
Příloha 47 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2013, Polsko	100
Příloha 48 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2045, Polsko	100
Příloha 49 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2013, Polsko	101
Příloha 50 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2045, Polsko	101
Příloha 51 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2013, Polsko	102
Příloha 52 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2045, Polsko	102
Příloha 53 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+let, 1997–2013, Polsko.....	103
Příloha 54 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+ let, 1997–2045, Polsko.....	103
Příloha 55 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2011, Česká republika	104
Příloha 56 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2045, Česká republika	104
Příloha 57 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2011, Polsko	105
Příloha 58 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2045, Polsko	105
Příloha 59 – Míry zaměstnanosti podle věku, 1997–2012, Česká republika	106
Příloha 60 – Míry zaměstnanosti podle věku, 1997–2012, Polsko	106
Příloha 61 – Odhadované míry zaměstnanosti podle věku, 2013–2044, Česká republika.....	107
Příloha 62 – Odhadované míry zaměstnanosti podle věku, 2013–2035, Polsko.....	108
Příloha 63 – Průměrná roční hrubá mzda v USD, 2000–2011, Česká republika a Polsko	109
Příloha 64 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda a odhadovaný průměrný roční hrubý důchod, 2012–2044, Česká republika	109

Příloha 65 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda a odhadovaný průměrný roční hrubý důchod, 2012–2040, Polsko	110
--	-----

Příloha 1 – Věk odchodu do důchodu podle pohlaví (nový systém), Česká republika

Rok narození	Věk odchodu do důchodu					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1951	62r + 8m	61r + 4m	60r	58r + 8m	57r + 4m	56r
1952	62r + 10m	61r + 8m	60r + 4m	59r	57r + 8m	56r + 4m
1953	63r	62r	60r + 8m	59r + 4m	58r	56r + 8m
1954	63r + 2m	62r + 4m	61r	59r + 8m	58r + 4m	57r
1955	63r + 4m	62r + 8m	61r + 4m	60r	58r + 8m	57r + 4m
1956	63r + 6m	63r + 2m	61r + 8m	60r + 4m	59r	57r + 8m
1957	63r + 8m	63r + 8m	62r + 2m	60r + 8m	59r + 4m	58r
1958	63r + 10m	63r + 10m	62r + 8m	61r + 2m	59r + 8m	58r + 4m
1959	64r	64r	63r + 2m	61r + 8m	60r + 2m	58r + 8m
1960	64r + 2m	64r + 2m	63r + 8m	62r + 2m	60r + 8m	59r + 2m
1961	64r + 4m	64r + 4m	64r + 2m	62r + 8m	61r + 2m	59r + 8m
1962	64r + 6m	64r + 6m	64r + 6m	63r + 2m	61r + 8m	60r + 2m
1963	64r + 8m	64r + 8m	64r + 8m	63r + 8m	62r + 2m	60r + 8m
1964	64r + 10m	64 + 10m	64r + 10m	64r + 2m	62r + 8m	61r + 2m
1965	65r	65r	65r	64r + 8m	63r + 2m	61r + 8m
1966	65r + 2m	65r + 2m	65r + 2m	65r + 2m	63r + 8m	62r + 2m
1967	65r + 4m	65r + 4m	65r + 4m	65r + 4m	64r + 2m	62r + 8m
1968	65r + 6m	65r + 6m	65r + 6m	65r + 6m	64r + 8m	63r + 2m
1969	65r + 8m	65r + 8m	65r + 8m	65r + 8m	65r + 2m	63 + 8m
1970	65r + 10m	65r + 10m	65r + 10m	65r + 10m	65r + 8m	64r + 2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r + 8m
1972	66r + 2m	66r + 2m	66r + 2m	66r + 2m	66r + 2m	65r + 2m
1973	66r + 4m	66r + 4m	66r + 4m	66r + 4m	66r + 4m	65r + 8m
1974	66r + 6m	66r + 6m	66r + 6m	66r + 6m	66r + 6m	66r + 2m
1975	66r + 8m	66r + 8m	66r + 8m	66r + 8m	66r + 8m	66r + 8m
1976	66r + 10m	66r + 10m	66r + 10m	66r + 10m	66r + 10m	66r + 10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Poznámky: Věk odchodu po důchodové reformě 2013.*r* jako počet kalendářních roků*m* jako počet kalendářních měsíců**Zdroj:** Česká republika, 2011

Příloha 2 – Věk odchodu do důchodu pro muže (nový systém), Polsko

Rok narození		Věk odchodu do důchodu
		mužů
1948	I	65r + 1m
	II	65r + 2m
	III	65r + 3m
	IV	65r + 4m
1949	I	65r + 5m
	II	65r + 6m
	III	65r + 7m
	IV	65r + 8m
1950	I	65r + 9m
	II	65r + 10m
	III	65r + 11m
	IV	66r
1951	I	66r + 1m
	II	66r + 2m
	III	66r + 3m
	IV	66r + 4m
1952	I	66r + 5m
	II	66r + 6m
	III	66r + 7m
	IV	66r + 8m
1953	I	66r + 9m
	II	66r + 10m
	III	66r + 11m
	IV	67r

Poznámky: Věk odchodu po důchodové reformě 2013.

r jako počet kalendářních roků, *m* jako počet kalendářních měsíců. *I–IV* jako kvartály roku

Zdroj: Rzeczpospolita Polska, 2012

Příloha 3 – Věk odchodu do důchodu pro ženy (nový systém; podle roku narození 1950–1962), Polsko

Rok narození		Věk odchodu do důchodu	Rok narození		Věk odchodu do důchodu
		žen			žen
1953	I	60r + 1m	1958	I	61r + 9m
	II	60r + 2m		II	61r + 10m
	III	60r + 3m		III	61r + 11m
	IV	60r + 4m		IV	62r
1954	I	60r + 5m	1959	I	62r + 1m
	II	60r + 6m		II	62r + 2m
	III	60r + 7m		III	62r + 3m
	IV	60r + 8m		IV	62r + 4m
1955	I	60r + 9m	1960	I	62r + 5m
	II	60r + 10m		II	62r + 6m
	III	60r + 11m		III	62r + 7m
	IV	61r		IV	62r + 8m
1956	I	61r + 1m	1961	I	62r + 9m
	II	61r + 2m		II	62r + 10m
	III	61r + 3m		III	62r + 11m
	IV	61r + 4m		IV	63r
1957	I	61r + 5m	1962	I	63r + 1m
	II	61r + 6m		II	63r + 2m
	III	61r + 7m		III	63r + 3m
	IV	61r + 8m		IV	63r + 4m

Poznámky: Věk odchodu po důchodové reformě 2013.

r jako počet kalendářních roků, *m* jako počet kalendářních měsíců. *I–IV* jako kvartály roku

Zdroj: Rzeczpospolita Polska, 2012

Příloha 4 – Věk odchodu do důchodu pro ženy (nový systém; podle roku narození 1963–1973), Polsko

Rok narození		Věk odchodu do důchodu
		žen
1963	I	63r + 5m
	II	63r + 6m
	III	63r + 7m
	IV	63r + 8m
1964	I	63r + 9m
	II	63r + 10m
	III	63r + 11m
	IV	64r
1965	I	64r + 1m
	II	64r + 2m
	III	64r + 3m
	IV	64r + 4m
1966	I	64r + 5m
	II	64r + 6m
	III	64r + 7m
	IV	64r + 8m
1967	I	64r + 9m
	II	64r + 10m
	III	64r + 11m
	IV	65r
1968	I	65r + 1m
	II	65r + 2m

Rok narození		Věk odchodu do důchodu
		žen
1968	III	65r + 3m
	IV	65r + 4m
1969	I	65r + 5m
	II	65r + 6m
	III	65r + 7m
1970	IV	65r + 8m
	I	65r + 9m
	II	65r + 10m
1971	III	65r + 11m
	IV	66r
	I	66r + 1m
1972	II	66r + 2m
	III	66r + 3m
	IV	66r + 4m
1973	I	66r + 5m
	II	66r + 6m
	III	66r + 7m
1974	IV	66r + 8m
	I	66r + 9m
	II	66r + 10m
1975	III	66r + 11m
	IV	67r

Poznámky: Věk odchodu po důchodové reformě 2013.

r jako počet kalendářních roků, *m* jako počet kalendářních měsíců, *I–IV* jako kvartály roku

Zdroj: Rzeczpospolita Polska, 2012

Příloha 5 – Věk odchodu do důchodu podle pohlaví (starý systém), Česká republika

Rok narození	Věk odchodu do důchodu						
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí					
		0	1	2	3	4	5 a více
1951	62r + 8m	61r + 4m	60r	58r + 8m	57r + 4m	57r + 4m	56r
1952	62r + 10m	61r + 8m	60r + 4m	59r	57r + 8m	57r + 8m	56r + 4m
1953	63r	62r	60r + 8m	59r + 4m	58r	58r	56r + 8m
1954	63r + 2m	62r + 4m	61r	59r + 8m	58r + 4m	58r + 4m	57r
1955	63r + 4m	62r + 8m	61r + 4m	60r	58r + 8m	58r + 8m	57r + 4m
1956	63r + 6m	63r	61r + 8m	60r + 4m	59r	59r	57r + 8m
1957	63r + 8m	63r + 4m	62r	60r + 8m	59r + 4m	59r + 4m	58r
1958	63r + 10m	63r + 8m	62r + 4m	61r	59r + 8m	59r + 8m	58r + 4m
1959	64r	64r	62r + 8m	61r + 4m	60r	60r	58r + 8m
1960	64r + 2m	64r + 2m	63r	61r + 8m	60r + 4m	60r + 4m	59r
1961	64r + 4m	64r + 4m	63r + 4m	62r	60r + 8m	60r + 8m	59r + 4m
1962	64r + 6m	64r + 6m	63r + 8m	62r + 4m	61r	61r	59r + 8m
1963	64r + 8m	64r + 8m	64r	62r + 8m	61r + 4m	61r + 4m	60r
1964	64r + 10m	64r + 10m	64r + 4m	63r	61r + 8m	61r + 8m	60r + 4m
1965	65r	65r	64r + 8m	63r + 4m	62r	62r	60r + 8m
1966	65r	65r	65r	63r + 8m	62r + 4m	62r	61r
1967	65r	65r	65r	64r	62r + 8m	62r	61r + 4m
1968	65r	65r	65r	64r	63r	62r	61r + 8m

Poznámky: Věk odchodu do důchodu před důchodovou reformou.

r jako počet kalendářních roků

m jako počet kalendářních měsíců

Zdroj: Česká republika, 2008

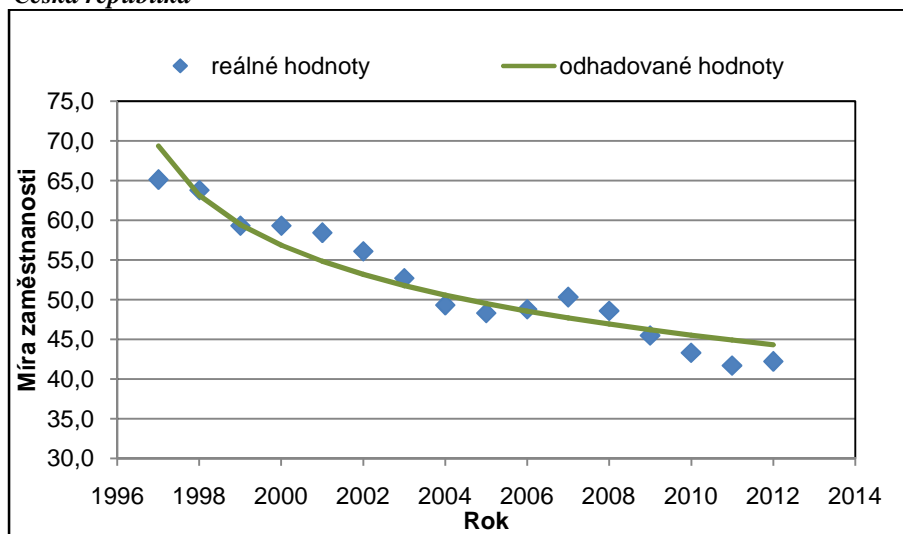
Příloha 6 – Věk odchodu do důchodu podle pohlaví (starý systém), Polsko

Rok narození	Věk odchodu do důchodu	
	mužů	žen
1949 – (neurčeno)	65	60

Poznámky: Věk odchodu do důchodu před důchodovou reformou

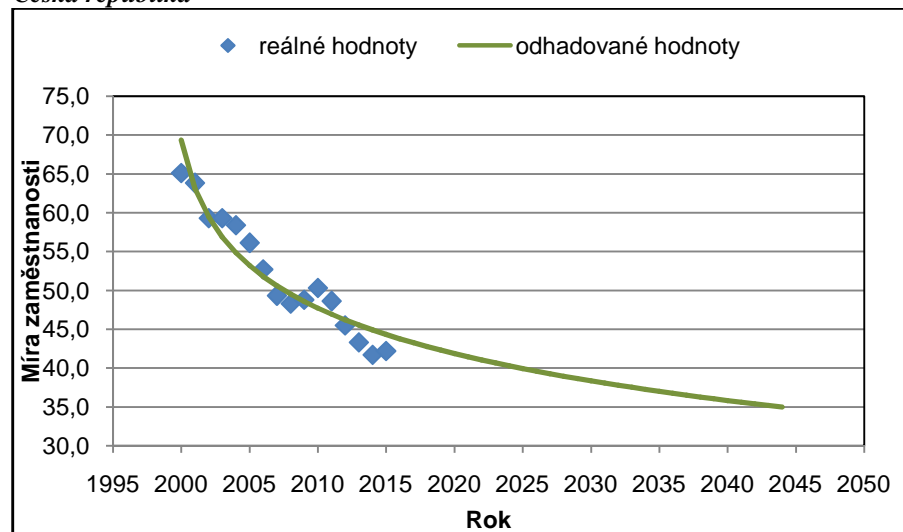
Zdroj: Rzeczpospolita Polska, 1998

Příloha 7 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2013, Česká republika

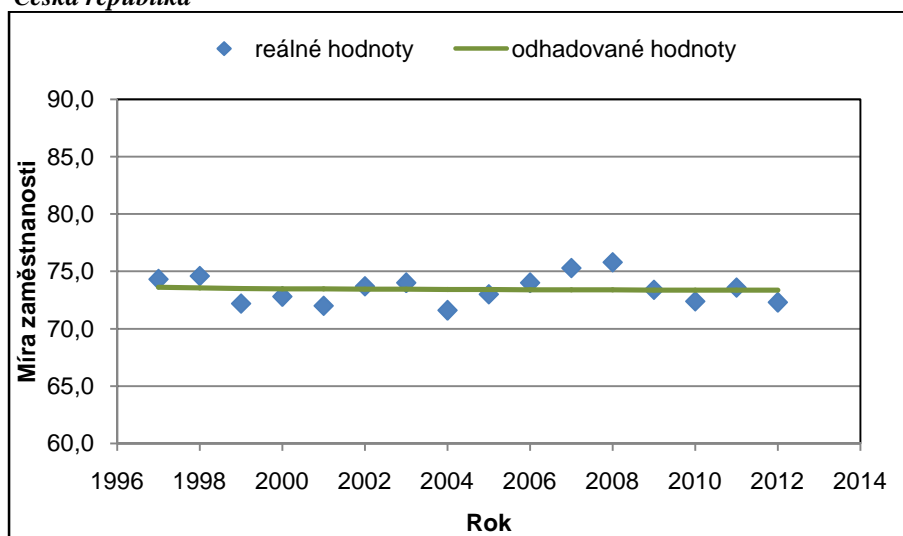
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 8 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2045, Česká republika

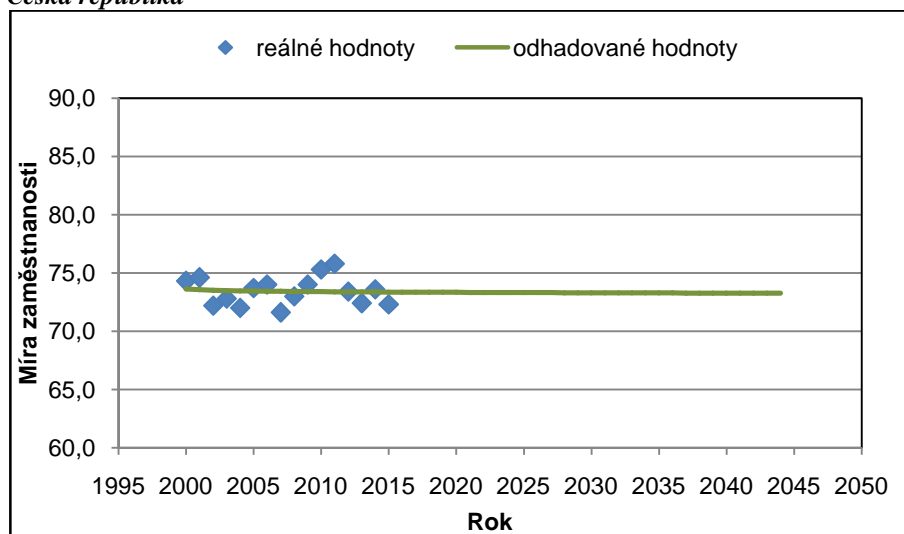
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 9 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2013, Česká republika

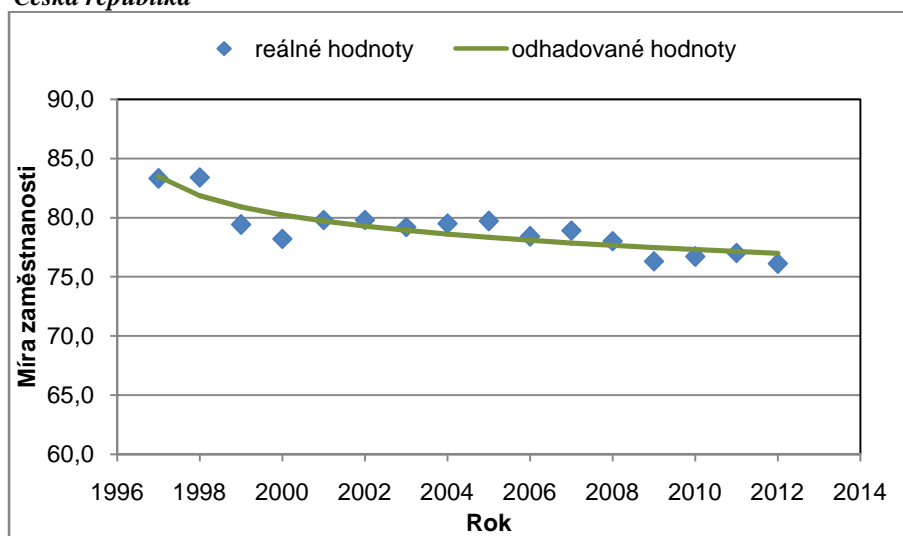
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 10 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2045, Česká republika

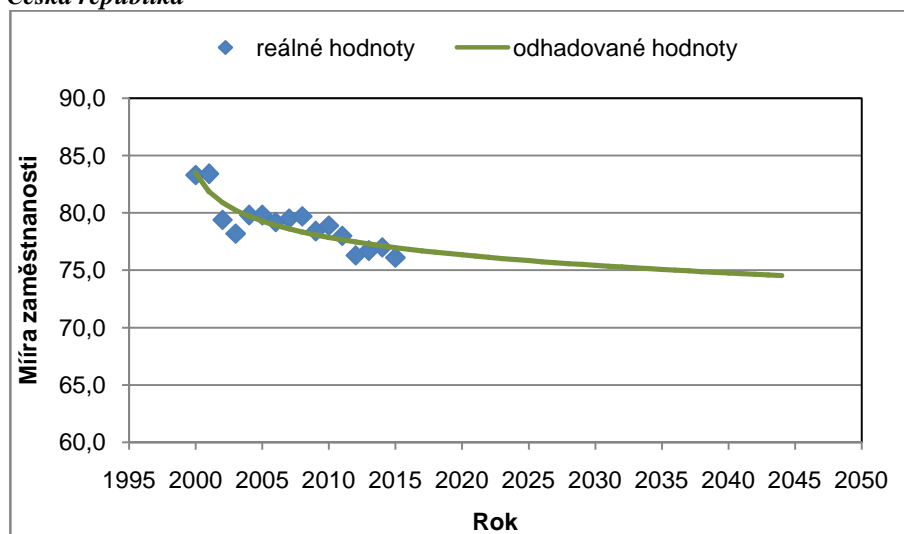
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 11 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2013, Česká republika

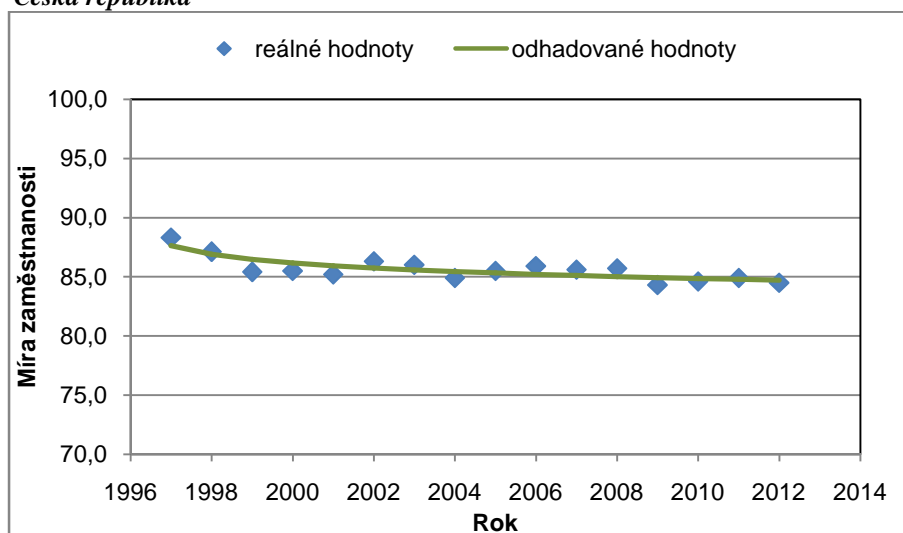
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 12 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2045, Česká republika

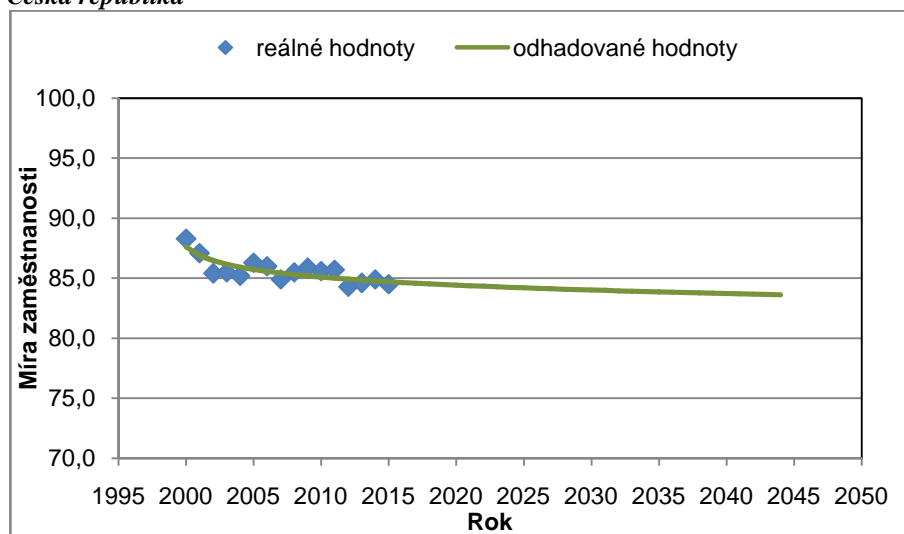
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 13 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2013, Česká republika

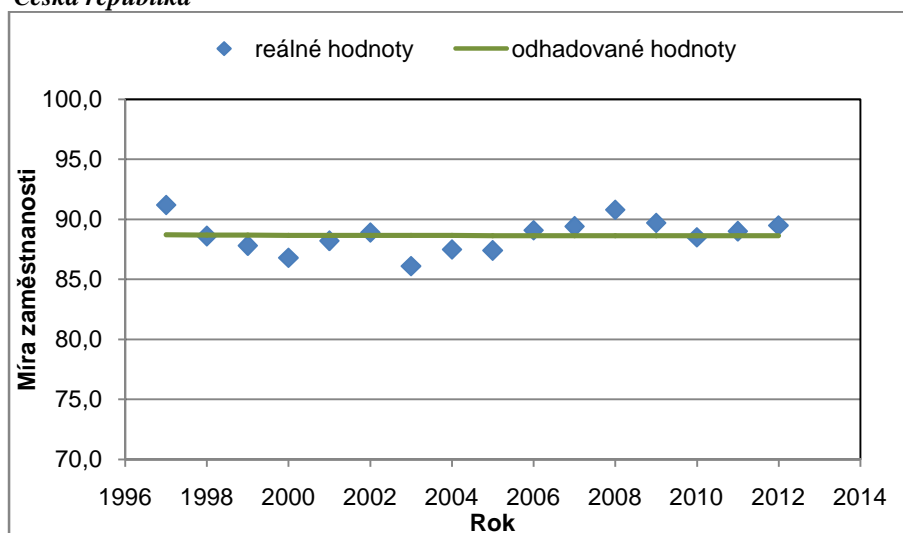
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 14 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2045, Česká republika

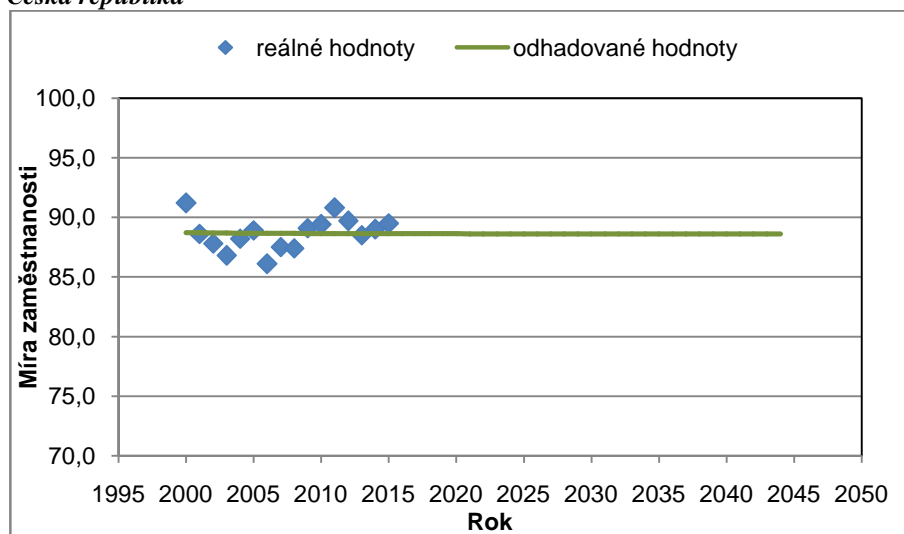
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 15 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2013, Česká republika

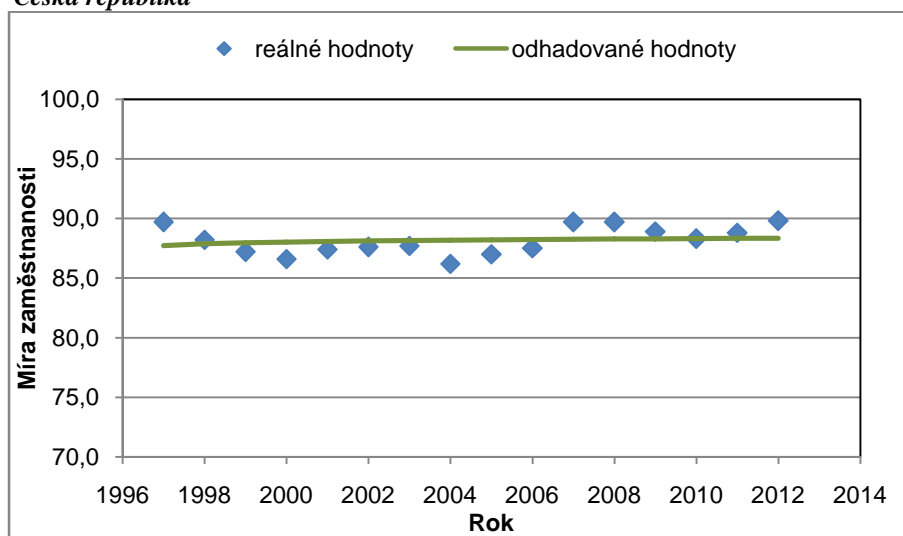
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 16 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2045, Česká republika

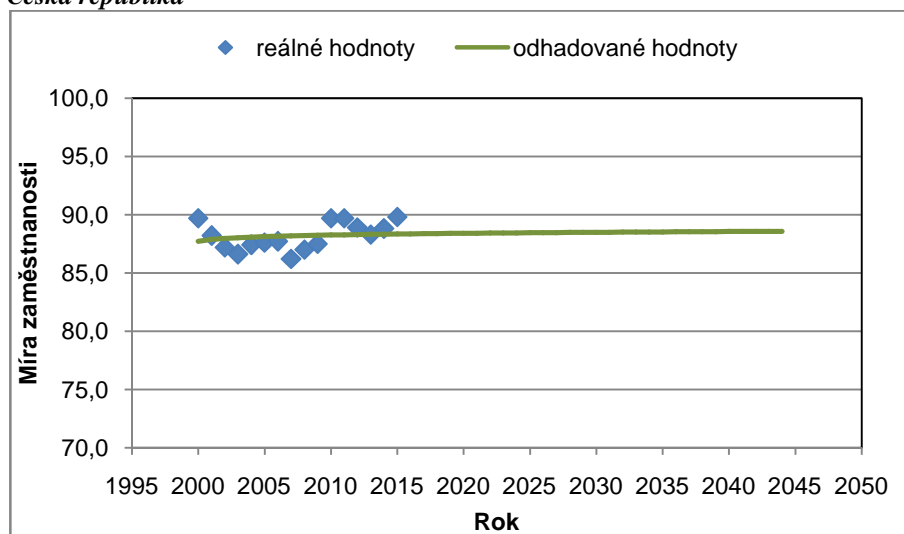
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 17 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2013, Česká republika

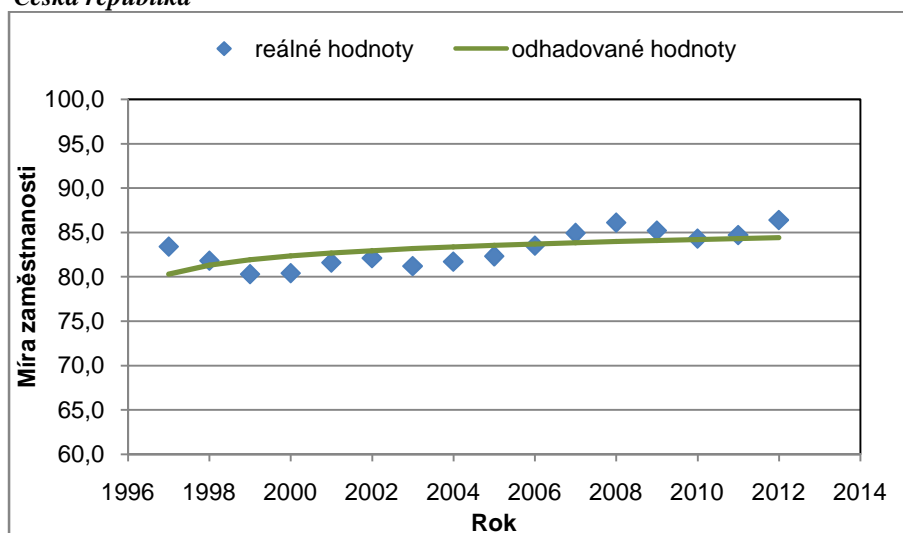
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 18 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2045, Česká republika

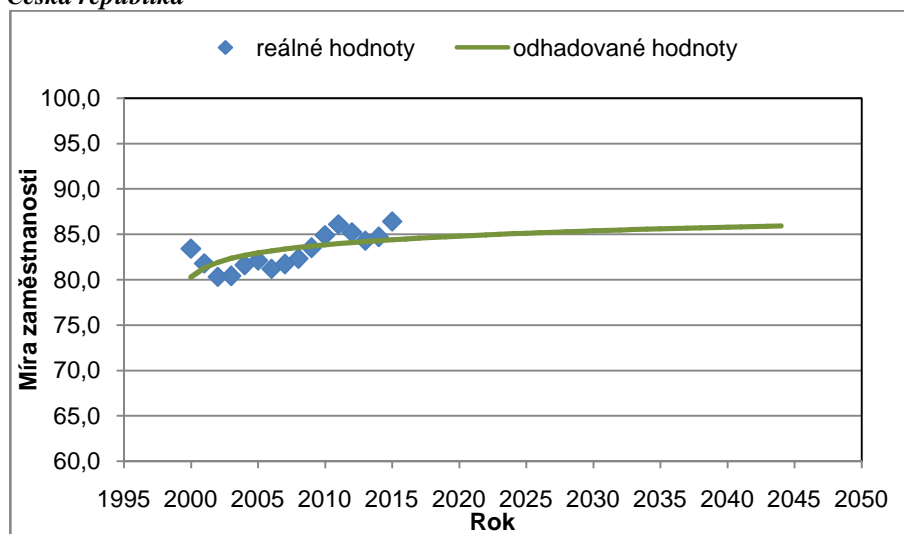
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 19 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2013, Česká republika

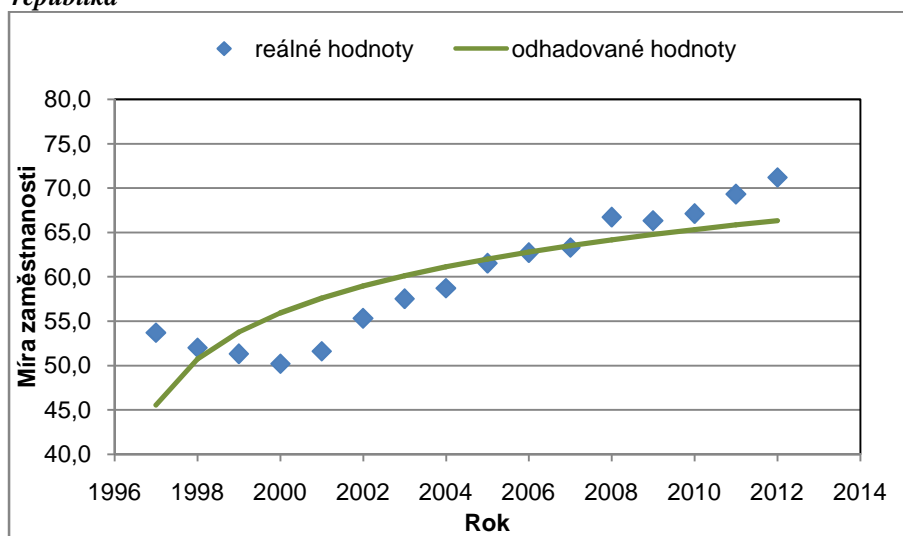
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 20 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2045, Česká republika

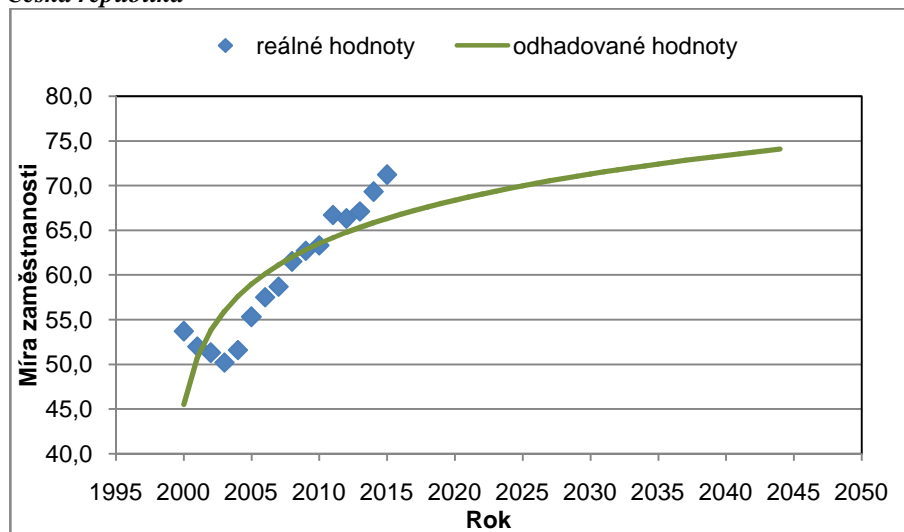
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 21 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2013, Česká republika

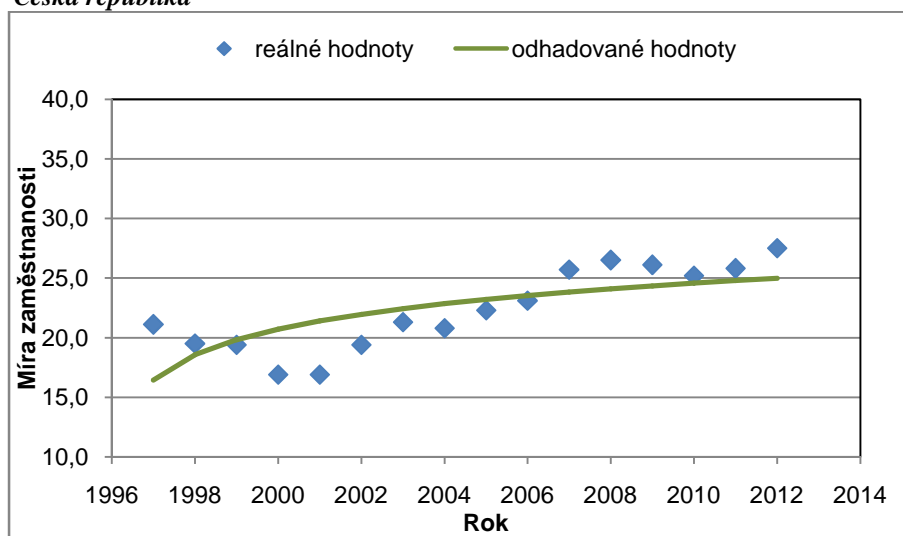
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 22 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2045, Česká republika

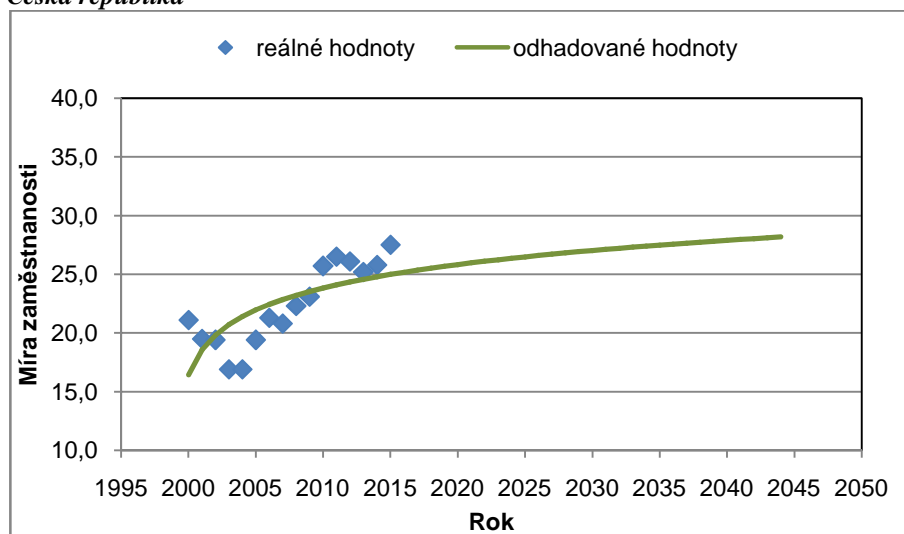
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 23 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2013, Česká republika

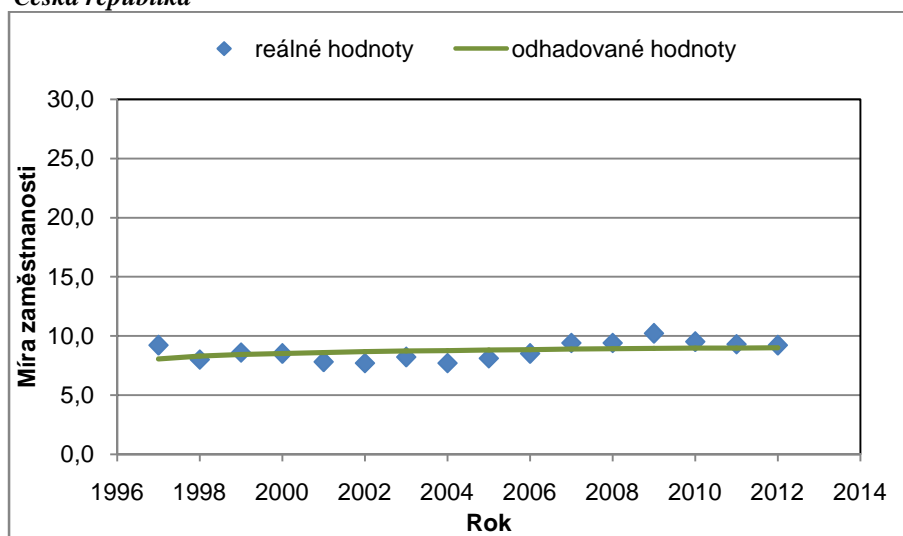
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 24 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2045, Česká republika

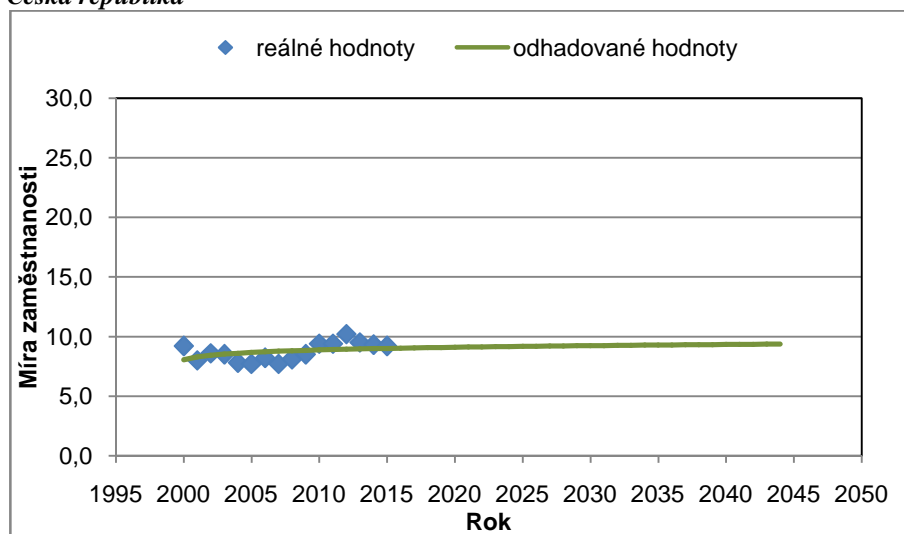
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 25 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2013, Česká republika

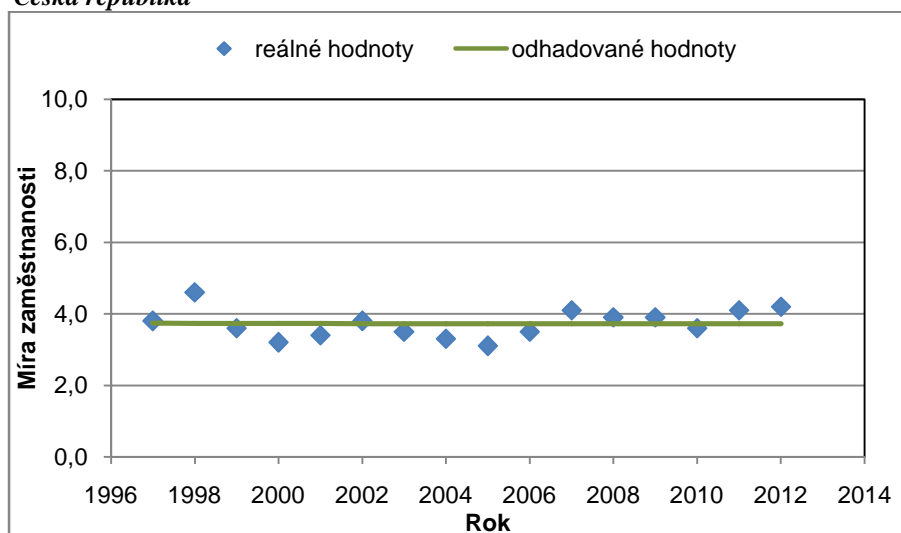
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 26 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2045, Česká republika

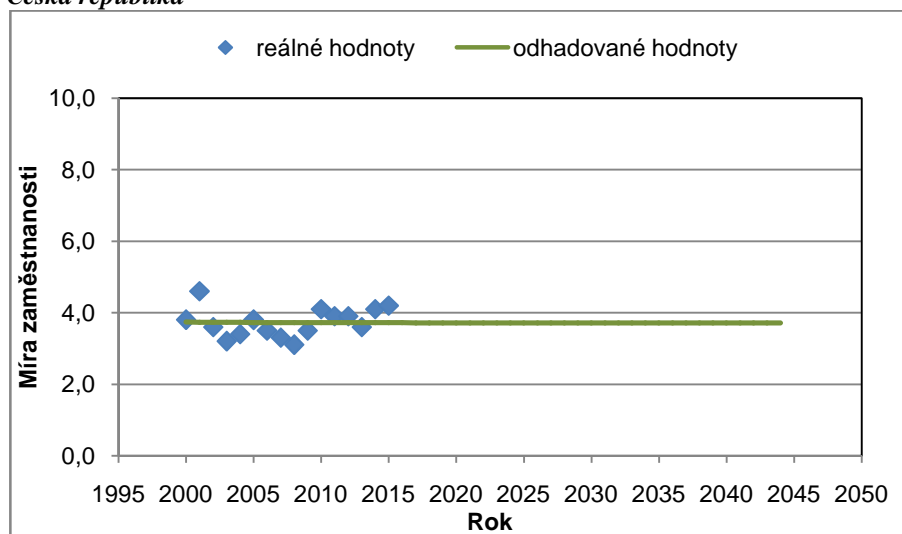
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 27 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2013, Česká republika

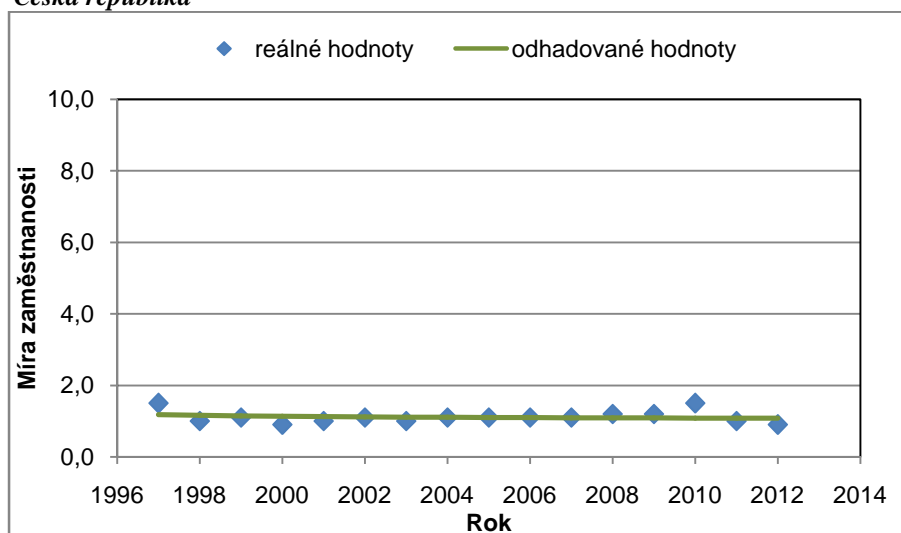
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 28 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2045, Česká republika

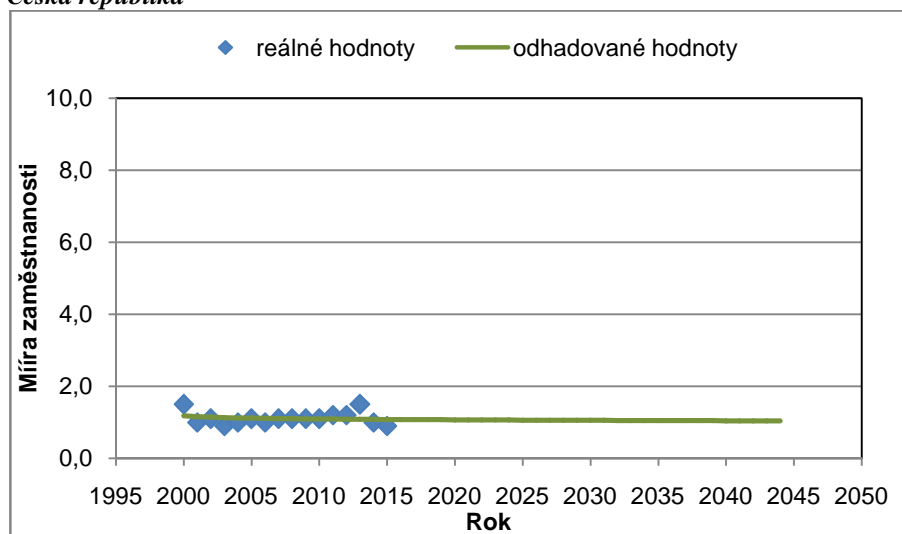
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 29 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+ let, 1997–2013, Česká republika

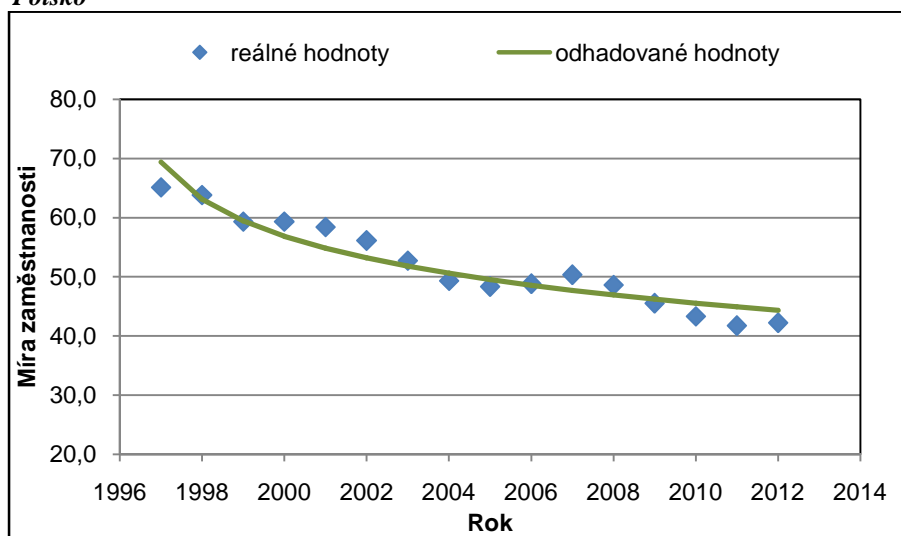
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 30 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+ let, 1997–2045, Česká republika

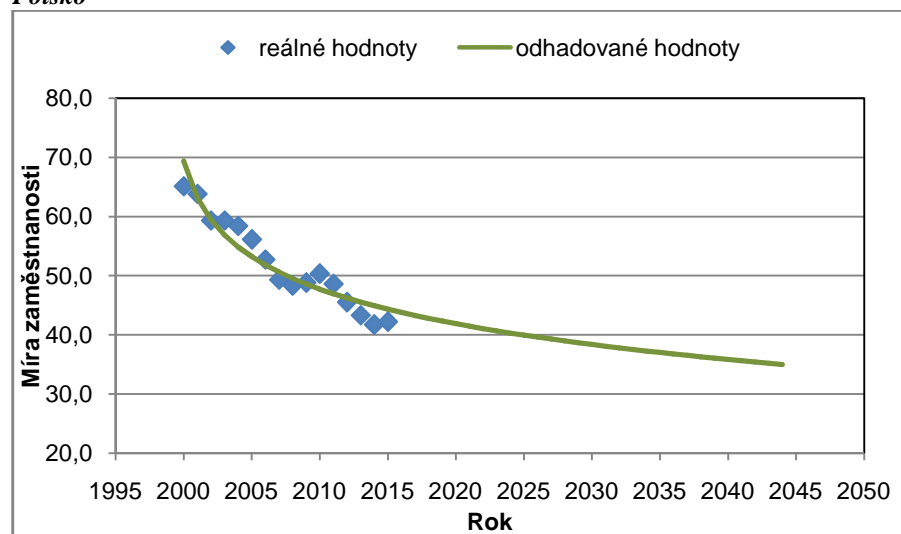
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 31 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2013, Polsko

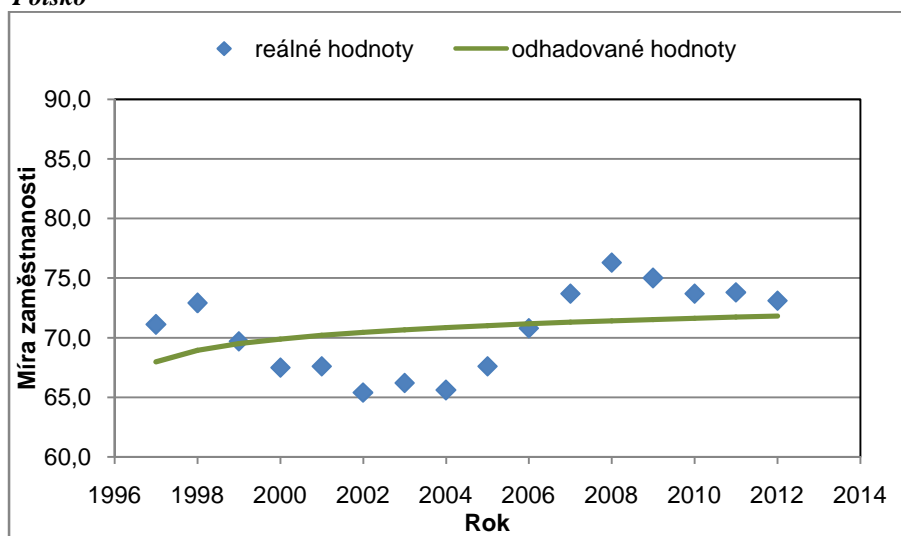
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 32 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 20–24 let, 1997–2045, Polsko

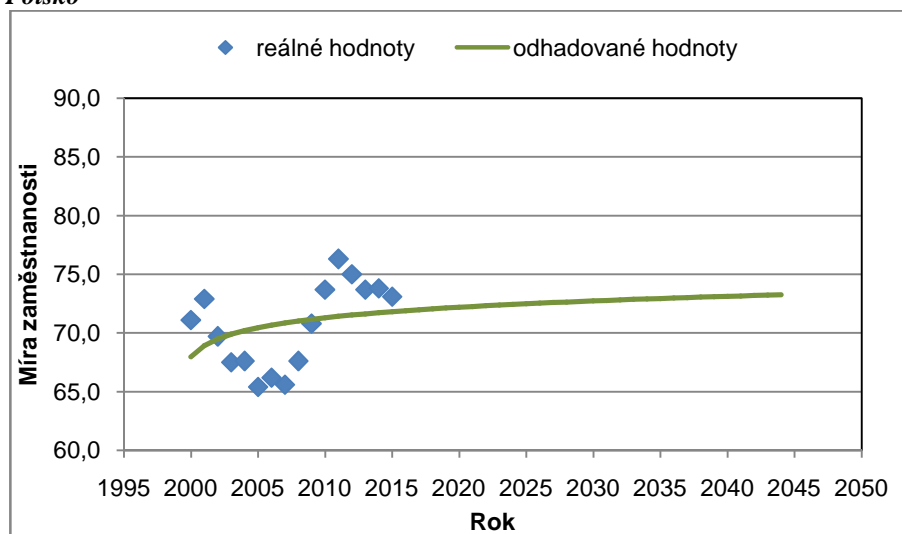
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 33 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2013, Polsko

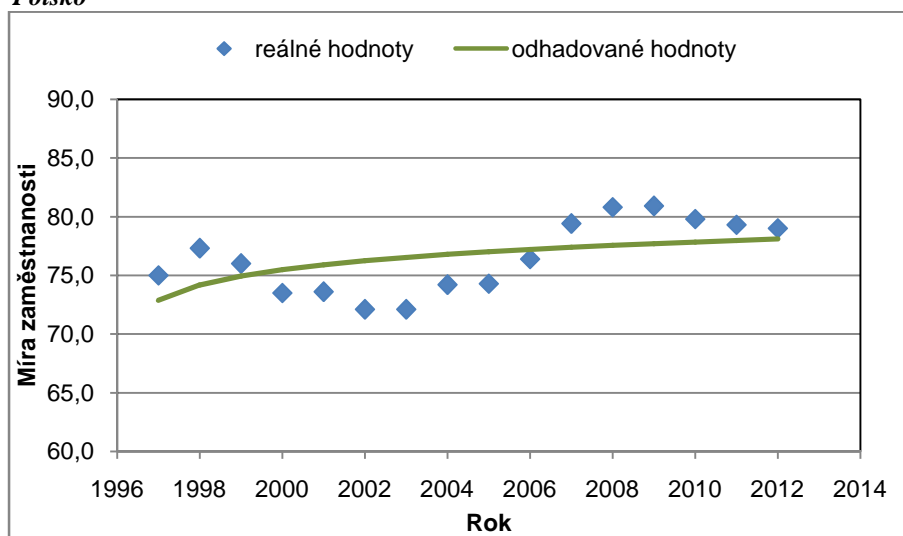
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 34 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 25–29 let, 1997–2045, Polsko

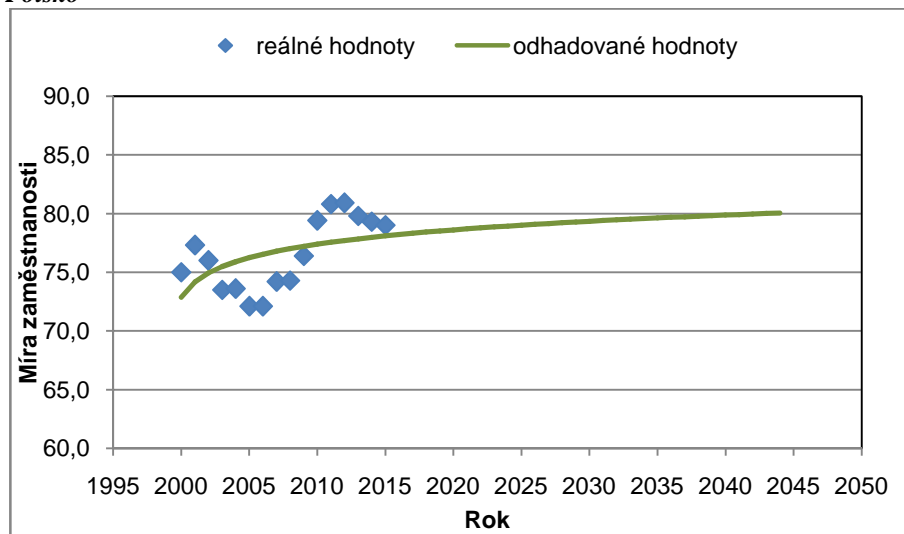
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 35 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2013, Polsko

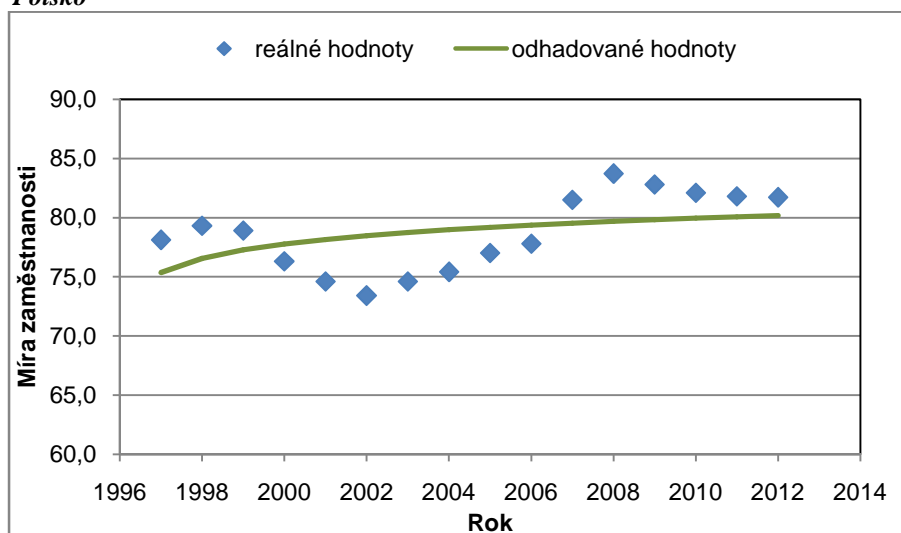
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 36 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 30–34 let, 1997–2045, Polsko

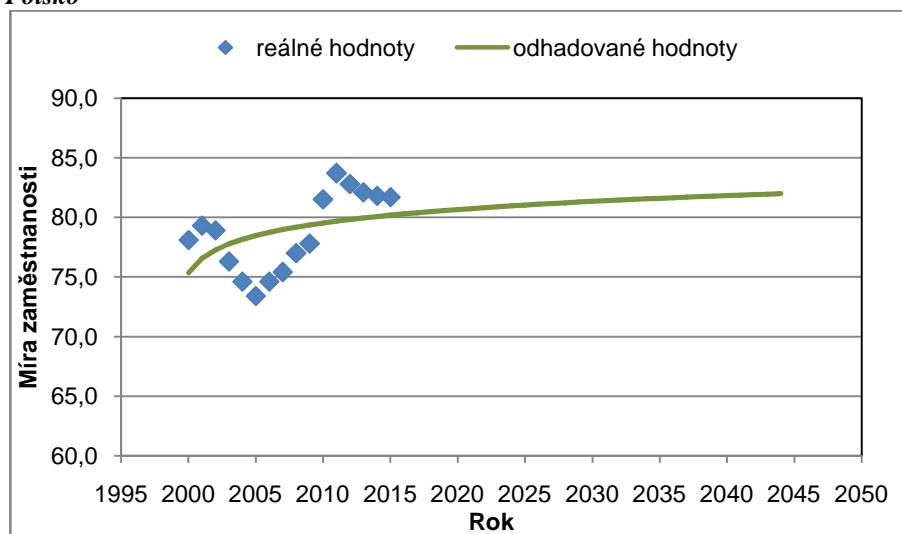
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 37 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2013, Polsko

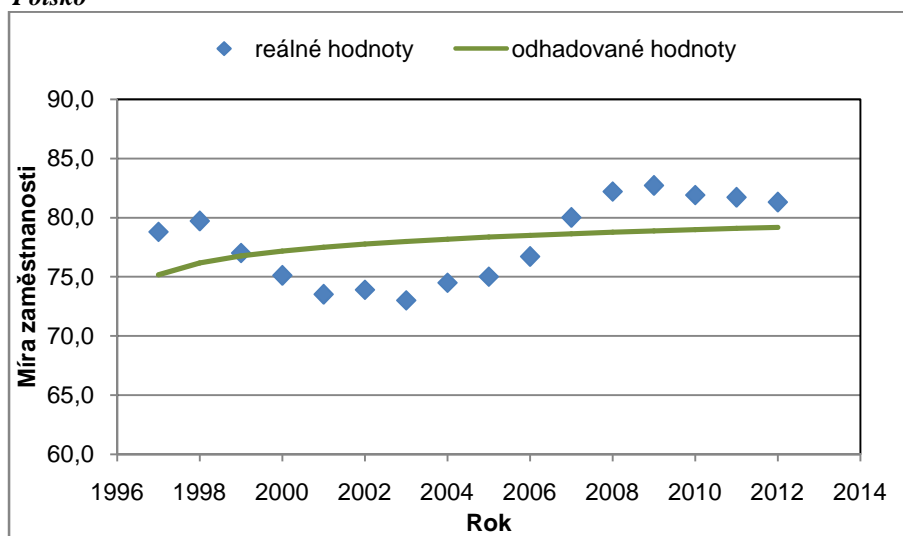
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 38 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 35–39 let, 1997–2045, Polsko

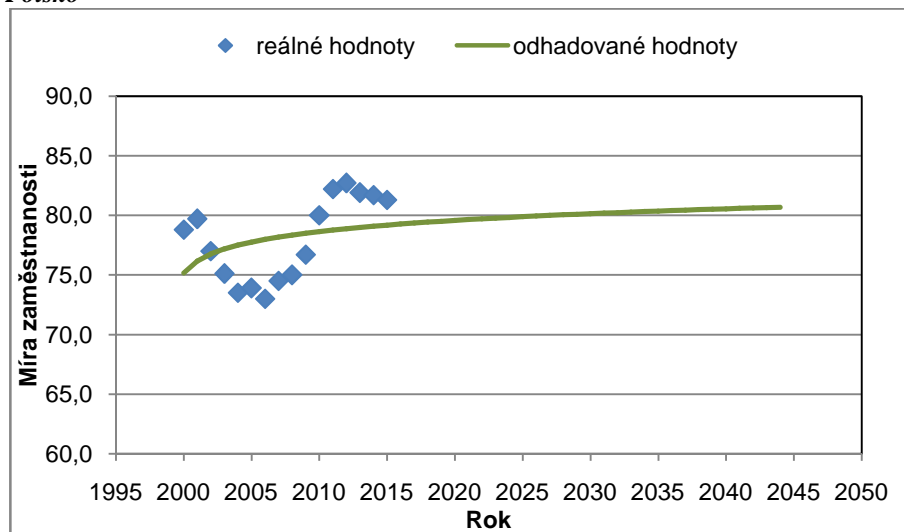
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 39 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2013, Polsko

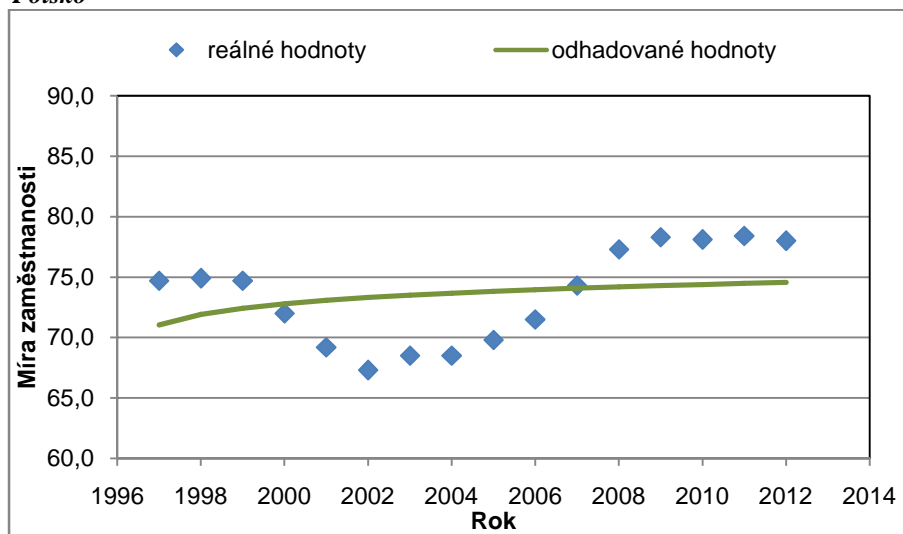
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 40 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 40–44 let, 1997–2045, Polsko

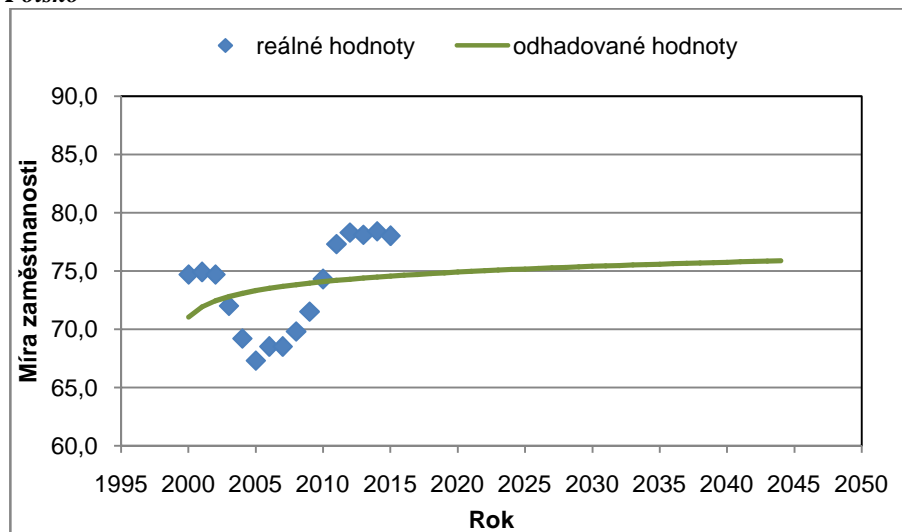
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 41 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2013, Polsko

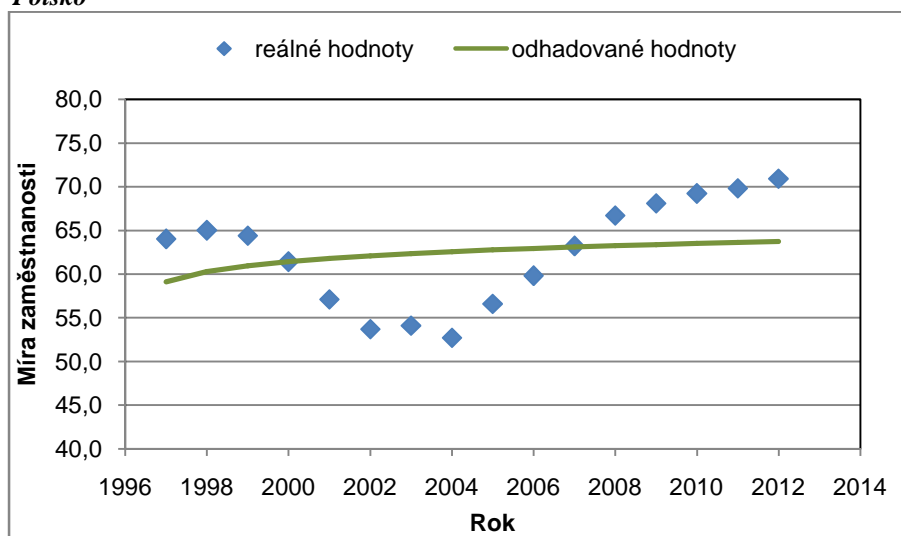
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 42 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 45–49 let, 1997–2045, Polsko

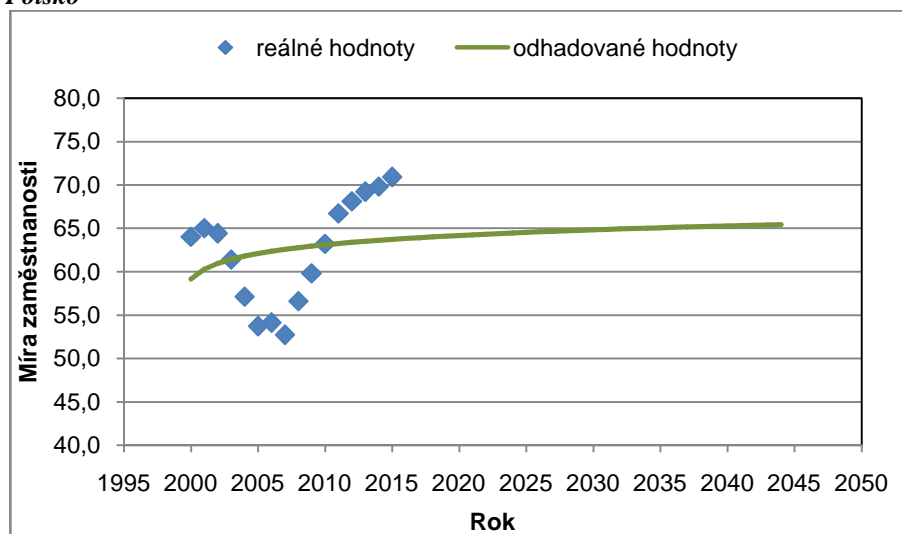
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 43 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2013, Polsko

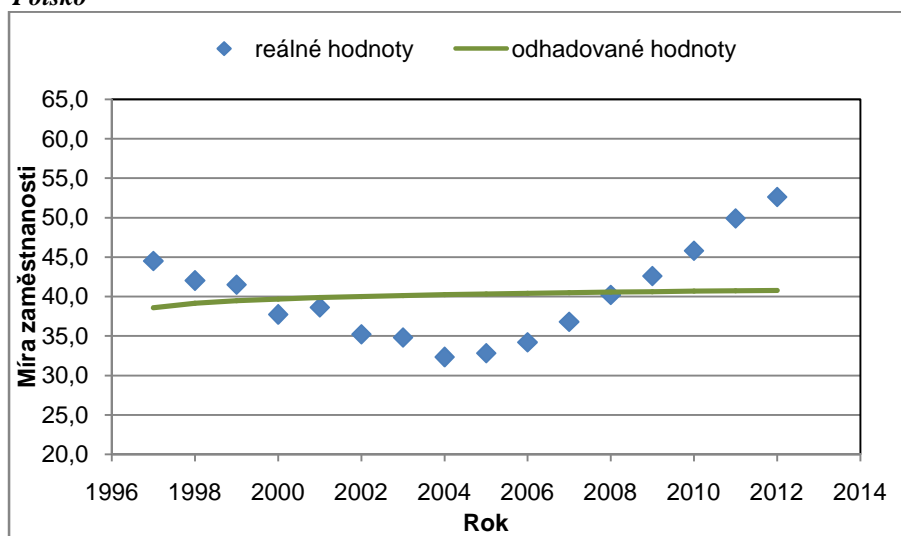
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 44 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 50–54 let, 1997–2045, Polsko

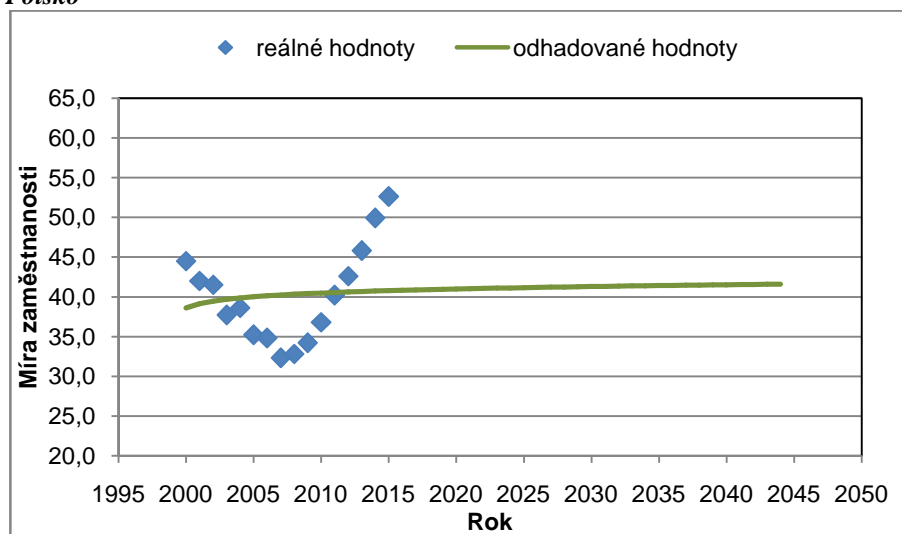
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 45 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2013, Polsko

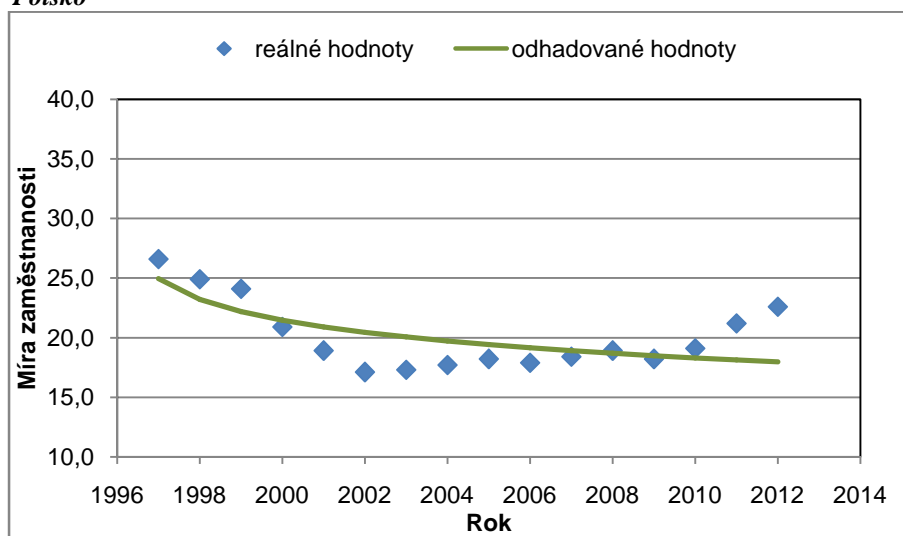
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 46 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 55–59 let, 1997–2045, Polsko

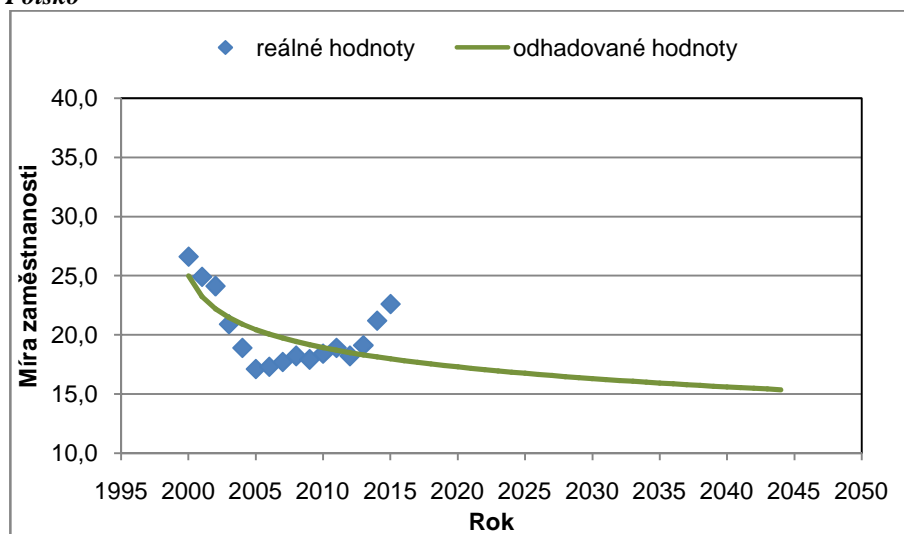
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 47 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2013, Polsko

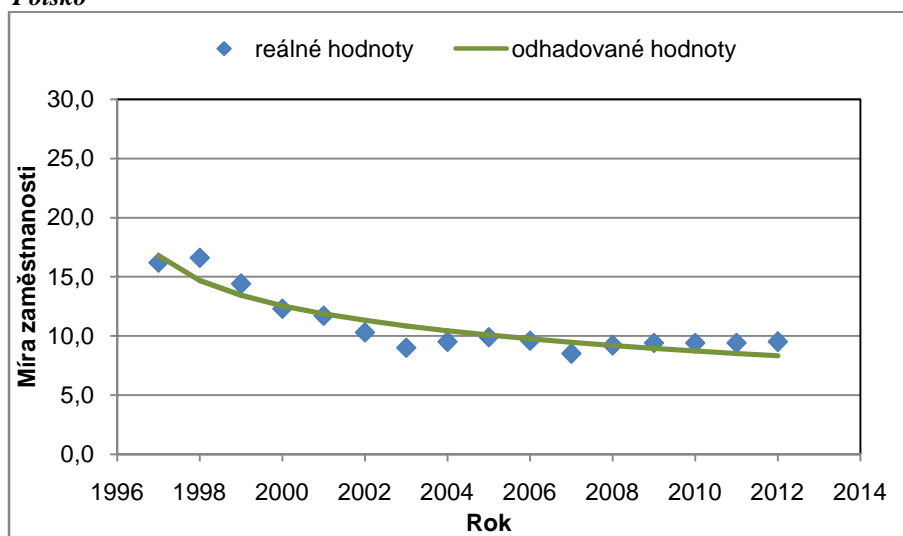
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 48 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 60–64 let, 1997–2045, Polsko

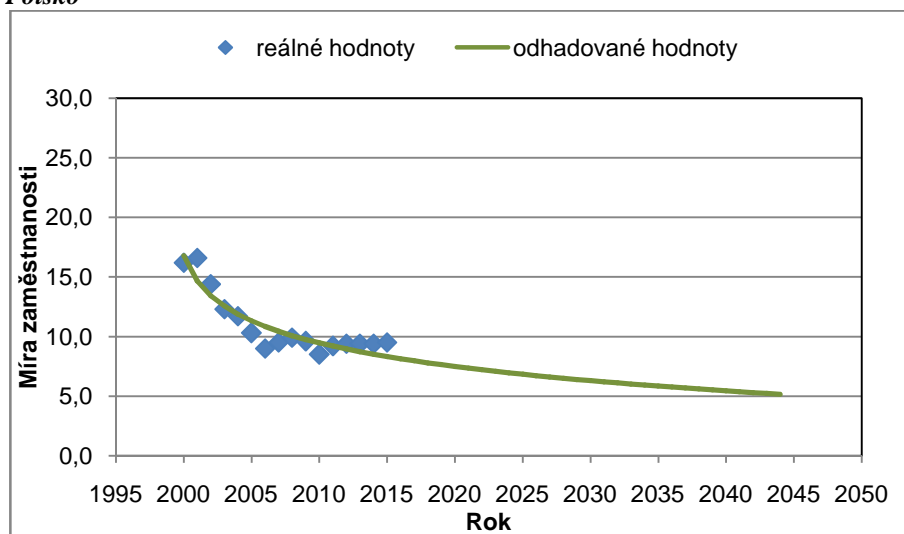
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 49 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2013, Polsko

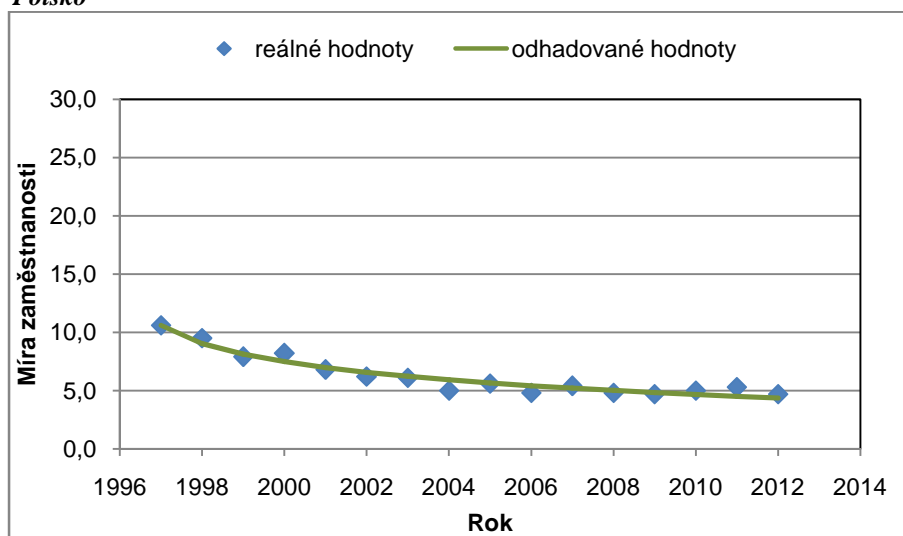
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 50 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 65–69 let, 1997–2045, Polsko

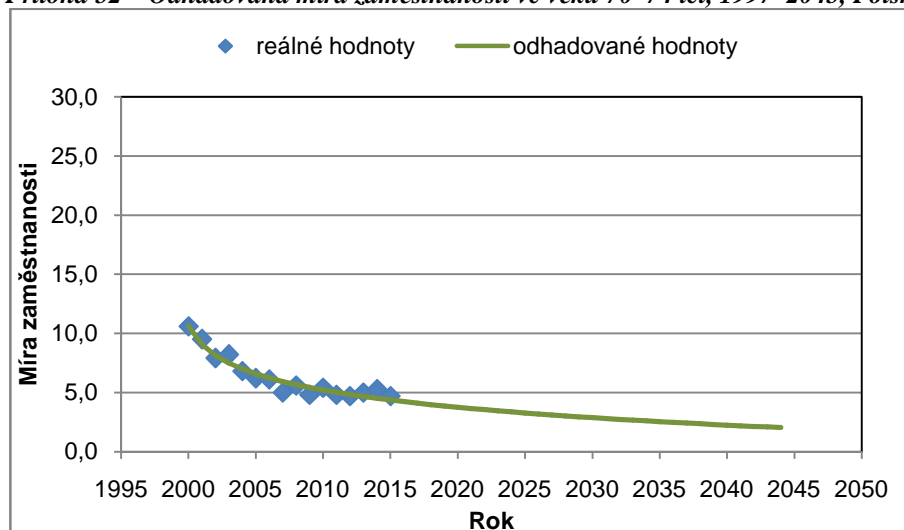
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 51 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2013, Polsko

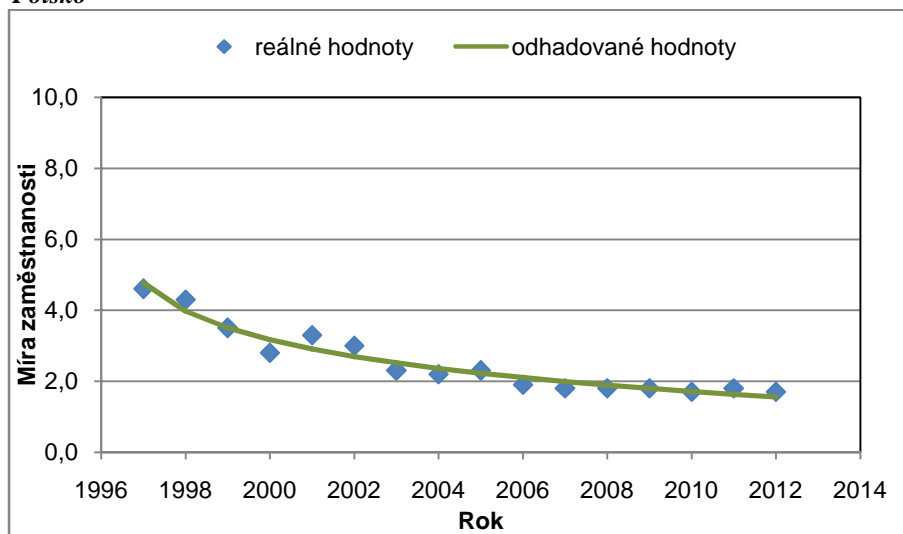
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 52 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 70–74 let, 1997–2045, Polsko

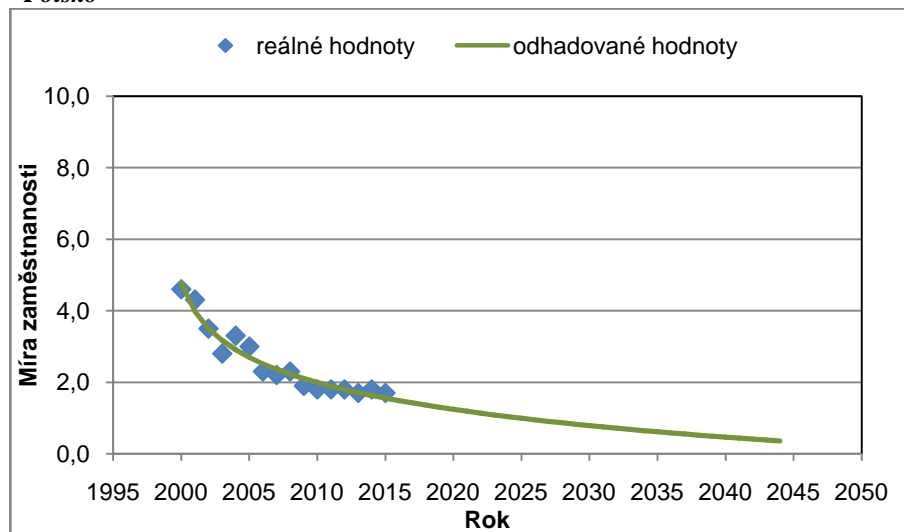
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 53 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+let, 1997–2013, Polsko

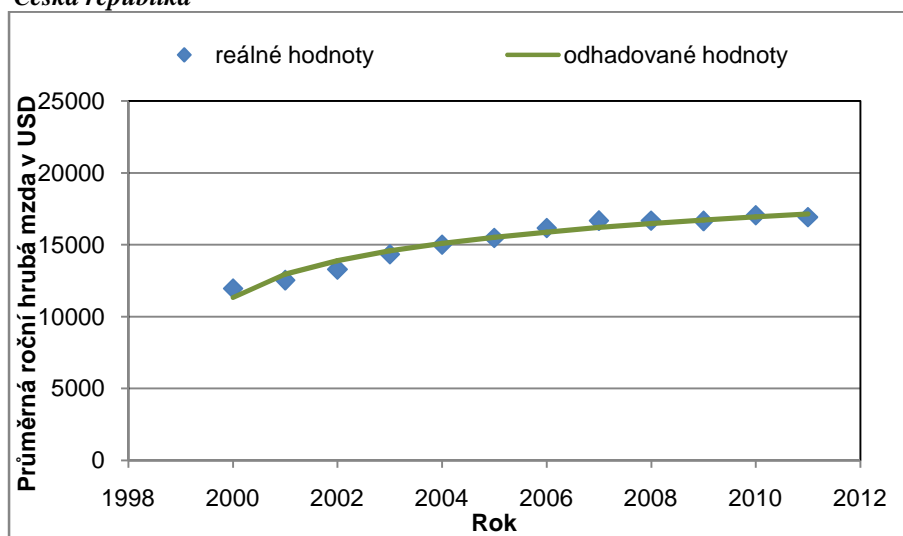
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 54 – Odhadovaná míra zaměstnanosti ve věku 75+ let, 1997–2045, Polsko

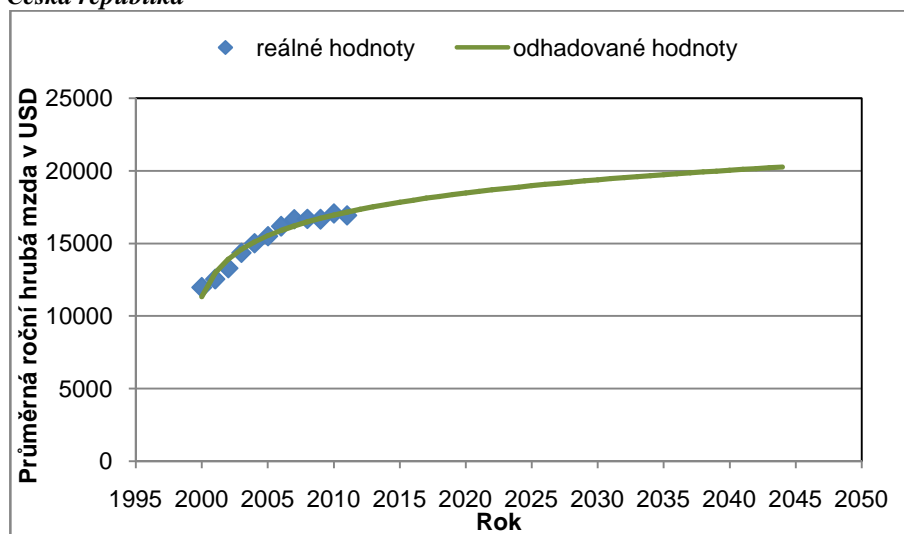
Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 55 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2011, Česká republika

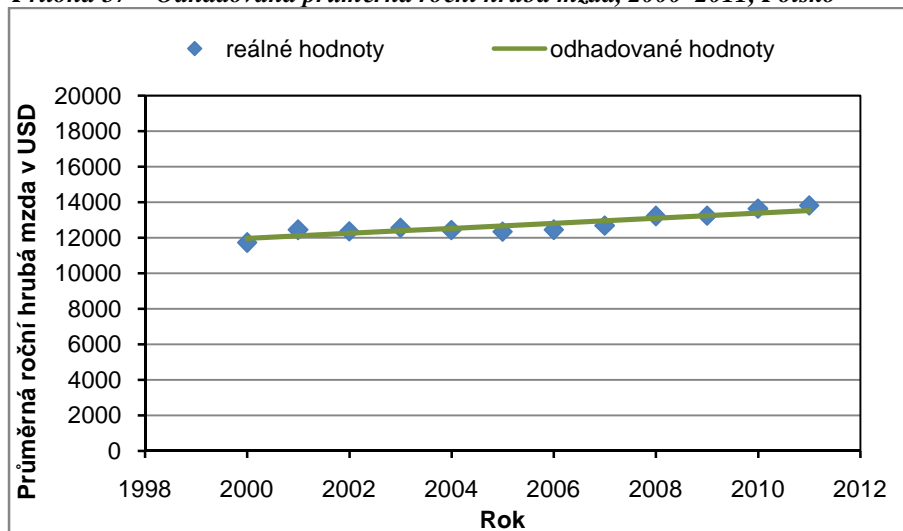

Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

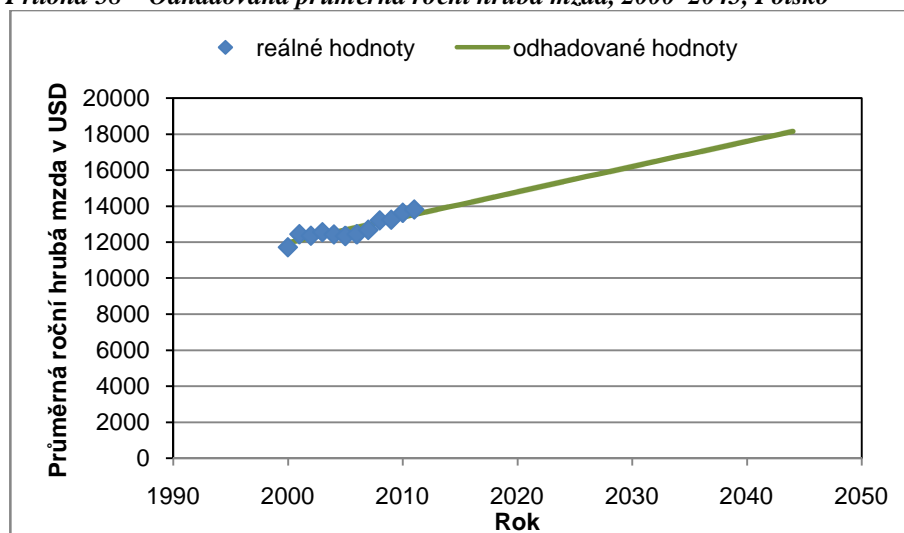
Příloha 56 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2045, Česká republika

Zdroj: OECD, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 57 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2011, Polsko

Zdroj: Eurostat, 2013a; vlastní výpočty

Příloha 58 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda, 2000–2045, Polsko

Zdroj: OECD 2013a; vlastní výpočty

Příloha 59 – Míry zaměstnanosti podle věku, 1997–2012, Česká republika

Věk	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
20–24	65,1	63,8	59,3	59,3	58,4	56,1	52,7	49,3	48,3	48,8	50,3	48,6	45,5	43,3	41,7	42,2
25–29	74,3	74,6	72,2	72,8	72,0	73,7	74,0	71,6	73,0	74,0	75,3	75,8	73,4	72,4	73,6	72,3
30–34	83,3	83,4	79,4	78,2	79,8	79,8	79,2	79,5	79,7	78,4	78,9	78,0	76,3	76,7	77,0	76,1
35–39	88,3	87,1	85,4	85,5	85,2	86,3	86,0	84,9	85,5	85,9	85,6	85,7	84,3	84,6	84,9	84,5
40–44	91,2	88,6	87,8	86,8	88,2	88,9	86,1	87,5	87,4	89,1	89,4	90,8	89,7	88,5	89,0	89,5
45–49	89,7	88,2	87,2	86,6	87,4	87,6	87,7	86,2	87,0	87,5	89,7	89,7	88,9	88,3	88,8	89,8
50–54	83,4	81,8	80,3	80,4	81,6	82,1	81,2	81,7	82,3	83,5	84,9	86,1	85,2	84,3	84,7	86,4
55–59	53,7	52,0	51,3	50,2	51,6	55,3	57,5	58,7	61,5	62,7	63,3	66,7	66,3	67,1	69,3	71,2
60–64	21,1	19,5	19,4	16,9	16,9	19,4	21,3	20,8	22,3	23,1	25,7	26,5	26,1	25,2	25,8	27,5
65–69	9,2	8,0	8,6	8,5	7,8	7,7	8,2	7,7	8,1	8,5	9,4	9,4	10,2	9,5	9,3	9,2
70–74	3,8	4,6	3,6	3,2	3,4	3,8	3,5	3,3	3,1	3,5	4,1	3,9	3,9	3,6	4,1	4,2
75+	1,5	1,0	1,1	0,9	1,0	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,5	1,0	0,9

Zdroj: Eurostat 2013a

Příloha 60 – Míry zaměstnanosti podle věku, 1997–2012, Polsko

Věk	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
20–24	48,6	48,1	42,3	41,3	41,7	38,0	35,9	35,0	37,2	40,1	43,4	46,6	46,1	44,7	42,3	41,9
25–29	71,1	72,9	69,7	67,5	67,6	65,4	66,2	65,6	67,6	70,8	73,7	76,3	75,0	73,7	73,8	73,1
30–34	75,0	77,3	76,0	73,5	73,6	72,1	72,1	74,2	74,3	76,4	79,4	80,8	80,9	79,8	79,3	79,0
35–39	78,1	79,3	78,9	76,3	74,6	73,4	74,6	75,4	77,0	77,8	81,5	83,7	82,8	82,1	81,8	81,7
40–44	78,8	79,7	77,0	75,1	73,5	73,9	73,0	74,5	75,0	76,7	80,0	82,2	82,7	81,9	81,7	81,3
45–49	74,7	74,9	74,7	72,0	69,2	67,3	68,5	68,5	69,8	71,5	74,3	77,3	78,3	78,1	78,4	78,0
50–54	64,0	65,0	64,4	61,4	57,1	53,7	54,1	52,7	56,6	59,8	63,2	66,7	68,1	69,2	69,8	70,9
55–59	44,5	42,0	41,5	37,7	38,6	35,2	34,8	32,3	32,8	34,2	36,8	40,2	42,6	45,8	49,9	52,6
60–64	26,6	24,9	24,1	20,9	18,9	17,1	17,3	17,7	18,2	17,9	18,4	18,9	18,2	19,1	21,2	22,6
65–69	16,2	16,6	14,4	12,3	11,7	10,3	9,0	9,5	9,9	9,6	8,5	9,2	9,4	9,4	9,4	9,5
70–74	10,6	9,5	7,9	8,2	6,8	6,2	6,1	5,0	5,6	4,8	5,4	4,8	4,7	5,0	5,3	4,7
75+	4,6	4,3	3,5	2,8	3,3	3,0	2,3	2,2	2,3	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,8	1,7

Zdroj: Eurostat 2013a

Příloha 61 – Odhadované míry zaměstnanosti podle věku, 2013–2044, Česká republika

Věk	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
20–24	43,8	43,3	42,8	42,3	41,9	41,4	41,0	40,7	40,3	39,9	39,6	39,3	38,9	38,6	38,3	38,1
25–29	73,4	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3
30–34	76,8	76,7	76,6	76,5	76,3	76,2	76,1	76,0	75,9	75,8	75,7	75,7	75,6	75,5	75,4	75,3
35–39	84,6	84,6	84,5	84,5	84,4	84,4	84,3	84,3	84,2	84,2	84,2	84,1	84,1	84,1	84,0	84,0
40–44	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6
45–49	88,4	88,4	88,4	88,4	88,4	88,4	88,4	88,4	88,4	88,4	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5
50–54	84,5	84,6	84,6	84,7	84,8	84,9	84,9	85,0	85,1	85,1	85,2	85,2	85,3	85,3	85,4	85,4
55–59	66,8	67,2	67,6	68,0	68,4	68,7	69,0	69,4	69,7	70,0	70,2	70,5	70,8	71,0	71,3	71,5
60–64	25,2	25,3	25,5	25,7	25,8	26,0	26,1	26,2	26,4	26,5	26,6	26,7	26,8	26,9	27,0	27,1
65–69	9,0	9,0	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2
70–74	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
75+	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

Věk	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044
20–24	37,8	37,5	37,3	37,0	36,7	36,5	36,3	36,0	35,8	35,6	35,4	35,2	35,0	34,8	34,6	34,4
25–29	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3	73,3
30–34	75,3	75,2	75,1	75,1	75,0	74,9	74,9	74,8	74,8	74,7	74,7	74,6	74,5	74,5	74,4	74,4
35–39	84,0	83,9	83,9	83,9	83,8	83,8	83,8	83,8	83,7	83,7	83,7	83,7	83,6	83,6	83,6	83,6
40–44	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6
45–49	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6
50–54	85,5	85,5	85,5	85,6	85,6	85,7	85,7	85,7	85,8	85,8	85,9	85,9	85,9	86,0	86,0	86,0
55–59	71,7	72,0	72,2	72,4	72,6	72,8	73,0	73,2	73,4	73,6	73,7	73,9	74,1	74,2	74,4	74,6
60–64	27,2	27,3	27,4	27,5	27,6	27,7	27,7	27,8	27,9	28,0	28,0	28,1	28,2	28,2	28,3	28,4
65–69	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
70–74	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
75+	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

Zdroj: Eurostat 2013a, vlastní výpočty

Příloha 62 – Odhadované míry zaměstnanosti podle věku, 2013–2035, Polsko

Věk	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
20–24	43,8	43,3	42,8	42,3	41,9	41,4	41,0	40,7	40,3	39,9	39,6	39,3	38,9	38,6	38,3	38,1
25–29	71,9	72,0	72,1	72,1	72,2	72,3	72,3	72,4	72,4	72,5	72,5	72,6	72,6	72,7	72,7	72,8
30–34	78,2	78,3	78,4	78,5	78,6	78,7	78,8	78,9	78,9	79,0	79,1	79,1	79,2	79,3	79,3	79,4
35–39	80,3	80,4	80,5	80,6	80,7	80,7	80,8	80,9	81,0	81,0	81,1	81,2	81,2	81,3	81,3	81,4
40–44	79,3	79,3	79,4	79,5	79,6	79,6	79,7	79,8	79,8	79,9	79,9	80,0	80,0	80,1	80,1	80,2
45–49	74,6	74,7	74,8	74,8	74,9	75,0	75,0	75,1	75,1	75,2	75,2	75,3	75,3	75,3	75,4	75,4
50–54	63,8	63,9	64,0	64,1	64,2	64,2	64,3	64,4	64,5	64,5	64,6	64,6	64,7	64,8	64,8	64,9
55–59	40,8	40,9	40,9	40,9	41,0	41,0	41,1	41,1	41,1	41,1	41,2	41,2	41,2	41,3	41,3	41,3
60–64	17,8	17,7	17,5	17,4	17,3	17,2	17,0	16,9	16,8	16,7	16,6	16,6	16,5	16,4	16,3	16,2
65–69	8,1	8,0	7,8	7,6	7,5	7,3	7,2	7,1	7,0	6,8	6,7	6,6	6,5	6,4	6,3	6,2
70–74	4,2	4,1	4,0	3,9	3,7	3,6	3,5	3,4	3,4	3,3	3,2	3,1	3,0	2,9	2,9	2,8
75+	1,5	1,4	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7

Věk	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
20–24	37,8	37,5	37,3	37,0	36,7	36,5	36,3
25–29	72,8	72,9	72,9	72,9	73,0	73,0	73,0
30–34	79,5	79,5	79,6	79,6	79,7	79,7	79,8
35–39	81,4	81,5	81,5	81,6	81,6	81,7	81,7
40–44	80,2	80,3	80,3	80,4	80,4	80,4	80,5
45–49	75,5	75,5	75,5	75,6	75,6	75,6	75,7
50–54	64,9	65,0	65,0	65,1	65,1	65,1	65,2
55–59	41,3	41,4	41,4	41,4	41,4	41,4	41,5
60–64	16,1	16,1	16,0	15,9	15,8	15,8	15,7
65–69	6,1	6,0	5,9	5,8	5,8	5,7	5,6
70–74	2,7	2,7	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4
75+	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5

Zdroj: Eurostat 2013a, vlastní výpočty

Příloha 63 – Průměrná roční hrubá mzda v USD, 2000–2011, Česká republika a Polsko

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Česká republika	11955	12529	13283	14344	15009	15485	16167	16667	16686	16648	17055	16922
Polsko	11717	12439	12357	12554	12423	12342	12438	12681	13210	13242	13630	13811

Zdroj: Eurostat 2013a

Příloha 64 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda a odhadovaný průměrný roční hrubý důchod, 2012–2044, Česká republika

Země	ukazatel	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Česká republika	průměrná roční hrubá mzda	17338	17512	17673	17825	17967	18101	18228	18348	18462	18571	18676	18775	18871	18963	19052	19137	19219
	prům. důchod (konstantní)	8704	8791	8872	8948	9019	9087	9150	9211	9268	9323	9375	9425	9473	9520	9564	9607	9648
	prům. důchod (klesající)	8572	8525	8469	8406	8337	8261	8181	8095	8005	7911	7814	7713	7609	7502	7392	7280	7165

Země	ukazatel	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044
Česká republika	průměrná roční hrubá mzda	19299	19376	19450	19522	19592	19660	19726	19790	19853	19914	19973	20031	20088	20143	20197	20249
	prům. důchod (konstantní)	9688	9727	9764	9800	9835	9869	9903	9935	9966	9997	10027	10056	10084	10112	10139	10165
	prům. důchod (klesající)	7048	6929	6808	6684	6559	6433	6304	6175	6043	5910	5776	5641	5504	5366	5227	5087

Poznámky: prům. důchod (konstantní) jako průměrný roční hrubý důchod za předpokladu konstantního náhradového poměru (50 %), prům. důchod (klesající) jako průměrný roční hrubý důchod za předpokladu každoročního konstantního poklesu až do roku sjednocení věku odchodu do důchodu bez ohledu na pohlaví (2044), tj. každoroční pokles o 1,0 procentního bodu

Zdroj: OECD 2013a, vlastní výpočty

Příloha 65 – Odhadovaná průměrná roční hrubá mzda a odhadovaný průměrný roční hrubý důchod, 2012–2040, Polsko

Země	ukazatel	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Polsko	průměrná roční hrubá mzda	13658	13799	13940	14082	14223	14364	14505	14646	14787	14927	15068	15209	15349	15490	15630	15771	15911
	prům. důchod (konstantní)	8044	8128	8211	8294	8377	8460	8543	8626	8709	8792	8875	8958	9041	9123	9206	9289	9372
	prům. důchod (klesající)	7908	7852	7793	7731	7666	7598	7528	7455	7378	7299	7218	7133	7045	6955	6862	6766	6667

Země	ukazatel	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Polsko	průměrná roční hrubá mzda	16051	16191	16331	16471	16611	16751	16891	17031	17171	17310	17450	17589
	prům. důchod (konstantní)	9454	9537	9619	9702	9784	9866	9949	10031	10113	10196	10278	10360
	prům. důchod (klesající)	6565	6460	6353	6243	6130	6014	5895	5773	5649	5522	5392	5259

Poznámky: prům. důchod (konstantní) jako průměrný roční hrubý důchod za předpokladu konstantního náhradového poměru (59 %), prům. důchod (klesající) jako průměrný roční hrubý důchod za předpokladu každoročního konstantního poklesu až do roku sjednocení věku odchodu do důchodu bez ohledu na pohlaví (2040), tj. každoroční pokles o 0,76 procentního bodu

Zdroj: OECD 2013a, vlastní výpočty